

ศึกษาเปรียบเทียบการให้ทานสมัยพุทธกาลกับปัจจุบัน : ศึกษาเฉพาะกรณี  
ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

**A COMPARATIVE STUDY OF THE GIVING IN THE BUDDHA TIME  
AND THE PRESENT TIME : A CASE STUDY OF MUANG-KAO  
SUB-DISTRICT, MUANG DISTRICT, KHON KAEN PROVINCE**

พระมหาดร. กตปุณฺญโณ (หล้าทองอินทร์)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา  
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต  
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา  
บัณฑิตวิทยาลัย  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
พุทธศักราช ๒๕๕๑



ศึกษาเปรียบเทียบการให้ทานสมัยพุทธกาลกับปัจจุบัน : ศึกษาเฉพาะกรณี  
ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

พระมหานงค์ กตปุญโญ(หล้าทองอินทร์)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา  
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต  
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา  
บัณฑิตวิทยาลัย  
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
พุทธศักราช ๒๕๕๑

(ลิขสิทธิ์นี้เป็นของมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**A COMPARATIVE STUDY OF THE GIVING IN THE BUDDHA TIME  
AND THE PRESENT TIME : A CASE STUDY OF MUANG-KAO  
SUB-DISTRICT, MUANG DISTRICT, KHON KAEN PROVINCE**

**PHRAMAHA ANONG KATAPUÑÑO (HLATHONGIN)**

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of  
The Requirement for The Degree of  
Master of Arts  
(Buddhist Studies)

Graduate School  
Mahachulalongkornrajavidyalaya University  
Bangkok, Thailand.



บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับ  
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต  
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

.....

(พระศรีสิทธิมนี)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์.....ประธานกรรมการ

(พระมหาทวิ มหาปญฺโญ)

.....กรรมการ

(พระมหาบาง เขมานนฺโท)

.....กรรมการ

(รศ.ดร. เอกฉัต จารุเมธีชน)

.....กรรมการ

(ดร. ประยูร แสงใส)

.....กรรมการ

(รศ. วิเชียร ชานูตรบุญทริก)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระมหาบาง เขมานนฺโท

ประธานกรรมการ

รศ.ดร. เอกฉัต จารุเมธีชน

กรรมการ

ดร. ประยูร แสงใส

กรรมการ

- ชื่อวิทยานิพนธ์ : ศึกษาเปรียบเทียบการให้ทานสมัยพุทธกาลกับปัจจุบัน :  
ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
- ผู้วิจัย : พระมหาอนงค์ กตปุญโญ (หล้าทองอินทร์)
- ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์
- : พระมหาบาง เขมานนุโท ป.ธ. ๕, B.A.(Pāli),  
M.A.(Phil), M.A. (Bud.), Ph.D.(Phil)
- : รศ.ดร. เอกฉัตร จารุเมธีชน ป.ธ. ๕, พ.ม., กศ.บ., อ.ม.,  
Ph.D.
- : ดร. ประยูร แสงใส ป.ธ. ๔, พธ.บ., M.A.(Ed.),  
P.G. DIP. In journalism, Ph.D.(Ed.)
- วันสำเร็จการศึกษา : ๔ เมษายน ๒๕๕๑

### บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการให้ทานในสมัยพุทธกาลกับสมัยปัจจุบัน โดยใช้กรณีชาวพุทธตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ใช้วิธีการศึกษาทั้งจากเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึกประชากรผู้ให้ข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า

จุดประสงค์การให้ทานในปัจจุบันของชาวพุทธตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เหมือนกันกับสมัยพุทธกาล คือ ให้ทานเพื่อบูชาคุณ ให้แก่ผู้ที่มีอุปการะคุณแก่ตน ให้แก่คนที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับตน ให้เพื่ออนุเคราะห์ และ ให้เพื่อตัดความตระหนี่ แต่ที่แตกต่าง คือ มีบางส่วนให้ทานยังมุ่งผลประโยชน์ตอบแทน

ลักษณะของการให้ทานในสมัยพุทธกาลเหมือนกันกับปัจจุบัน คือ วัตถุทานที่ให้ ได้แก่ ปัจจัย ๔ คือ เครื่องนุ่งห่ม อาหาร เสนาสนะ เกษีฐ และทานวัตถุ ๑๐ ประการ วิธีการให้มีลักษณะดังนี้ ให้ทานด้วยศรัทธา ให้ทานโดยเคารพอ่อนน้อม ให้ทานตามกาล ให้ด้วยจิตอนุเคราะห์ ให้ทานไม่กระทบกระทั่งตนและคนอื่น ถวายเป็นสังฆทาน ถวายเป็นบุคลิกลิขิต ให้ของที่ไม่เป็นเดน ถวายไทยธรรมด้วยมือตนเอง มีความ

ตั้งใจก่อนที่จะทำทาน ทำจิตให้เป็นกุศล เชื่อว่าการทำบุญให้ทานทำให้มีความสุข ความอิ่มใจในปัจจุบัน แสวงหาไทยธรรมสิ่งของที่ควรให้ทาน ไทยธรรมเป็นของบริสุทธิ์ ได้มาโดยชอบธรรม ให้ของที่สะอาด ให้ของที่ประณีต เลือกสิ่งที่ให้ ให้เป็นนิตย์ กำลังให้ก็ทำจิตให้ผ่องใส ครั้นให้แล้วก็ดีใจ

ประเภทของการให้ทานมี ๒ ชนิดเหมือนกัน คือ ๑. อามิสทาน การให้วัตถุสิ่งของต่างๆ มีให้ข้าว น้ำ ยารักษาโรค ๒. ธรรมทาน คือ การให้ธรรมเป็นทาน ได้แก่การแนะนำสั่งสอนอบรมให้รู้จักวิธีการดำเนินชีวิต

รูปแบบและวิธีปฏิบัติในการให้ทานของชาวพุทธตำบลเมืองเก่า คือการทำตามคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนา และทำตามวัฒนธรรม ประเพณีพื้นบ้านโบราณที่ได้ปฏิบัติสืบทอดเป็นมรดกต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คือ ฮิตสิบสอง ซึ่งเป็นลักษณะเด่นที่มีความแตกต่างจากสมัยพุทธกาล ที่ชาวอีสานได้ยึดถือเป็นแบบแผนในการทำบุญให้ทาน ที่นิยมปฏิบัติประจำมีดังนี้ บุญเข้ากรรม บุญคุณทาน บุญเข้าจี บุญสงกรานต์ บุญบั้งไฟ บุญซำชะะ บุญข้าวประดับดิน บุญข้าวสาก ส่วนบุญพระเวส บุญเข้าพรรษา บุญออกพรรษา บุญกฐิน เป็นรูปแบบการทำบุญตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องอยู่ในวัฒนธรรมพื้นบ้านชาวตำบลเมืองเก่าได้อย่างกลมกลืนเหมาะสม

**Title of Thesis** : A Comparative Study of the Giving in the Buddha  
Time and the Present Time: A Case Study of Muang-  
kao Sub-district, Muang district, Khonkaen Province

**Researcher** : Phramaha Anong Katapunyo (Hlathongin)

**Title of Degree** : Master of Arts (Buddhist Studies)

**Thesis Supervisory Committee**

: Phramaha Bang Khemanantho (Pāli V, B.A. (Pāli),  
M.A. (Phil), M.A. (Bud), Ph.D. (Phil))

: Assistant Professor Dr. Ekkachat Jarrumetheechon  
(Pali V, B.Ed., M.A., Ph.D.)

: Dr. Prayoon Saengsai (Pāli IV, B.A., M.A. (Ed.),  
P.G.DIP. (Journalism), Ph.D.)

**Date of Graduation** : April , 4 , 2008

### ABSTRACT

The main purpose of this thesis was to undertake a comparative study of giving between in the Buddha's time and the present time by carrying a case study of Muang-kao Sub-district, Muang district, Khonkaen province and by studying methodologically from documents and deeply interviewing. It was found that:

Like giving in the Buddha's time, the purposes of giving that were known by people in Muang-kao sub-district, Muang district, Khonkaen province was to worship virtue done by the past ancestors, to give their supporters and related persons, to favour the poor, and to cut off niggardliness. The difference was also found that there was someone to give in order to get a returned benefit.

Like giving in the present time, the characteristic of giving in the Buddha's age was to give things, i.e. four fundamental elements of life—clothes, food, houses and medicine. The characteristics of giving ten things (10 Dānavatthus) were practically done in the following ways: to give with true faith, to give with a gentle manner, to give in an

appropriate time, to give with compassionate mind, to give without disturbing oneself and the others, to give to a group of Buddhist monks, to give to a specific person, to give things that were not remnants, to give things by oneself, to give with great intention before donating with confirming moral mind, great faith that the giving would bring happiness and enjoyment to human life in the present time, and finding for the only pure things morally to be given, to give pure and fine things, to choose a moral receiver before giving, to give constantly, to become happy while giving, and to be very delighted after giving.

Basically, there were two kinds of giving: (1) *Āmissadāna*—to give things such as rice, drinking water, and medicine; and (2) *Dhammadāna*—to give Dhamma as *Dāna*, i.e. to give the others instruction and training in order to understand a way of moral life.

The Muang-kao people's practical form and method of giving were to follow the Buddha's teachings and local traditions of the ancient time that were continuously derived from the past to the present. They were Hit Kalong 14 (E-saan traditional doctrines) that contained a special characteristic different from a form of giving in the Buddha's age. As an important pattern of giving, they were Bunkhaokam, Bunkoonlarn, Bunkhaoji, Bunphraves, Bunsongkran, Bunbangfai, Bunchamra, Bunkhaopansa, Bunkhaopradabdin, Bunkhaosark, Bun-orkpansa, and Bunkrathin. These were a right form of giving according to the Buddhist instruction that intervened appropriately in the local traditions of a Muang-kao sub-district.

In this study, it was found that there were five characteristics of the Muang-kao people's giving: to give with true faith, to give with great respect, to give in appropriate times, to give with favourable mind and to give without any exploit of oneself and the others. A worthy man gave pure, elaborate and appropriate things in appropriate times. He selected and gave only to the moral persons. He continuously made giving. While giving, he became happy. After giving, he was very delighted.

The main purposes of the Muang-kao people's giving were to worship virtue done by the past ancestors, to favour the poor, to cut off niggardliness, to give a known person and the other who had given them before.



## กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้ สำเร็จได้ด้วยความช่วยเหลืออนุเคราะห์และด้วยความกรุณาของบุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอระบุนามเพื่อเป็นการกล่าวขอบพระคุณท่านเหล่านี้เป็นอย่างสูง ดังนี้ ประธานควบคุมวิทยานิพนธ์ พระมหาบาง เขมานนุโท Ph.D., กรรมการควบคุม รศ.ดร. เอกฉัตร จารุเมธิชน, ดร.ประยูร แสงใส ทั้งสามท่านที่กล่าวนามมานี้เป็นผู้ให้คำแนะนำขั้นตอน แนวทางการทำงานมาตลอดจนสำเร็จด้วยดี

พระสมัชช อนุตตโร นายเกรียงศักดิ์ บุญเกิด ที่ได้ช่วยค้นคว้าเกี่ยวกับข้อมูลด้านเอกสาร รวบรวมข้อมูล พิมพ์ พิสูจน์อักษร และพระสุชี ชาครธมโม ที่ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้คอมพิวเตอร์ จนผู้วิจัยสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้

คณะสงฆ์เขตตำบลเมืองเก่า ซึ่งประกอบด้วย เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส สหธรรมิก และพุทธบริษัท ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ครูอาจารย์ ทายก ผู้สูงอายุ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.) อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) ที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม จนผู้ทำการวิจัยได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่องานวิจัย มารวบรวมศึกษา วิเคราะห์ได้ตามวัตถุประสงค์

เจริญพรขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ห้องสมุดประชาชน จังหวัดขอนแก่น ห้องสมุดมหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่เอื้อเพื่ออำนวยความสะดวกบริการในการใช้ห้องสมุด

ขอขอบพระคุณในความมีเมตตาของทุกๆท่านที่กล่าวมานี้ และอนุโมทนาในความดี ถ้าความดีงามที่มีอยู่ในงานวิจัยนี้ ก็ขอมอบให้แก่ท่านผู้มีอุปการคุณทั้งหลาย จงได้ประสบแต่ความเจริญในสัมมาภารกิจยิ่ง ๆ เทอญ

พระมหาอนงค์ กตปุณฺโญ(หล้าทองอินทร์)

๕ ธันวาคม ๒๕๕๐



## สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	น
คำชี้แจงการใช้อักษรย่อและหมายเลขย่อ	ณ
<b>บทที่ ๑ บทนำ</b>	<b>๑</b>
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย	๕
๑.๓ นิยามคำศัพท์ในการวิจัย	๕
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๕
๑.๕ การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๐
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๐
<b>บทที่ ๒ การให้ทานในสมัยพุทธกาล</b>	<b>๑๑</b>
๒.๑ ความหมายและความสำคัญของทาน	๑๒
๒.๒ จุดประสงค์ของการให้ทาน	๑๓
๒.๓ ลักษณะของการให้ทาน	๑๔
๒.๔ ชนิดของทาน	๑๕
๒.๔.๑ ชนิดของทานแบ่งตามสิ่งที่ให้	๑๕
๒.๔.๒ ชนิดของทานแบ่งตามพฤติกรรม	๑๗
๒.๔.๓ ชนิดของทานแบ่งตามเจตนา	๑๘
๒.๔.๔ ชนิดของทานแบ่งตามองค์ประกอบของทาน	๑๙
๒.๔.๕ ชนิดของทานแบ่งตามคุณภาพของทาน	๒๑



๒.๕	ผู้ให้ทานและผู้รับทาน	๒๓
๒.๖	แรงจูงใจในการให้ทาน	๒๔
๒.๗	อานิสงส์ของการให้ทาน	๒๕
<b>บทที่ ๓</b>	<b>การให้ทานของชาวพุทธตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น</b>	<b>๓๐</b>
๓.๑	ความหมายและความสำคัญของทาน	๓๐
๓.๑.๑	ความหมายของทาน	๓๐
๓.๑.๒	ความสำคัญของทาน	๓๑
๓.๒	จุดประสงค์ของการให้ทาน	๓๓
๓.๓	ลักษณะการให้ทาน	๓๓
๓.๔	ชนิดของทาน	๓๕
๓.๕	ผู้ให้ทานและผู้รับทาน	๓๖
๓.๖	แรงจูงใจในการให้ทาน	๓๗
๓.๗	อานิสงส์ของการให้ทาน	๓๘
๓.๘	ประเพณีการทำบุญให้ทาน	๓๘
<b>บทที่ ๔</b>	<b>เปรียบเทียบการให้ทานในสมัยพุทธกาลกับชาวตำบลเมืองเก่า</b>	<b>๔๐</b>
๔.๑	ความหมายและความสำคัญ	๔๐
๔.๑.๑	ความหมายของการให้ทานในสมัยพุทธกาล	๔๐
๔.๑.๒	ความหมายของการให้ทานของชาวพุทธตำบลเมืองเก่า	๔๑
๔.๒	จุดประสงค์ของการให้ทาน	๔๒
๔.๒.๑	จุดประสงค์ของการให้ทานในสมัยพุทธกาล	๔๒
๔.๒.๒	จุดประสงค์ของการให้ทานของชาวพุทธตำบลเมืองเก่า	๔๓
๔.๓	ลักษณะของการให้ทาน	๔๔
๔.๓.๑	ลักษณะของการให้ทานในสมัยพุทธกาล	๔๔
๔.๓.๒	ลักษณะของการให้ทานของชาวพุทธตำบลเมืองเก่า	๔๕
๔.๔	ชนิดของทาน	๔๖
๔.๔.๑	ชนิดของทานในสมัยพุทธกาล	๔๖
๔.๔.๒	ชนิดของทานของชาวพุทธตำบลเมืองเก่า	๕๔



๔.๕ ผู้ให้ทานและผู้รับทาน	๕๔
๔.๕.๑ ผู้ให้ทานในสมัยพุทธกาล	๕๔
๔.๕.๒ ผู้รับทานในสมัยพุทธกาล	๕๔
๔.๕.๓ ผู้ให้ทานของชาวพุทธตำบลเมืองเก่า	๕๕
๔.๕.๔ ผู้รับทานของชาวพุทธตำบลเมืองเก่า	๕๕
๔.๖ แรงจูงใจในการให้ทาน	๕๕
๔.๖.๑ แรงจูงใจในการให้ทานในสมัยพุทธกาล	๕๕
๔.๖.๒ แรงจูงใจในการให้ทานของชาวพุทธตำบลเมืองเก่า	๕๖
๔.๗ อานิสงส์ของการให้ทาน	๕๗
๔.๗.๑ อานิสงส์ของการให้ทานสมัยพุทธกาล	๕๗
๔.๗.๒ อานิสงส์ของการให้ทานในตำบลเมืองเก่า	๖๑
๔.๘ ประเพณีการทำบุญให้ทานของชาวพุทธตำบลเมืองเก่า	๖๑
๔.๘.๑ ประเพณีการทำบุญให้ทานของชาวพุทธตำบลเมืองเก่า	๖๑
๔.๙ เปรียบเทียบผลการให้ทาน	๖๒
๔.๙.๑ ผลการให้ทานในสมัยพุทธกาล	๖๒
๔.๙.๒ ผลการให้ทานของชาวพุทธตำบลเมืองเก่า	๖๒
<b>บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ</b>	๖๖
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๖๖
๕.๒ สรุปเปรียบเทียบการให้ทานสมัยพุทธกาล กับการให้ทานของชาวพุทธตำบลเมืองเก่า	๗๑
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๗๒
บรรณานุกรม	๗๓
ภาคผนวก	๘๕
ประวัติผู้เขียน	๙๓

### คำชี้แจงการใช้อักษรชื่อย่อคัมภีร์

อักษรย่อในงานวิจัยเล่มนี้ ได้กล่าวถึงแหล่งที่มาในพระไตรปิฎก คือ เล่ม / ข้อ / หน้า อาทิเช่น ที.ม. (ไทย) ๑๑/๒๔๒/๑๕๕ หมายถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค (ภาษาไทย) พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๑ ข้อที่ ๒๔๒ หน้า ๑๕๕

#### อักษรย่อพระวินัยปิฎก

วิ.มหา.(ไทย)	วินัยปิฎก	มหาวิภังค์ (ภาษาไทย)
วิ.ภิกขุณี (ไทย)	วินัยปิฎก	ภิกขุณีวิภังค์ (ภาษาไทย)
วิ.ม. (ไทย)	วินัยปิฎก	มหาวรรค(ภาษาไทย)
วิ.จ. (ไทย)	วินัยปิฎก	จุฬวรรค (ภาษาไทย)
วิ.ป.(ไทย)	วินัยปิฎก	ปริวารวรรค (ภาษาไทย)

#### อักษรย่อพระสุตตันตปิฎก

ที.ม. (ไทย)	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค (ภาษาไทย)
ที.ปา. (ไทย)	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค (ภาษาไทย)
ม.มฺ. (ไทย)	สุตตันตปิฎก มัชฌิมกถา มูลปิณณาสก์ (ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	สุตตันตปิฎก มัชฌิมกถา มัชฌิมปิณณาสก์ (ภาษาไทย)
ม.อ. (ไทย)	สุตตันตปิฎก มัชฌิมกถา อุปริปิณณาสก์ (ภาษาไทย)
สํ.ส. (ไทย)	สุตตันตปิฎก สํยุตตนิคาย สคาถวรรค (ภาษาไทย)
สํ.ม. (ไทย)	สุตตันตปิฎก สํยุตตนิคาย มหาวรรค (ภาษาไทย)
อง.เอกก. (ไทย)	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิคาย เอกนิบาต (ภาษาไทย)
อง.ทูก. (ไทย)	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิคาย ทูกนิบาต (ภาษาไทย)
อง.ติก. (ไทย)	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิคาย ติกนิบาต (ภาษาไทย)
อง.จตุกก. (ไทย)	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิคาย จตุกกนิบาต (ภาษาไทย)
อง.ปญจก. (ไทย)	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิคาย ปญจกนิบาต (ภาษาไทย)
อง.สตุตก. (ไทย)	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิคาย สตุตกนิบาต (ภาษาไทย)

อง.เอกก. (ไทย)	สุดตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกนิบาต (ภาษาไทย)
อง.อฎฐก. (ไทย)	สุดตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อฎฐกนิบาต (ภาษาไทย)
อง.นวก. (ไทย)	สุดตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต (ภาษาไทย)
อง.ทสก. (ไทย)	สุดตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต (ภาษาไทย)
อง.เอกาทสก. (ไทย)	สุดตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต (ภาษาไทย)
ขุ.ขุ. (ไทย)	สุดตันตปิฎก ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ (ภาษาไทย)
ขุ.ธ. (ไทย)	สุดตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท (ภาษาไทย)
ขุ.อุ. (ไทย)	สุดตันตปิฎก ขุททกนิกาย อุทาน (ภาษาไทย)
ขุ.อิติ. (ไทย)	สุดตันตปิฎก ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ(ภาษาไทย)
ขุ.สุ. (ไทย)	สุดตันตปิฎก ขุททกนิกาย สุตตนิปาต (ภาษาไทย)
ขุ.วิ. (ไทย)	สุดตันตปิฎก ขุททกนิกาย วิมานวัตถุ (ภาษาไทย)
ขุ.เปต. (ไทย)	สุดตันตปิฎก ขุททกนิกาย เปตวัตถุ (ภาษาไทย)
ขุ.เถร. (ไทย)	สุดตันตปิฎก ขุททกนิกาย เถรคาถา (ภาษาไทย)
ขุ.เถรี. (ไทย)	สุดตันตปิฎก ขุททกนิกาย เถรีคาถา (ภาษาไทย)
ขุ.ชา. (ไทย)	สุดตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชาดก (ภาษาไทย)
ขุ.ม. (ไทย)	สุดตันตปิฎก ขุททกนิกาย มหานิเทศ(ภาษาไทย)
ขุ.จู. (ไทย)	สุดตันตปิฎก ขุททกนิกาย จูฬนิเทศ (ภาษาไทย)
ขุ.ป. (ไทย)	สุดตันตปิฎก ขุททกนิกาย ปฎิสัมภิทามัคค(ไทย)
ขุ.อป. (ไทย)	สุดตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน (ภาษาไทย)
ขุ.พุทธ. (ไทย)	สุดตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุทธวงศ์ (ภาษาไทย)
ขุ.จริยา. (ไทย)	สุดตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก (ภาษาไทย)

### อรรถกถาพระวินัยปิฎก

วิ.อ. (ไทย)	วินัยปิฎก สมันตปาสาทิกา ปราชิกกัณท-สังฆาทิเสสชาติ- มหาวรรคชาติอรรถกถา (ไทย)
-------------	--------------------------------------------------------------------------------

## บทที่ ๑

### บทนำ

#### ๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนามีมาคู่กับชนชาติไทยอย่างยาวนานนับตั้งแต่พระพุทธศาสนาได้แผ่เข้าสู่บริเวณที่เป็นประเทศไทย ปัจจุบันนี้นักปราชญ์ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีเชื่อกันว่า พระพุทธศาสนาน่าจะมาตั้งและเผยแผ่ครั้งแรกในสุวรรณภูมิ คือ จังหวัดนครปฐม ในปัจจุบันนี้<sup>๑</sup> สิ่งเหล่านี้เป็นหลักฐานให้เห็นได้ว่า พระพุทธศาสนากับคนไทยมีประวัติศาสตร์คู่กันมายาวนานนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันอย่างแนบแน่น วัดจึงถือว่าเป็นสถานศึกษาให้ความรู้ให้คุณธรรมกับคนไทยมาตลอด การสร้างบ้านเมืองในที่ใดคนไทยก็ต้องสร้างวัดคู่กับชุมชนให้เป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ และให้เป็นสถานที่บำเพ็ญบุญกุศล ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

การให้ทานในสังคมไทยมีมาเป็นของกลุ่มกันทุกยุคทุกสมัย เพราะคนไทยได้รับอิทธิพลจากคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ว่า การให้ทานจะทำให้เป็นเกิดความร่ำรวยในชาติหน้า การให้ทานจะได้ไปเกิดในสวรรค์ การให้ทานจะทำให้เป็นผู้มีความสุข การให้ทานจะทำให้ได้มนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ และนิพพานสมบัติ ความเชื่อเหล่านี้ล้วนเกิดจากหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น จะเห็นได้จากอุปนิสัยคนไทยพอดีนเข้ามาที่ตักบาตร นำสำหรับอาหารส่งถวายพระเณร เจ้า เพล ซึ่งเป็นภาพที่เห็นกันได้อยู่ทั่วไป การให้ทานนั้นถือว่าเป็นการทำความดีเบื้องต้นของชาวพุทธก็ว่าได้ การให้ทานย่อมให้อานิสงส์ ส่งผลดีงามแก่ผู้ให้ทานทั้งหลาย แม้แต่พระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์ที่มาตรัสรู้ก็ล้วนแต่ บำเพ็ญทานบารมีมาทั้งนั้น ทานจึงเป็นเบื้องต้นของการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ที่จะเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตเบื้องต้นนี้ เป็นการปลูกฝังอหิชาศรัทธาการให้ทานทุกภพทุกชาติ ทานที่ท่านเหล่านั้นทำแล้ว สังสมแล้วเกิดเป็นบุญ และบุญที่สังสมมากขึ้นย่อมนำไปสู่วิถีทางที่เข้าถึงความเป็นเลิศ พระโพธิสัตว์ได้สังสมบารมีของตนจนเต็มเปี่ยม จนกระทั่ง

<sup>๑</sup> บุญมี แทนแก้ว, ประวัติศาสตร์ต่างๆ และปรัชญาธรรม, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๔๒.

ได้รับพุทธพยากรณ์ว่า จะต้องตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตอย่างแน่นอน (เป็นนิยตโพธิสัตว์) แม้ผู้มีบุญมากขนาดนี้ เมื่อปรารถนาถึงธรรมที่จะทำให้เป็นพระพุทธเจ้า ก็ยังเรียกเอาทานบารมีเป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินชีวิตไปสู่การเป็นพระพุทธเจ้า ด้วยเหตุว่า ทานบารมีเป็นบารมีที่เกื้อกูลต่อการสร้างคุณความดีอื่นๆ ต่อไป เพราะการบริจาคทานหรือการให้ทานนั้น ผู้ให้และผู้รับ ย่อมมีความสุข เป็นสุขที่มั่นคง และถาวรยั่งยืน เพื่อแผ่ได้อย่างกว้างขวาง ยิ่งให้ก็ยิ่งเกื้อกูล เป็นประโยชน์สุขแก่ชนทั้งหลายโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การยอมสละความสุขของตนซึ่งถือว่าเป็นสุขส่วนน้อย เพื่อมุ่งประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่ อันจะช่วยให้สรรพสัตว์ทั้งหลายพ้นทุกข์ได้นั้นนับเป็นการเสียสละที่มีคุณค่า ที่ใสสะอาดบริสุทธิ์ พระโพธิสัตว์ทั้งหลายต่างก็ประพฤติตนในลักษณะนี้ ดังพุทธภาษิตที่กล่าวไว้ว่า ถ้าบุคคลพึงเห็นสุขอันยิ่งใหญ่ เพราะเสียสละสุขเล็กน้อย ผู้มีปัญญาพึงเสียสละสุขเล็กน้อย เพื่อให้เกิดสุขยิ่งใหญ่<sup>๒</sup>

การให้ทานโดยทั่วไป คือการให้เพื่ออนุเคราะห์ผู้ที่ขาดแคลนควรที่จะอนุเคราะห์เพื่อสงเคราะห์ผู้ที่ควรสงเคราะห์ เป็นการผูกมิตรภาพไมตรี หรือเพื่อบูชาผู้ที่ควรบูชา เป็นการบูชาครูหรือตอบแทนคุณ หรือเป็นการบำเพ็ญในบุญเขต พระพุทธองค์ตรัสสอนให้ทำทานอย่างมีขอบเขตและมีเหตุผล พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญการเลือกให้ และทรงแสดงสมบัติของทานไว้ ๓ ประการ ได้แก่ เจตนาสมบัติ ถึงพร้อมด้วยเจตนาคือ มีเจตนาดีแต่ก่อนจะให้ มีเจตนาดีขณะให้ มีเจตนาดีภายหลังให้ วัตถุสมบัติ ถึงพร้อมด้วยวัตถุ ได้แก่ วัตถุเป็นของที่ควรให้เป็นประโยชน์แก่ผู้รับ ปฏิภาหสมบัติ ถึงพร้อมด้วยปฏิภาหคือผู้รับซึ่งเป็นผู้ควรให้ และตรัสสอนให้ทำทานเป็นบุญคือให้เป็นความดีเป็นเครื่องชำระล้างความชั่ว เช่น โลภะ มัจฉะริยะ ให้ทำทานเป็นกุศลคือให้เป็นกิจของคนฉลาด ตรัสสอนให้ทำทานเป็นสัพปุริสทาน ได้แก่ ทานของคนดีคนฉลาด เช่นให้ถูกกาลสมัยเหมาะแก่ความต้องการของผู้รับ ไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน

เพื่อเป็นการแก้ปัญหาหรือความขาดแคลนที่มีอยู่ พระพุทธองค์จึงประทานถึงวิธีแก้ไข ๒ ประการด้วยกันคือ ๑). อามิสทาน การแก้ปัญหาทางกายด้วยการให้วัตถุ สิ่งของ เครื่องกิน ของใช้ อาหารเครื่องนุ่งห่ม เครื่องมือประกอบอาชีพ ทุนในการดำเนินการ เพื่อเติมเต็มในส่วนที่เป็นทุกข์หรือสิ่งที่ขาดแคลนทางกายภาพความยากจนข้นแค้นก็ดี การ

<sup>๒</sup> พระมหาสุวิทย์ วิชเชสโก, ทานก้าวแรกแห่งการพัฒนาคุณภาพชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (ปทุมธานี : บริษัท ฟองทองอินเตอร์ไพรซ์ จำกัด, ๒๕๔๑), หน้า ๒๐๓ - ๒๐๔.



ประสบการณ์ชีวิตต่าง ๆ ก็ดี ความขาดแคลนเครื่องกินของใช้ก็ได้ ความป่วยไข้ที่ไม่ได้รับการรักษาพยาบาลที่ถูกวิธีก็ดี นับได้ว่าเป็นทุกข์ทางกายที่ควรได้รับการช่วยเหลือเกื้อกูล หรือฟื้นฟูให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม ๒). ธรรมทาน การแก้ปัญหาหรือความขัดข้องทางใจด้วยการให้ธรรมคือการให้คำแนะนำ สั่งสอน ให้ข้อคิด ให้กำลังใจ อันเป็นการชี้แนะในหนทางที่ถูกต้อง ช่วยบอกช่วยแนะนำอันเป็นการปรับระบบความคิดหรือกระบวนทรรศน์ ให้เป็นไปในทางที่ชอบประกอบด้วยธรรม ซึ่งในบางครั้ง บุคคลย่อมไม่อาจที่จะกำหนดได้ว่า ความเหมาะสม ความถูกต้องอยู่ ณ จุดใด ด้วยเหตุที่ขาดปัญญาไตร่ตรอง ขาดประสบการณ์ในการทำงาน หรือมีตัวเลือกหลากหลายจนยากที่จะกำหนดได้ ทำให้ขาดความมั่นใจในการตัดสินใจ ปัญหา ในสถานการณ์เช่นนี้จำเป็นต้องอาศัยกัลยาณมิตรเป็นตัวช่วยในการให้ข้อมูล ให้ความคิดเห็นอันเป็นข้อบรรทัดธรรมเพื่อประกอบในการตัดสินใจหรือในขณะที่ยังใจวุ่นวาย เตื่อร้อน เกิดทุกข์ทางใจ ธรรมทานนี้ก็จะช่วยคลายทุกข์ได้ ดับทุกข์ได้ ทำให้จิตใจได้รับความปลอดโปร่ง เป็นสุข นอกจากนี้ ธรรมทานยังเป็นเครื่องแก้กิเลสทางใจ แก่ความประพฤติชั่วร้ายเสียหาย ทำจิตใจที่หิวกระหายด้วยความโลภ ตัณหา อุปาทาน ให้รู้จักถ่อม ให้รู้จักเต็ม ให้รู้จักพอ ธรรมอย่างเดียวกันนั้น เป็นเครื่องแก้กิเลสและทุจริตได้

หลักการทำบุญให้ทานในปัจจุบันยึดหลักของเรื่องกรรมเก่าและกรรมใหม่ โดยมีศรัทธาเป็นตัวนำคือ เรื่องกรรมดีและกรรมชั่วถ้าทำดีจะได้ไปเกิดในที่ดี ถ้าทำไม่ดีก็จะทำให้ชีวิตตกต่ำ การให้ทานถือว่าเป็นผลแห่งความดี ชาวพุทธจึงได้ยึดเอาไว้เป็นหลักการในการดำเนินชีวิตประจำวันก็ได้ หลักการทำทานมีอยู่ ๒ ประเด็นใหญ่ที่ชาวพุทธนิยมทำกัน ได้แก่ ๑) ปาฏิปุคคลิกทาน คือให้ทานเฉพาะกับบุคคลไม่ได้ถวายแก่สงฆ์ ๒) สังฆทาน คือการทำทานแบบถวายแก่พระสงฆ์หมู่ใหญ่ บำรุงพระศาสนาอย่างแท้จริง ดังนั้นการทำบุญทำทานในศาสนาที่ชาวบ้านนิยมทำกันในปัจจุบัน จึงมีแนวคิดที่ต่างกันโดยสิ้นเชิง แบ่งได้ ๒ ลักษณะ คือ กลุ่มแรกทำทานเพื่อต้องการให้ผลบุญส่งผลให้ตัวเองมีความสุขในขณะที่มีชีวิตอยู่ คือต้องการผลทางจิตใจ มีความสุข มีความร่ำรวย มีกินมีใช้ในชาตินี้เท่านั้น กลุ่มที่สองมุ่งถึงชาติหน้าว่า เมื่อบริจาคทานแล้ว ตายไปจะไปเกิดบนสวรรค์

เรื่องการทำทานในพระพุทธศาสนานั้น เน้นที่เจตนาอันบริสุทธิ์ คือช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นไปด้วยจิตเมตตา เพื่อขจัดความตระหนี่ ความเห็นแก่ตัว ละความโลภ ความโกรธ ความหลง ประสงค์มีชีวิตในปัจจุบันเป็นสุข อนาคตไปสู่สุคติ เพราะมีศรัทธาคือเชื่อเรื่องกรรม และผลของกรรม ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาด้วยดีแล้วจึงให้ทาน

ดังนั้นเจตนาในการให้ทานของทายกผู้ให้จึงนับว่าเป็นส่วนสำคัญที่สุดและเป็นเบื้องต้นของการสร้างความดี การให้ทานจะมีผลมากน้อยนั้นขึ้นอยู่กับเจตนาและวัตถุทานที่ตนทำไปแล้ว ส่วนการทำบุญให้ทานของชาวบ้านตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นชุมชนอยู่ชนเมืองใกล้เขตความเจริญ ชาวบ้านยังมีการทำบุญให้ทานตามจารีตประเพณี คือตื่นเช้าทำบุญตักบาตร มีความสนใจทำบุญตามหลักพระพุทธศาสนาคือ ทำบุญมหาชาติ บุญกฐิน บุญทอดผ้าป่า เป็นต้น ตามหลักพระพุทธศาสนาสอนให้เสียสละให้แก่ผู้อื่น แต่ปุถุชนทั่วไปยังมีความโลภ ความโกรธ ความหลงเป็นพื้นฐานภายในจิตใจอยู่ ดังนั้นการให้ทานย่อมจะมีแรงจูงใจต่างกันอย่างแน่นอน ส่วนบัณฑิตทั้งหลายที่มีในอดีตหรือปัจจุบันย่อมให้ทานโดยไม่เห็นแก่สุขเจือด้วยกิเลส แต่ยอมให้ทานเพื่อกำจัดกิเลส กล่าวคือ บัณฑิตให้ทานช่วยเหลือแก่ผู้อื่น เพราะกำจัดความตระหนี่ภายในและชักพอกจิตใจตนเองให้บริสุทธิ์ แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการให้ทานที่ดีย่อมจะเอื้อประโยชน์ตนเองและผู้อื่นในทางกลับกันถ้าให้ทานโดยผิดหลักการที่ดี ย่อมมีผลน้อยและอาจไม่เกิดประโยชน์อันใดต่อผู้ทำทาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมไทยพุทธทั่วทุกภาคของประเทศไทย คนไทยส่วนใหญ่ยินดีในการทำบุญให้ทาน การเอื้อเพื่อแผ้วด้วยดีมาตลอด แต่การให้ทานปัจจุบันมีประเด็นที่ก่อให้เกิดปัญหาในการโต้แย้งทางความคิดเกี่ยวกับคำสอนและวิธีปฏิบัติ ในการทำบุญให้ทาน เพราะมีแนวคิดจารีตประเพณีของชุมชนนั้นๆเข้ามาเกี่ยวข้องกับหลักศาสนา เหตุนี้จึงเป็นประเด็นเชิงจริยธรรมที่เกี่ยวกับคุณค่าทางจริยธรรมในการให้ทานเสมอ ดังนั้น การศึกษาเปรียบเทียบการให้ทานสมัยพุทธกาลกับปัจจุบันของชาวบ้านตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เพื่อต้องการทราบประเด็นปัญหา ที่มีอิทธิพลต่อสังคมชุมชนมานานจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่นำมาศึกษาเพื่อจะเป็นแนวทางแก้ไขในอนาคตซึ่งเจริญขึ้นเป็นลำดับตามยุคโลกาภิวัตน์

ดังนั้นผู้ทำการวิจัยจึงต้องการเปรียบเทียบการให้ทานของชาวพุทธตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น กับการให้ทานในสมัยพุทธกาล เพื่อเป็นแนวทางศึกษาผลกระทบอันจะเกิดขึ้นในอนาคต ตลอดแนวคิดของผู้ให้ทานว่า ได้รับอิทธิพลจากคำสอนศาสนา หรือได้รับอิทธิพลจากจารีตประเพณีจากบรรพบุรุษพื้นบ้าน หรือให้ทานตามๆกันมา การให้ทานนั้นมีความต้องการอะไรเป็นประโยชน์ ในเบื้องต้น ท่ามกลาง ตลอดประโยชน์สูงสุด และการให้ทานนั้นจะดำเนินไปสู่จุดหมายดังกล่าวอย่างไร

## ๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาการให้ทานในสมัยพุทธกาล

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาการให้ทานของชาวพุทธตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัด  
ขอนแก่น

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการให้ทานในสมัยพุทธกาลกับชาวตำบลเมืองเก่า  
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

## ๑.๓ คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

**ทาน** หมายถึง การให้, สิ่งที่ให้, ให้ของที่ควรให้แก่คนที่ควรให้ เพื่อประโยชน์  
แก่เขา, สละให้ปันสิ่งของของตนเพื่อประโยชน์ผู้อื่น

**การให้ทาน** หมายถึง การให้สิ่งของที่ตนหามาได้ด้วยความสามารถใจ แก่ผู้อื่น  
ของชาวตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

**เปรียบเทียบ** หมายถึง พิจารณาเทียบเคียงให้เห็นลักษณะเหมือนหรือต่างกัน

**สมัยพุทธกาล** หมายถึง สมัยที่พระพุทธเจ้ามีพระชนชีพอยู่ระหว่างเวลาตั้งแต่ตรัส  
รู้จนถึงปรินิพพาน

**สมัยปัจจุบัน** หมายถึง ปัจจุบัน, ช่วงเวลาทำการวิจัยอยู่ (ปี ๒๕๕๐)

## ๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

### ๑.๔.๑ ด้านเนื้อหา

จะศึกษาความหมายและความสำคัญของการให้ทานในพระพุทธศาสนาตั้งแต่  
สมัยพุทธกาลและปัจจุบัน โดยศึกษาข้อมูลเอกสาร คือ พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และ  
คัมภีร์ชั้นหลังต่อมา รวมทั้งการสัมภาษณ์ผู้ที่ให้ข้อมูล

### ๑.๔.๒ ด้านพื้นที่

พื้นที่ในการวิจัย ๖ หมู่บ้าน ในเขตตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัด  
ขอนแก่น

### ๑.๔.๓ ด้านประชากรผู้ให้ข้อมูล

๔.๓.๑	พระสงฆ์	๑๒	รูป
๔.๓.๑	ทายกวัด	๖	คน
๔.๓.๓	ครู	๖	คน
๔.๓.๔	อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.)	๖	คน
๔.๓.๕	ผู้สูงอายุ	๖	คน
๔.๓.๖	ผู้ใหญ่บ้าน	๖	คน
๔.๓.๗	สมาชิกองค์การปกครองส่วนตำบล (อบต.)	๖	คน

### ๑.๕ การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการให้ทานและได้นำมาประมวลเป็นแนวทางในการศึกษาดังต่อไปนี้

**พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)** ได้ให้คำอธิบายเรื่องทานไว้ว่า ทาน คือ การให้สิ่งที่ให้ ให้ของที่ควรให้แก่คนที่ควรให้เพื่อประโยชน์แก่เขา สละให้ปันสิ่งของของตนเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น ทาน ๒ คือ ๑. อามิสทาน ให้สิ่งของ ๒. ธรรมทาน ให้ธรรมทาน ๒ อีกหมวดหนึ่ง คือ ๑. สังฆทาน ให้แก่สงฆ์ หรือให้เพื่อส่วนรวม ๒. ปาฏิบุคลิกทาน ให้เจาะจงแก่บุคคลผู้ใดผู้หนึ่งโดยเฉพาะ ; ทานมัช นุญที่สำเร็จด้วยการบริจาคทาน (ข้อ ๑ ในบุญกิริยาวัตถุ ๓ และ ๑๐)<sup>๕</sup>

**พระมหาไพฑูริย์ สุทฺธวิฑูโร (น้อยวัน)** ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่องบาปในพระพุทธศาสนาเถรวาท ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ๑. บาป คือ อกุศลกรรม บาปทำได้สามทาง คือ กาย วาจา ใจ และบาปเป็นสิ่งที่ให้โทษแก่มนุษย์ ๒. บาปส่งผลต่อชีวิตของผู้กระทำสองลักษณะ คือ ประการแรก ส่งผลในขณะที่ผู้นั้นยังมีชีวิตอยู่ ผลในที่นี้มุ่งหมายเอาผลทางจิตเป็นสำคัญ บางครั้ง ผู้ทำบาปแม้จะยังไม่ได้รับผลทางกายอันเนื่องมาจากบาป แต่ใจของเราก็เดือดร้อนวุ่นวาย ประการต่อมา บาปส่งผลหลังจากตายแล้ว ผลในที่นี้มุ่งเอาผล

<sup>๕</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๓.

ทางกายเป็นสำคัญ ผู้ทำบาปเมื่อตายไปแล้วก็ต้องไปชดใช้ผลของบาปนั้นในลักษณะต่างๆ ในชาติต่อไป<sup>๖</sup>

**พระมหาเอกรินทร์ เอกนโร (วงษ์จันทร์)** ศึกษาเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์เรื่องบุญในพุทธปรัชญาเถรวาท และปรัชญาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ผลการศึกษาที่มีข้อสรุปที่สำคัญ คือ คำว่าบุญในพุทธปรัชญา มีความหมายแตกต่างจากคำว่าบุญในปรัชญาคริสต์ ทั้งนี้เพราะพื้นฐานของพระพุทธศาสนา เป็นศาสนาประเภทอเทวนิยม ส่วนคริสต์ศาสนาเป็นเทวนิยม เพราะฉะนั้นลักษณะสำคัญของศาสนาคริสต์ คือ ความสัมพันธ์แห่งความรักและความศรัทธาระหว่างมนุษย์กับพระผู้เป็นเจ้า ลักษณะสำคัญของพระพุทธศาสนา คือความศรัทธาในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า คือ อริยสัจ ๔ และการคิดใคร่ครวญด้วยเหตุผลอย่างแยบคาย (โยนิโสมนสิการ) แต่สิ่งที่คล้ายกันระหว่างพระพุทธศาสนากับคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกนั้น คือ มีหลักการในการทำบุญคล้ายกัน โดยในฝ่ายพระพุทธศาสนามีการให้ทาน การรักษาศีลและเจริญภาวนา ส่วนในฝ่ายคริสต์ศาสนาก็มีการให้ทาน มีการรักษาพระบัญญัติ (ซึ่งเทียบได้กับการรักษาศีล) และมีการภาวนา (การแสดงความศรัทธาต่อพระผู้เป็นเจ้า) หรือการสวดอธิษฐานเป็นต้น<sup>๗</sup>

**พระมหาเปรม โอภาโส (ทองคำ)** ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์ศรัทธาของชาวพุทธไทยในปัจจุบัน” ผลของการศึกษาพบว่า มีคัมภีร์พระไตรปิฎกที่มีเรื่องของศรัทธาอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น ในอังคุตตรนิกาย อัฐกนิบาตพระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ ได้กล่าวถึงศรัทธาสัมปทา อังคุตตรนิกาย จตุกนิบาตพระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๑ ได้กล่าวถึงศรัทธา อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาตพระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ ได้กล่าวถึงศรัทธา ความเชื่อที่มีเหตุผลยึด

<sup>๖</sup> พระมหาไพฑูริย์ สุพุทธวิโร/น้อยวัน . การวิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่องบาปในพุทธศาสนาเถรวาท. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาพระพุทธศาสนา.(บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๖.

<sup>๗</sup> พระมหาเอกรินทร์ เอกนโร/วงษ์จันทร์ . การศึกษาเชิงวิเคราะห์บุญในพุทธปรัชญาเถรวาทและปรัชญาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๓๖ .

มันในหลักการทำดี กล่าวโดยสรุปแล้ว หลักของศรัทธาในพระพุทธศาสนาเถรวาท ได้มุ่งไปที่ความเชื่อที่ยึดถือหลักธรรม คือ การทำดีทำชั่ว ผลของการทำดีทำชั่ว เป็นต้น<sup>๕</sup>

พระมหาสุวิทย์ วิชเชสโก ได้สรุปไว้ว่า อามิสทาน ว่า คือการให้สิ่งของเป็นทาน เช่นสิ่งของที่เป็นปัจจัยสี่ หรือการให้ทานวัตถุ มีข้าว น้ำ ผ้า ยานพาหนะ ดอกไม้ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พักอาศัย ประทีปโคมไฟ เป็นต้น ; อามิสทาน แบ่งตามทายก คือ ผู้ให้ มี ๓ ประเภท ดังนี้ ๑. ทานทาสะ บางที่เรียกว่า ทาสทาน หมายถึงการที่ทายกให้ของที่ดีกว่าของที่ตนบริโภคนิสัยใช้สอยเอง เช่น เมื่อได้มะม่วงมา ๓ ผล ก็เลือกผลที่เล็กที่สุดให้ไป หรือได้ ๓ ผลที่มีขนาดเท่าๆ กัน ก็เลือกผลที่ไม่ชอบใจให้ไป การให้อย่างนี้เรียกทาสทาน เพราะว่าใจของทายกตกเป็นทาสของความตระหนี่แล้วจึงให้ คุณการให้สิ่งของแก่คนที่เข้าทาสบริวาร ๒. ทานสหยา บางที่เรียกว่า สหายทาน หมายถึง ทายกให้ของที่เสมอกันกับที่ตนบริโภคนิสัยใช้สอย ตนบริโภคนิสัยใช้ของอย่างไรถึงคราวจะให้ผู้อื่นก็ให้ของอย่างนั้น เช่น ได้มะม่วงมา ๓ ผล ก็ให้ผลที่ดี เช่นเดียวกับที่ตนจะบริโภค คุณการให้สิ่งของแก่คนที่ตนเป็นมิตรสหาย ๓. ทานสามิ บางที่เรียกว่า สามิทาน หมายถึงทายกให้ของที่ดีประณีตกว่าของที่ตนบริโภคนิสัยใช้สอย โดยเลือกเอาสิ่งของที่ดีที่สุดให้ไป ซึ่งชาวพุทธทั้งหลายเวลาจะให้ ก็ให้สามิทานเป็นส่วนมาก เช่น เวลาจะตักบาตรพระ จะคดข้าวปากหม้อ ซึ่งถือว่าเป็นส่วนที่ดีที่สุด เอาไว้ถวายพระก่อน หรือเวลาเลี้ยงพระภิกษุสามเณรจะตักแต่งข้าวปลาอาหารอย่างประณีต บรรจงกว่าที่ตนเองบริโภคถวายทาน หรือเวลาที่จะให้ของแก่ผู้ใดผู้หนึ่ง แม้ว่าจะมีฐานะเสมอหรือต่ำกว่าเรา ก็เลือกของที่ดีที่ชอบใจให้ไป อย่างนี้เรียกสามิทานเพราะใจของผู้ให้เอาชนะความตระหนี่ เป็นนาย เป็นเจ้าของ เป็นอิสระ แล้วจึงให้ทาน คุณให้สิ่งของแก่คนที่ตนเคารพ หรือมีพระคุณแก่ตน เช่น บิดา มารดา ครูบาอาจารย์ พระภิกษุสงฆ์<sup>๕</sup>

บุญหนา จิมานัง ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการทำบุญของชาวพุทธในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า ชาวพุทธในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ส่วนมากมีพฤติกรรมการทำบุญในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ ๗๑.๕ เมื่อพิจารณาเป็นราย พบว่า เรื่องการให้ทานกลุ่มตัวอย่างชาวพุทธส่วนมากร้อยละ ๖๑.๗ ให้ทานในระดับ

<sup>๕</sup> พระมหาเปรม โอภาโส . ศึกษาวิเคราะห์ศรัทธาของชาวพุทธไทยในปัจจุบัน. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปรัชญา (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๑.

<sup>๕</sup> พระมหาสุวิทย์ วิชเชสโก, ทานก้าวแรกแห่งการพัฒนาคุณภาพชีวิต, หน้า ๒๓-๒๔.



ปานกลาง เรื่องการรักษาศีลส่วนมากร้อยละ ๔๒.๑ รักษาศีลในระดับมากและเรื่องการฝึก  
ภาวนาส่วนมากร้อยละ ๕๑.๕ ฝึกภาวนาในระดับน้อย

จากการทดสอบหาปัจจัยที่มีอิทธิพลด้วยสถิติถดถอยพหุคูณพบว่า ปัจจัยที่มี  
อิทธิพลต่อพฤติกรรมการทำบุญของชาวพุทธได้แก่ ค่านิยมเชิงศีลธรรม อายุ สถานภาพทาง  
สังคม ค่านิยมเชิงบริโภคนิยม ทักษะต่อบทบาทพระสงฆ์ และแหล่งจัดেলাทางสังคม ตัวแปร  
อิสระทั้งหมดร่วมกันอธิบายความผันแปรของพฤติกรรมการทำบุญของชาวพุทธได้ประมาณ  
ร้อยละ ๒๘<sup>๑๑</sup>

ลักษณะการให้ทานของสัตบุรุษ พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ ๕ ประการ คือ ๑.  
ให้ทานด้วยศรัทธา คือ การให้ด้วยเชื่อว่า ผลของการให้ทานนั้นมีประโยชน์แก่ผู้อื่น  
ผู้ให้มีจิตใจดี เบิกบานและอิ่มใจเมื่อให้ทานแล้ว นอกจากนี้ มีความเชื่อว่าผลของการคิดดี  
พูดดี ย่อมมีผลตอบสนองแก่บุคคลผู้ทำ ความดีต้องติดสอยห้อยตามผู้ทำไปเสมอเหมือนเงา  
ตามตัว ท่านแสดงของการให้ทานด้วยศรัทธาว่า จะเป็นคนมั่งคั่งมีทรัพย์สมบัติเป็นคนรูปร่าง  
งาม น่ารักน่านิยมน ๒. ให้ทานโดยเคารพ คือ ให้ด้วยกายนอบน้อมอ่อนละมุนละม่อม ให้  
ด้วยวาจาไพเราะอ่อนหวาน และให้ด้วยน้ำใจอ่อนน้อม ท่านแสดงผลการให้ทานโดยเคารพ  
ว่า จะเป็นคนมั่งคั่งมีทรัพย์สมบัติมาก และลูกหลานญาติมิตรก็เชื่อฟังถ้อยคำ ๓. ให้ทานตาม  
กาล คือ การให้ทานอันควร เช่น ให้ในวันสำคัญทางศาสนา ในวันปีใหม่ วันเทศกาล ๔.  
ให้ด้วยจิตอนุเคราะห์ คือ ให้เกื้อหนุนโอบอ้อมอารีเมตตา และให้อุดหนุนเอื้อเฟื้อช่วยเหลือ  
ด้วยกรุณา ท่านแสดงผลของการให้ทานตามกาลและการให้ด้วยจิตอนุเคราะห์ว่า จะเป็นคน  
มั่งคั่งมีทรัพย์สมบัติมาก มีเครื่องใช้สอยเหลือเฟือและความประสงค์เต็มเปี่ยม ๕. ให้ทานไม่  
กระทบกระทั่งตนและคนอื่น คือ ให้ตามกำลังของตนที่มีอยู่และต้องไม่รบกวนของคนอื่นมา  
ให้ทาน ท่านแสดงผลของการให้ทานข้อนี้ว่าจะเป็นคนมั่งคั่งมีทรัพย์สมบัติมาก และมีโภค  
ทรัพย์ปราศจากภัย<sup>๑๒</sup>

<sup>๑๑</sup> บุญหนา จิมาโนง. พฤติกรรมการทำบุญของชาวพุทธในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น.  
วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิทยาการพัฒน (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น),  
๒๕๔๕.

<sup>๑๒</sup> ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์ และคณะ, หลักการดำรงชีวิตในสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร :  
มหาวิทยาลัยรามคำแหง), ๒๕๓๓.

## ๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๖.๑ ได้ทราบการให้ทานในสมัยพุทธกาล

๑.๖.๒ ได้ทราบการให้ทานของชาวพุทธตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

๑.๖.๓ ได้ทราบความแตกต่าง กับความเหมือนกันของการให้ทานสมัยพุทธกาลกับการให้ทานของชาวพุทธตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

## ๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยที่ใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Research) คือ

๑.๗.๑ การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากตำราทางวิชาการ บทความ และงานแปล ตลอดจนแหล่งข้อมูลเอกสารที่จะนำมาศึกษาแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. เอกสารหลัก ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒. เอกสารรอง ได้แก่ วรรณคดี ฎีกา อนุฎีกา เอกสาร ตำรา ทางวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักคำสอน แนวคิดเรื่องการให้ทาน ในสังคมชนบทอีสานอันเป็นงานวิจัยครั้งนี้

๑.๗.๒ การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นการศึกษาโดยวิธีสัมภาษณ์ข้อมูลจากกลุ่มต่างๆ เพื่อจะได้ข้อมูลอันเป็นจริง ในด้านความหมายและความสำคัญ จุดประสงค์ ลักษณะการให้ทาน ชนิดของทาน ผู้ให้ทานและผู้รับทาน แรงจูงใจในการให้ทานอันมีสงส์ของการให้ทาน ประเพณีการทำบุญให้ทาน ของชาวพุทธตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น



## บทที่ ๒

### การให้ทานในสมัยพุทธกาล

คำสอนในทางพระพุทธศาสนาที่คนนิยมศึกษารู้จักกันมากและปฏิบัติมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ถือว่าเป็นเบื้องต้นของการทำคุณความดีในตัว คือ การให้ทาน จัดว่าเป็นหลักธรรมนำมาซึ่งการผูกมิตรไมตรีช่วยเหลือสังคมเป็นธรรมชาติเพื่อชำระจิตใจให้สะอาด เป็นแนวทางนำไปสู่เป้าหมายสูงสุดตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ดังนั้น ทานจึงมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของคนในสังคมมากที่สุดในทุกยุคทุกสมัย

ทาน คือ การให้ การบริจาค การเสียสละ ซึ่งได้ปรากฏให้คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา นับตั้งแต่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ และออกเผยแผ่แสดงธรรม ในเบื้องต้นของการแสดงเพื่อให้ผู้ฟังเกิดความเลื่อมใสต่อหลักคำสอน จึงแสดงอนุุปพิทกา ๕ ซึ่งมีทานกถาเป็นข้อแรก<sup>๑</sup> ในบุญกิริยาวัตถุ มีทานเป็นเบื้องต้น<sup>๒</sup> ในสังคหวัตถุ ๔ มีทานเป็นข้อแรก<sup>๓</sup> นอกจากนี้ ทานยังปรากฏเป็นข้อแรกในบารมี ๑๐<sup>๔</sup> ที่พระโพธิสัตว์บำเพ็ญมาก่อนจะมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า

เพื่อให้ให้เกิดความเข้าใจดีในเรื่องทาน จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งต้องศึกษาความหมาย ชนิดของทาน คุณภาพ ลักษณะของการให้ทาน ผู้ให้ทานและผู้รับทาน จุดประสงค์ของการให้ทาน แรงจูงใจในการให้ทาน และอานิสงส์ของทานตามลำดับดังต่อไปนี้

<sup>๑</sup> วิ.มหา.(ไทย) ๔ /๒๗/๓๒.

<sup>๒</sup> ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๒๒๘/๒๓๐.

<sup>๓</sup> ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๑๔๐/๑๖๗.

<sup>๔</sup> พุ.พุทธ.(ไทย) ๓๓/๑/๔๑๔.

## ๒.๑ ความหมายและความสำคัญของทานในพระพุทธศาสนา

ทาน หมายถึง การให้<sup>๕</sup>, สิ่งของที่ให้ ตรงกับภาษาอังกฤษ ว่า **alms** : money , clothes and food that are given to poor people. หรือ **Dāna** ; to give, to deal out, giving, dealing out, alms giving.<sup>๖</sup> คำว่า “ทาน” มาจากรากศัพท์บาลีว่า “ทา ธาตุ ในความให้, ยุ ปัจจัยหลังธาตุ มี อา เป็นที่สุด ฌวฺ เป็น ออก, เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ, บทวิเคราะห์ เทตติ ทายโก. (ผู้ใด) ย่อมให้, เหตุนั้น (ผู้นั้น) ชื่อว่า ผู้ให้”<sup>๗</sup>

ทาน (นปฺ.) วัตถุอันบุคคลพึงให้

วิ. เทติ เอตุถาติ ทานํ. เจตนาเป็นเครื่องอันเขาให้

วิ. ทิยติ อเนนาติ ทานํ . การสละ, การให้, การบริจาค

วิ. ทิยเตติ ทานํ. ทิยเตติ วา ทานํ. ทานํ วา ทานํ. ทา ทาย, ยุ.

การชำระ, ความชำระ, ความสะอาด, ความบริสุทธิ์<sup>๘</sup>

ทาน , ทาน- (ทานะ-, ทานนะ-) น. การให้<sup>๙</sup>

ทาน เป็นกิริยาศัพท์ แปลว่า ให้ เป็นนามศัพท์ แปลว่า ของที่ให้ กิริยาที่ให้ไม่คิดเอาคืนกลับมา กล่าวโดยสามัญแห่งโวหารว่า ทานํ ในทานนั้นมีพรรณนาไว้โดยนิพพจนะว่า ทิยติ เอเตนาติ = ทานํ วัตถุนั้น ๆ มีข้านี้ เป็นต้น อันบุคคลทั้งหลายย่อมให้ด้วยธรรมชาตินี้เป็นเหตุ เพราะเหตุนี้ ธรรมชาตินั้น จึงชื่อว่าทาน ธรรมชาติเป็นเหตุให้ซึ่งวัตถุนี้แห่งบุคคลผู้ให้บริจาค เจตนามิไทยธรรมทานวัตถุเป็นสหาย ชื่อว่าทาน<sup>๑๐</sup>

<sup>๕</sup> ที.ปา.(ไทย)๑๑/๓๒,๓๑๓/๕๑,๒๕๕.

<sup>๖</sup> A S Hornby , Oxford Advanced Learner’s **Dictionary of Current English**, Oxford University ,page ๓๐., Rhys davids, T.W. and Stede .W. **Pali-English Dictionary**. Printed in Great Britain by Antony Rowe Ltd, Chippenham, Wiltshire, Reprint ๑๕๕๕, page, ๓๑๘ .

<sup>๗</sup> สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **บาลีไวยากรณ์วิจิตรภาค** ภาคที่ ๒ อาขยาด และกัตต์, พิมพ์ครั้งที่ ๓๗,(กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๑๕๓.

<sup>๘</sup> ประยูรค์ หลงสมบุญ, **พจนานุกรมมคธ-ไทย**, พิมพ์ครั้งที่ ๒ , (กรุงเทพมหานคร: บริษัทธรรมสาร จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๓๓๓. , (วิ. หมายถึง วิเคราะห์)

<sup>๙</sup> ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**, ๒๕๔๒, หน้า ๕๒๔.

<sup>๑๐</sup> สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **สารานุกรมพระพุทธศาสนา**, สุเชาวน์ พลอยชุม รวบรวม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๘๖.

## ๒.๒ จุดประสงค์ของการให้ทาน

การให้ทานของบุคคลในสมัยพุทธกาลย่อมมีเป้าหมายหรือจุดประสงค์ของการให้ มีปรากฏให้เห็นในพระสูตรต่างๆ ซึ่งกล่าวถึงการให้ทานในพระสูตรต่างๆ แม้ในมังคลัตถ ทีปนี ได้กล่าวถึงจุดประสงค์การให้ทานไว้ ๒ ประการ คือ

๑. ให้เพื่ออนุเคราะห์ คือ การช่วยเหลือสงเคราะห์คนยากไร้ด้วยความสงสารมีจิตเมตตา ไม่หวังผลตอบแทนจากสิ่งที่คุณให้ไป เพราะคิดว่า ผู้ที่มีความเดือดร้อน ตกยากลำบากเมื่อได้รับการช่วยเหลือ จะส่งผลให้เขามีจิตใจและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

๒. ให้เพื่อบูชาคุณได้แก่ถวายทานในพระพุทธเจ้าในฐานะเป็นผู้ก่อตั้งพระพุทธศาสนา และพระสงฆ์สาวก เพราะเป็นผู้มีพระคุณแก่ชาวโลก<sup>๑๑</sup>

การให้ทานอีกอย่างหนึ่งเรียกว่า ทานูปปัติ ๘ คือ การให้ ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีป เป็นทานแก่สมณะ พรหมณ์ จุดประสงค์ของผู้ให้ คือ

๑. ให้เพื่อตายไปจะเกิดเป็น กษัตริย์ หรือเศรษฐี
๒. ให้เพื่อตายไปจะได้เป็น เทวดาชั้นจาตุมหาราชิกา
๓. ให้เพื่อตายไปจะได้เป็น เทวดาชั้นดาวดึงส์
๔. ให้เพื่อตายไปจะได้เป็น เทวดาชั้นยามา
๕. ให้เพื่อตายไปจะได้เป็น เทวดาชั้นดุสิต
๖. ให้เพื่อตายไปจะได้เป็น เทวดาชั้นนิมานรดี
๗. ให้เพื่อตายไปจะได้เป็น เทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตดี
๘. ให้เพื่อตายไปจะได้เป็น พรหม<sup>๑๒</sup>

<sup>๑๑</sup> พระสิริมังคลาจารย์, มังคลัตถทีปนี แปล เล่มที่ ๓, พิมพ์ครั้งที่ ๑๘, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๑๗. , ปิ่น มุฑกัณท์, มงคลชีวิต, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๒๑๑.

<sup>๑๒</sup> อัง.อรรถก. (ไทย) ๒๓/๓๕/๒๕๒-๒๕๓

## ๒.๓ ลักษณะของการให้ทาน

ลักษณะของการให้ทานของสัตว์บุรุษนั้นพระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ ๕ ประการด้วยกัน คือ ทานด้วยศรัทธา ทานโดยเคารพ ทานตามกาลอันควร ทานด้วยจิตอนุเคราะห์ ทานไม่กระทบตนและผู้อื่น<sup>๑๓</sup>

๑. ให้ทานด้วยศรัทธา คือ การให้ด้วยเชื่อว่าผลของการให้ทานนั้นมีประโยชน์แก่กุลแก่คนอื่น ผู้ให้มีใจดี เบิกบานและอิ่มใจเมื่อให้ทานแล้ว นอกจากนี้ มีความเชื่อว่าผลของการคิดดี พูดดี และทำดี ย่อมมีผลตอบสนองแก่บุคคลผู้ทำต้องติดสอยห้อยตามผู้ทำไปเหมือนเงาตามตัว

๒. ให้ทานโดยเคารพ คือ ให้ด้วยการนอบน้อมอ่อนละมุนละม่อม ให้ด้วยวาจาไพเราะอ่อนหวาน และให้ด้วยน้ำใจอ่อนน้อม

๓. ให้ทานตามกาล คือ ให้ในกาลอันสมควร เช่น ถวายผ้าอาบน้ำฝนในฤดูการเข้าพรรษาหรือเวลาออกพรรษาดวายผ้าจ่านำพรรษา ตลอดทั้งถวายภัตตาหารเช้าเพลเป็นต้น

๔. ให้ด้วยจิตอนุเคราะห์ คือ ให้เกื้อหนุนโอบอ้อมอารีเมตตา และให้อุดหนุนเอื้อเฟื้อช่วยเหลือด้วยกรุณา ท่านแสดงผลของการให้ทานตามกาล และการให้ด้วยจิตอนุเคราะห์ว่า จะเป็นคนมั่งคั่งมีทรัพย์สมบัติมาก มีเครื่องใช้สอยเหลือเฟือและมีความประสงค์เต็มเปี่ยม

๕. ให้ทานไม่กระทบกระทั่งตนและคนอื่น คือ ให้ตามกำลังของตนที่มีอยู่และไม่ต้องรบกวนของคนอื่นมาให้ทาน ท่านแสดงผลของการให้ทานข้อนี้ว่าเป็นคนมั่งคั่งมีทรัพย์สมบัติมาก และมีโภคทรัพย์ปราศจากภัย<sup>๑๔</sup>

นอกจากนี้พระพุทธองค์ทรงแสดงถึงสัปปริสทานสูตร ๘ ประการ ดังนี้

๑. สัตบุรุษยอมให้ของที่สะอาด
๒. สัตบุรุษยอมให้ของที่ประณีต
๓. สัตบุรุษยอมให้ของตามกาล
๔. สัตบุรุษยอมให้ของที่สมควร
๕. สัตบุรุษยอมเลือกให้

<sup>๑๓</sup> อภ.ปญจก. (ไทย) ๒๒ / ๑๔๘ / ๒๔๔.

<sup>๑๔</sup> ชัยวัฒน์ อัตพัฒน และคณะ, หลักการดำรงชีวิตในสังคม, หน้า ๑๖๒.

๖. สัตบุรุษยอมให้เป็นนิตย์
๗. สัตบุรุษกำลังให้ก็ทำจิตใจให้ผ่องใส
๘. สัตบุรุษครั้นให้แล้วก็ดีใจ<sup>๑๕</sup>

## ๒.๔ ชนิดของทาน

ทานที่กล่าวถึงในพระพุทธศาสนามีหลายประเภท การทำบุญให้ทานจะมี อานิสงส์น้อยมากหรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยที่เป็นส่วนประกอบหลายประการ เพราะสิ่งที่ให้ทานมีทั้งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม บุคคลนั้นทั้งผู้รับและผู้ให้พฤติกรรมของบุคคลผู้ให้ ให้โดยไม่เจาะจงเรียกว่า สังฆทาน เจาะจง เรียก ปฏิบุคคลิกทาน คุณสมบัติของผู้ให้และผู้รับ คุณภาพของสิ่งของที่ให้ เหล่านี้ล้วนเป็นองค์ประกอบที่บ่งชี้ถึงความพร้อมแห่งทานในพระพุทธศาสนา งานวิจัยนี้จะจัดแบ่งชนิดประเภทของทานตามคุณลักษณะดังต่อไปนี้

### ๒.๔.๑ ชนิดของทานแบ่งตามสิ่งที่ให้

แบ่งตามสิ่งที่ให้ ทาน มี ๒ ประเภท คือ

๑. อามิสทาน หรือวัตถุทาน ได้แก่ การให้วัตถุสิ่งของต่างๆ สรุปรวมเป็นปัจจัย ๔ เป็นกุศลเจตนาที่เกิดขึ้นด้วยความรัก<sup>๑๖</sup>

อามิสทาน คือการให้วัตถุสิ่งของ การให้ในลักษณะนี้ใครก็ปฏิบัติได้ เป็นการทำได้ง่าย ในสังคมาชาวพุทธ<sup>๑๗</sup> มีให้ข้าว น้ำ ยารักษาโรค เป็นต้น และทรัพย์สินเงินทองภายนอก ทั้งที่เป็นของที่รักมาก เช่น อยุ่วะเลือดเนื้อ แขน ขา ดวงตา และวัตถุที่หวงแหนที่สุด คือ การสละชีวิต อามิสทาน หรือ ทานวัตถุ มี ๑๐ อย่าง ตามที่ท่านกล่าวไว้ดังนี้

๑. อนุณี ได้แก่ ของเขียวและของกินทุกอย่าง เช่น ข้าว
๒. ปานั ได้แก่ น้ำดื่ม ของดื่มรสทุกอย่าง เช่น น้ำมะม่วง
๓. วตถุ ได้แก่ เครื่องปกปิด คือผ้านุ่ง ผ้าห่ม ผ้าเช็ดตัว

<sup>๑๕</sup> อจ.อุฎฐก.(ไทย)๒๓/๓๗/๒๕๖-๒๕๗.

<sup>๑๖</sup> อจ. ทก.(ไทย) ๒๐ / ๑๔๒ / ๑๑๕.

<sup>๑๗</sup> อร่าม อินพุ่ม, มงคลชีวิต ๓๘ ประการ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ เพชรกระวี, ๒๕๓๗),

๔. ยานี้ ได้แก่ สิ่งที่จะช่วยให้สำเร็จ เช่นรถ คานหาม ร่ม รองเท้า
๕. มาลา ได้แก่ ดอกไม้ทั้งปวง ต่างโดยเป็นดอกไม้ที่ร้อยแล้ว และยังมีได้ร้อย เช่น ระเบียบดอกมะลิ เป็นต้น หรือต้นไม้ดอก ต้นไม้ใบ
๖. คนูฐ ได้แก่ ของหอมทุกอย่างและเครื่องอุปกรณ์ของหอมที่บดแล้วและที่มีได้บดและของลูบไล้ทุกอย่างมีจันทร์ เป็นต้น
๗. วิเลปนํ ได้แก่ เครื่องทำการข้อมผิว เครื่องตกแต่ง เช่น ธงทิว เครื่องข้อมเครื่องทา
๘. เสยยา ได้แก่ สิ่งที่พึงให้นอน มีเตียงและตั้ง เป็นต้น และผ้าปาวาร(ผ้าห่มใหญ่,เสื่อคลุม) และผ้าโกเชาว์(ผ้าทำด้วยขนแพะ) เป็นต้น เช่น เสื่อ หมอน มุ้ง ผ้าห่ม
๙. อวาสถิ ได้แก่ ที่อาศัยสำหรับบำบัดอันตรายมีลมและแดด หรือที่พักมีเรือนชั้นเดียว เช่น ที่พัก เครื่องรับรอง ศาลา ม้านั่ง เป็นต้น
๑๐. ปริเปยฺยิ ได้แก่ เครื่องอุปกรณ์แห่งประทีปมีไส้และน้ำมัน เป็นต้น เช่น ประทีป(วัตถุสำหรับส่องแสง) เทียน รูป เครื่องแสงสว่าง<sup>๑๕</sup>
- วัตถุนาน ๑๐ ประการนี้ พิจารณาตามเกณฑ์ในเบื้องต้นว่า มีอะไรบ้างเป็นสิ่งที่ควรให้ การให้วัตถุนานทั้ง ๑๐ ประการนี้ ไม่ได้เฉพาะเจาะจงแก่บรรชิตเท่านั้น ฆราวาสและสัตว์เดรัจฉานก็ให้ได้เช่นกัน จะเห็นว่า อามิสทาน มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตในสังคม แต่ไม่ควรละเลยธรรมทาน เมื่อจะบำเพ็ญทานควรพึงทำให้ครบทั้งอามิสทานและธรรมทาน สมตามคำกล่าวของพระพุทธองค์ว่า”อามิสทาน ช่วยค้ำจุนชีวิตให้เขามีที่พึ่งอาศัย แต่ธรรมทานช่วยให้เขารู้จักพึ่งตนเองได้ต่อไป เมื่อให้อามิสทาน พึงให้ธรรมทานด้วย”<sup>๑๖</sup>
๑๑. ธรรมทาน ได้แก่ การให้ธรรมเป็นทาน<sup>๑๗</sup>
- คำว่า “ธรรมทาน” ได้แก่ การให้ธรรมเป็นทาน คือ แนะนำสั่งสอนให้ผู้อื่นตั้งอยู่ในธรรมหรือกล่าวธรรม<sup>๑๘</sup> ให้ความรู้ ความถูกต้องดีงาม คำสอนมุ่งเน้นให้นำไปปฏิบัติ

<sup>๑๕</sup> พระสิริมังคลาจารย์, มงคลัตถทีปนี แปล เล่ม ๓, หน้า ๕-๖.

<sup>๑๖</sup> พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๑๐๘.

<sup>๑๗</sup> อจ. ทุก.(ไทย) ๒๐ / ๑๔๒ / ๑๒๐.

<sup>๑๘</sup> พระราชสุธี(โสภณ โสภณจิตฺโต), อุทยานบุญ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ กุศลธรรม, ๒๕๔๘), หน้า ๑๘๓, สุขุมโร ภิกขุ, มงคลธรรมนำชีวิต, แสดงเดือนอีสาน, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑๑ (ธันวาคม ๒๕๔๗): หน้า ๕๗-๕๘

ในทางที่ถูกต้อง โดยเฉพาะในทางพระพุทธศาสนา การได้สัมผัสทางประสาทหู ตา จมูก กาย ใจ ก่อให้เกิดธรรมารมณ์<sup>๒๒</sup> การได้รับสัมผัสจากผู้อื่นและผู้อื่นได้รับสัมผัสจากเรา ทำให้เกิดสภาวะทางอารมณ์ เช่น ได้ยินเสียงที่ไม่เพราะหู เห็นรูปไม่งาม คมกลืนไม่ดี กายร้อนหนาว มีความโกรธที่เกิดจากการกระทำของผู้อื่น เมื่อเกิดขึ้นต้องรู้จักให้อภัยเหล่านี้ก็เรียก “ธรรมทาน” การให้ความรู้ การสอนบอกกล่าวธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าหรือบอกวิชาความรู้ที่ไม่เป็นโทษ เพื่อให้ผู้รับดำเนินชีวิตได้อย่างผาสุก พระพุทธองค์ตรัสว่า “การให้ธรรมเป็นทาน ชนะการให้ทั้งปวง”<sup>๒๓</sup> ตลอดถึงการแนะนำในส่วนจิตใจ เช่น การให้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง การให้อภัยซึ่งกันและกัน การประชาสัมพันธ์ในสิ่งที่ดีที่งาม ทั้งในส่วนที่เป็นโลกียธรรมและโลกุตตรธรรมรวมถึงพระธรรมคำสอนที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงประแล้วอันเป็นเหตุนำประโยชน์สุขมาให้ทั้งในโลกนี้และโลกหน้าตลอดทั้งคำสอนที่เป็นหนทางความดับทุกข์ก็จัดเป็นธรรมทานด้วย

ธรรมทานเป็นยอดแห่งทานทั้งปวง คือเลิศ ประเสริฐสุด กว่าอามิสทานทั้งปวง สมตามที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทาน ๒ อย่างนี้ ทาน ๒ อย่าง อะไรบ้าง คือ (๑) อามิสทาน (การให้สิ่งของ) (๒) ธรรมทาน (การให้ธรรม) บรรดาทาน ๒ อย่างนี้ ธรรมทานเป็นเลิศ”<sup>๒๔</sup> และการให้ธรรมเป็นทาน ชนะการให้ทั้งปวง ดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัส พระคาถาแก้ท้าวสักกะจอมเทพและเหล่าเทวดาว่า “การให้ธรรม ชนะการให้ทั้งปวง รสแห่งธรรมชนะรสทั้งปวง ความยินดีในธรรม ชนะความยินดีทั้งปวง ความสิ้นตัณหา ชนะทุกข์ทั้งปวง”<sup>๒๕</sup>

#### ๒.๔.๒ ชนิดของทานแบ่งตามพฤติกรรมที่ให้

ในพระสูตรเน้นให้เห็นถึงพฤติกรรมของผู้ให้ทานอยู่หลายแห่ง เพราะกิริยาอาการท่าทีของผู้ให้มีความสำคัญมาก สิ่งของที่จะให้มากหรือน้อยไม่สำคัญแต่ประการใด พระพุทธองค์ได้แสดงลักษณะของการให้ทานไว้ ๕ ประการ คือ

<sup>๒๒</sup> พระมหาสุวิทย์ วิหุเขตโก, ทานก้าวแรกแห่งการพัฒนาคุณภาพชีวิต, หน้า ๒๑.

<sup>๒๓</sup> อจ.ทุก.(ไทย) ๒๐/๑๕๗/๑๒๔.

<sup>๒๔</sup> อจ.ทุก.(ไทย) ๒๐ / ๑๔๒ / ๑๒๐.

<sup>๒๕</sup> พ.ธ.(ไทย) ๒๕ / ๓๕๔ / ๑๔๔.

๑. ให้โดยเคารพ
๒. ให้ด้วยความอ่อนน้อม
๓. ให้ด้วยมือตนเอง
๔. ให้ของที่ไม่เป็นเดน
๕. ให้ทานเพราะเห็นผลที่จะมาถึง<sup>๒๖</sup>

#### ๒.๔.๓ ชนิดของทานแบ่งตามเจตนาที่ให้

ตามลักษณะของการให้ทานนั้น หากยึดเจตนาเป็นที่ตั้งมี ๒ วิธี คือ ให้เจาะจงและไม่เจาะจง ได้แก่<sup>๒๗</sup>

๑. สังฆทาน คือการให้แก่สงฆ์หมู่ใหญ่ หรือให้เพื่อส่วนรวม คือ การให้โดยไม่จำเพาะเจาะจงในบุคคล ๗ จำพวก คือ

๑. ให้ทานในสงฆ์ ๒ ฝ่าย มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข
๒. ถวายสงฆ์ ๒ ฝ่าย
๓. ภิกษุสงฆ์
๔. ภิกษุณีสงฆ์
๕. นิมนต์สงฆ์ ๒ ฝ่าย
๖. นิมนต์ภิกษุสงฆ์
๗. นิมนต์ภิกษุณีสงฆ์<sup>๒๘</sup>

๒. ปาฏิบุคลิกทาน ให้เจาะจงแก่บุคคลผู้ใดผู้หนึ่ง พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ในทักษิณาวិภังคสูตร ถึงการให้เจาะจงในบุคคล ๑๔ จำพวก คือ

๑. พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
๒. พระปัจเจกพุทธเจ้า
๓. พระอรหันต์
๔. ผู้ปฏิบัติอรหัตผล

<sup>๒๖</sup> อภ.ปญจก. (ไทย) ๒๒ / ๑๔๗ / ๒๔๔.

<sup>๒๗</sup> พระครูโพสาดธรรมานุกิจ (ถนอม ภิกษุโณจิตฺต). การศึกษาเปรียบเทียบตัวอย่างการให้ทานในพระสูตรต้นตอปัญหาการปฏิบัติจริงในลำพูน. หน้า ๑๕.

<sup>๒๘</sup> ม.อุ. (ไทย) ๑๔/๓๘๐/๔๒๕



๕. พระอนาคามีผล
๖. ผู้ปฏิบัติอนาคามีผล
๗. พระสกทาคามี
๘. ผู้ปฏิบัติสกทาคามีผล
๙. พระโศคาปัตติผล
๑๐. ผู้ปฏิบัติโศคาปัตติผล
๑๑. นิกบวชภายนอกพระพุทธศาสนา
๑๒. ผู้มีศีล
๑๓. ผู้ทุศีล
๑๔. ให้ทานในสัตว์ดิรัจฉาน<sup>๒๕</sup>

#### ๒.๔.๔ ชนิดของทานแบ่งตามองค์ประกอบของทาน

การให้ทานของบุคคลทั่วไปนั้น ถ้าจะให้สำเร็จผลคือได้รับอานิสงส์ของทานอย่างแท้จริงนั้นผู้ให้ต้องรู้จักวิธีการทำทานอย่างถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา คนทั้งหลายจะให้ทานด้วยเหตุผลใดๆ ก็ตาม และสิ่งที่ตนปรารถนานั้นจะสำเร็จผลตามความมุ่งหมายหรือไม่ก็ตาม ย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของทานเป็นสำคัญ ซึ่งพระพุทธองค์ตรัสไว้ในทานสูตร ว่าด้วยเรื่องแห่งองค์ประกอบของทานมีพระคาถาแสดงไว้ว่า

ทายกก่อนแต่จะให้เป็นผู้มีใจดี  
กำลังให้ทานอยู่ก็มีจิตเลื่อมใส  
ครั้นให้ทานแล้วก็มีใจชื่นบาน  
นี่เป็นความจริงพร้อมแห่งขัญ (บุญ)  
ปฏิบัติหาคผู้สำรวมประพฤติพรหมจรรย์ทั้งหลาย  
คือ ท่านผู้ปราศจากราคะ ปราศจากโทสะ  
ปราศจากโมหะ ไม่มีอาสวะ  
ย่อมเป็นเขตถึงพร้อมแห่งการให้  
ทายกต้อนรับปฏิบัติหาคด้วยตนเอง  
ถวายทานด้วยมือตนเอง

<sup>๒๕</sup> ม.อ. (ไทย)๑๔/๓๗๕/๔๒๗.

ยัณฺญํนั้นย่อมมีผลมาก

เพราะตน (ทายกผู้ให้ทาน) และเพราะผู้อื่น (ปฎิคาหก)

เป็นบัณฑิตผู้เป็นนักปราชญ์ มีศรัทธา

มีใจพ้นแล้ว บูชาญญอย่างนี้

ย่อมเข้าถึงโลกที่ปราศจากความเบียดเบียนเป็นสุข<sup>๑๐</sup>

พิจารณาจากพระคาถาข้างต้นนี้แล้ว ซึ่งให้เห็นองค์ประกอบของท่านเป็นเรื่องคุณสมบัติของผู้ให้และผู้รับ คุณสมบัติของทายก คือ ก่อนให้ก็มีใจดี ขณะให้ก็มีจิตใจเลื่อมใส เมื่อให้แล้วก็มีใจชื่นบาน มีความขำเกรงในผู้รับ และอุปัฏฐากบำรุง สำหรับคุณสมบัติของปฎิคาหก (ผู้รับ) ต้องมีองค์ ๓ คือ เป็นผู้ปราศจากราคะ เป็นผู้ปราศจากโทสะ เป็นผู้ปราศจากโมหะ หรือเป็นพระอริยบุคคล<sup>๑๑</sup> เมื่อผู้ให้ผู้รับมีคุณสมบัติดังกล่าวย่อมได้รับผลบุญคือความสุข นอกจากนี้องค์ประกอบของท่าน ยังมีความสัมพันธ์กับวัตถุที่จะให้ทานคือวัตถุต้องเป็นของบริสุทธฺ์ คือได้มาด้วยความสุจริต ยุติธรรม ผู้ให้ทาน ผู้รับทานต้องเป็นคนดี หรือเป็นพระอริยบุคคล<sup>๑๒</sup> ซึ่งพระพุทธองค์ได้ทรงชี้ไว้อย่างชัดเจนในเรื่องความบริสุทธฺ์แห่งทักษิณา ๔ ประการ ว่า

๑. ทักษิณาที่บริสุทธฺ์ฝ่ายทายก (ผู้ให้) แต่ไม่บริสุทธฺ์ฝ่ายปฎิคาหก(ผู้รับ)
๒. ทักษิณาที่บริสุทธฺ์ฝ่ายปฎิคาหก แต่ไม่บริสุทธฺ์ฝ่ายทายก
๓. ทักษิณาที่ไม่บริสุทธฺ์ทั้งฝ่ายทายก และฝ่ายปฎิคาหก
๔. ทักษิณาที่บริสุทธฺ์ฝ่ายทายก และฝ่ายปฎิคาหก<sup>๑๓</sup>

สำหรับองค์ประกอบของท่านที่จะมีผลมากพระพุทธองค์ทรงเปรียบกับนาที่ดีเหมือนกับทานที่บุคคลให้แก่สมณพราหมณ์ที่ดี ผู้ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ คือ

- |                              |                           |
|------------------------------|---------------------------|
| ๑. เป็นผู้มีความเห็นชอบ      | ๒. เป็นผู้มีความดำริชอบ   |
| ๓. เป็นผู้มีความเจรจาชอบ     | ๔. เป็นผู้มีความกระทำชอบ  |
| ๕. เป็นผู้มีความเลี้ยงชีพชอบ | ๖. เป็นผู้มีความพยายามชอบ |

<sup>๑๐</sup> อัง.นกก.(ไทย) ๒๒/๓๓/๔๘๓-๔๘๘.

<sup>๑๑</sup> อัง.นกก.(ไทย) ๒๒/๓๓/๔๘๖.

<sup>๑๒ ๑๓</sup> พระครูโพสาดธรรมานุสิฐ (ถนอม ภิณฺโญจิตร) , “ การศึกษาเปรียบเทียบตัวอย่างการให้ทานในพระสูตรต้นตอปัญหาการปฏิบัติจริงในลำพูน”, หน้า ๑๕ .

<sup>๑๓</sup> ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๑๓/๒๕๕.



๒. สหายทาน คือ การให้สิ่งของที่อยู่ระดับเสมอตัว ชั้นกลาง หมายความว่าตนเองมีหรือบริโภคให้สอยอย่างไร ก็ให้ของเช่นนั้นแก่ผู้อื่น เหมือนให้แก่คนที่อยู่ในฐานะเป็นมิตรสหายกัน แบ่งกันกินแบ่งกันใช้ ทายกจึงได้ชื่อว่าสหายทาน เพราะตั้งของที่ตนพึงบริโภคและของที่พึงให้แก่คนอื่นไว้โดยเสมอ ๆ กัน

๓. สามิทาน หรือทานบิ คือ การให้ของที่ประณีต สวยงาม ของดีมีคุณค่า ราคาแพงกว่าของที่ตนบริโภคอยู่ คือ เลือกรสแต่ของที่ดีมีคุณภาพอย่างดีที่สุด ตลอดถึงให้ด้วยความเคารพยำเกรงในวัตถุทานและผู้รับ เหมือนบ่าวเทิดทูนให้แก่นาย ผู้ที่เคารพนับถือ ทายกจึงได้ชื่อว่าเป็นนายให้ เพราะไม่เป็นไปในอำนาจแห่งไทยธรรม แต่ทำวัตถุทานนั้นให้ เป็นไปในอำนาจของตน ตามที่ปรากฏในมังคลัตถปิณีว่า<sup>๓๑</sup>

ผู้ใดบริโภคของอร่อยด้วยตน ให้ของไม่อร่อยแก่ชนเหล่าอื่น  
ผู้นั้นชื่อว่าทาสแห่งไทยธรรม กล่าวคือทานให้ ผู้ใดบริโภคสิ่งใด  
ด้วยตนเอง ให้สิ่งนั้นแหละ ผู้นั้น ชื่อว่าเป็นสหายทานแห่งทานให้  
ส่วนผู้ใด ตนเองยังอวดภาพให้ เป็นไปด้วยสิ่งของอย่างใดอย่างหนึ่ง  
ยอมให้ของอร่อยแก่ชนเหล่าอื่น ผู้นั้นชื่อว่าเป็นนาย เป็นหัวหน้า  
เป็นเจ้าของแห่งทานให้ พระผู้มีพระภาคตรัสคำว่า “ทานปติ”  
ทรงหมายเอาผู้เช่นนั้น<sup>๓๒</sup>

นอกเหนือจากคุณภาพของวัตถุแล้ว ทางด้านจิตใจก็มีส่วนกำหนดคุณภาพด้วย ดังในมังคลัตถปิณี ได้กล่าวถึงความโลภ กิเลส ตัณหา เป็นตัวแปรสำคัญส่งผลให้ทานดังกล่าวมีลักษณะแตกต่างกันว่า “ทายกผู้ไม่มีความโลภในใจขณะให้ทาน ชื่อว่าเป็นเจ้าแห่งทาน ความโลภนั้นครอบงำไม่ได้ ทายกผู้มีใจใกล้ชิดต่อความเป็นทาสแห่งตัณหาในขณะให้ทาน ชื่อว่าทาสทาน และทายกผู้สละสิ่งของ (ไทยธรรม) อันเป็นที่รักของตนให้ทาน ชื่อว่าสหายทาน”<sup>๓๓</sup> ส่วนการให้ทานของสัตบุรุษยอมให้ทานด้วยปัญญาพระพุทธเจ้าตรัสไว้ในสัปปริสทาน ๘ ประการคือ

<sup>๓๑</sup> พระครูโพสธธรรมานุนิธิ (ถนอม ภิญโญจิตร) , “การศึกษาเปรียบเทียบตัวอย่างการให้ทานในพระสูตรต้นตอปัญหาการปฏิบัติจริงในลำพูน”, หน้า ๑๕ .

<sup>๓๒</sup> พระสิริมังคลาจารย์. มังคลัตถปิณี แปล เล่ม ๓, หน้า ๒๖.

<sup>๓๓</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑.

๑. สัตบุรุษยอมให้ของที่สะอาด
๒. สัตบุรุษยอมให้ของที่ประณีต
๓. สัตบุรุษยอมให้ตามกาล
๔. สัตบุรุษยอมให้ของที่สมควร
๕. สัตบุรุษยอมเลือกให้(บุคคลผู้รับ)
๖. สัตบุรุษยอมให้เป็นนิตย์
๗. สัตบุรุษกำลังให้ก็ทำจิตใจให้ผ่องใส
๘. สัตบุรุษครั้งนี้ให้แล้วก็ดีใจ

ท่านผู้เห็นแจ้งยอมทรงสรรเสริญทานที่สัตบุรุษให้แล้วอย่างนี้  
บัณฑิตผู้มีปัญญา มีศรัทธา มีใจเลื่อมใส บูชาอย่างนี้  
ยอมเข้าถึงโลกที่ไม่มีความเบียดเบียน เป็นสุข<sup>๔๐</sup>

## ๒.๕ ผู้ให้ทานและผู้รับทาน

ผู้ให้และผู้รับทานในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้ากำหนดไว้คือ พุทธบริษัท ๔ ประกอบด้วย ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา ซึ่งมีหน้าที่บำรุงอุปัฏฐา

๑ ผู้ให้ทาน ในทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า ทายก (ผู้ให้ชาย) ทายิกา (ผู้ให้หญิง)<sup>๔๑</sup> คุณสมบัติของทายก คือ ก่อนให้ก็มีใจดี ขณะให้ก็มีจิตใจเลื่อมใส เมื่อให้แล้วก็มีใจชื่นบาน มีความขำเกรงในผู้รับ และอุปัฏฐากบำรุง

๒ ผู้รับทาน ในทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า ปฎิคาหก (ผู้รับ) จะเป็นบุคคลดี มาก ดีน้อย หรือเลวอะไรก็ตาม ทานนั้นมันก็ต่างๆ กัน<sup>๔๒</sup> มีองค์ ๓ คือ เป็นผู้ปราศจากราคะ เป็นผู้ปราศจากโทสะ เป็นผู้ปราศจากโมหะ หรือเป็นพระอริยบุคคล เมื่อผู้ให้ผู้รับมีคุณสมบัติดังกล่าวยอมได้รับผลบุญคือความสุข

<sup>๔๐</sup> อก.อุฎฐก. (ไทย)๒๓/๓๗/๒๕๖-๒๕๗.

<sup>๔๑</sup> พระธรรมปิฎก.(ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๕๔.

<sup>๔๒</sup> พุทธทาสภิกขุ, ทาน ศิล ภาวนา, (กรุงเทพมหานคร: รุ่งแสงการพิมพ์, ม.ป.ป.), หน้า ๑๕.

นอกจากนี้องค์ประกอบของท่าน ยังมีความสัมพันธ์กับวัตถุที่จะให้ทาน คือวัตถุต้องเป็นของบริสุทธิ์ คือได้มาด้วยความสุจริต ยุติธรรม เจตนาบริสุทธิ์ หมายถึงเจตนาของผู้ให้ บุคคลบริสุทธิ์ หมายความว่า ผู้รับทานต้องเป็นคนดี คือตั้งอยู่ในศีลชั้นภูมิของตน<sup>๕๓</sup>

## ๒.๖ แรงจูงใจในการให้ทาน

การให้ทานนั้น ย่อมมีเหตุปัจจัยของการให้ เรียกว่าแรงจูงใจในการให้ บุคคลมีจิตใจขวนขวายเพื่อให้ทาน ก็เพราะเกิดจากแรงจูงใจนั่นเอง เหตุแห่งการให้ทานหรือแรงจูงใจในการให้ทานดังกล่าวพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้อย่างชัดเจน ๘ ประการ คือ

๑. บางคนให้ทานเพราะได้โอกาสพอเหมาะ
๒. บางคนให้ทานเพราะความกลัวต่อการถูกติเตียน
๓. บางคนให้ทานเพราะคิดว่าเขาได้ให้แก่ตนแล้ว
๔. บางคนให้ทานเพราะคิดว่า เขาจักให้แก่ตน
๕. บางคนให้ทานเพราะคิดว่าการให้ทานเป็นการดี
๖. บางคนให้ทานเพราะคิดว่าตนหุงหากินเองได้ ชนเหล่านี้หุงหากินเองไม่ได้ การที่เราหุงหากินเองได้จะไม่ให้ทานแก่ชนเหล่านี้ผู้หุงหากินเองไม่ได้ไม่สมควร
๗. บางคนให้ทานด้วยคิดว่าเมื่อตนให้ทานนี้ กิตติศัพท์อันงามย่อมขจรไป
๘. บางคนให้ทานเพื่อเป็นเครื่องประดับจิตและปรงแต่งจิต<sup>๕๔</sup>

ขณะเดียวกันในอัฐกนิบาตอังคุตตรนิกายพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสถึงแรงจูงใจในการให้ทานไว้อีก ๘ ประการ ดังนี้

๑. บางคนให้ทานเพราะความชอบ
๒. บางคนให้ทานเพราะความขัง
๓. บางคนให้ทานเพราะความหลง
๔. บางคนให้ทานเพราะความกลัว
๕. บางคนให้ทานเพราะคิดว่าพ่อและปู่เคยให้ทาน
๖. บางคนให้ทานเพราะคิดว่า หลังจากตายแล้วจักไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์

<sup>๕๓</sup> ปิ่น มุฑกัณท์, มงคลชีวิต, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๒๑๖.

<sup>๕๔</sup> ที.ปาฎิ.(ไทย) ๑๑/๓๓๖/๓๔๕.

๑. บางคนให้ทานเพราะคิดว่า จิตย่อมผ่องใส เกิดความชื่นชมโสมนัส

๒. บุคคลบางคนให้ทานเพื่อเป็นเครื่องประดับจิตและปรุงแต่งจิต<sup>๕๕</sup>

จึงสรุปข้อคิดเห็นข้างต้นดังนี้ แรงจูงใจที่ทำให้คนทำทานซึ่งในแต่ละข้อก็เป็นแรงกระตุ้นทางจิต คือความมุ่งหวังพัฒนาจิตใจให้ผ่องใสงดงามในกุศล บางข้อก็แสดงแรงกระตุ้นจากภายนอก จากสังคม เช่น ประสบเหตุจึงให้ หรือเห็นผู้ที่ทุกข์ยากกว่าตนจึงให้เป็นต้น และจากที่กล่าวมา พอจะแสดงให้เห็นว่า ทายกจะให้ทานด้วยเหตุผลใดก็ตาม จะหวังอานิสงส์เป็นความสุขแก่ตน หรือกิเลสในใจ หรือเพราะแรงจูงใจจากสังคมภายนอกก็ประกอบสำคัญมากที่จะทำให้การทำทานบรรลุผล ก็คือ ต้องมีผู้รับทานคือปฏิภาณกเสมอ<sup>๕๖</sup>

## ๒.๗ อานิสงส์ของการให้ทาน

อานิสงส์หรือผลต่างๆของการให้ทานที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ในพระสูตรต้นตปิฎกหลายพระสูตรว่า การให้ทานนั้นเป็นวิธีที่ดีที่สุดสำหรับช่วยส่งเสริมความร่วมมือกันในทางสังคม เป็นการเชื่อมช่องว่างทางสังคม และทางเศรษฐกิจ สร้างความรักใคร่ในหมู่คณะให้เกิดความสามัคคี ส่งผลให้ประสบความสำเร็จ ดังพระดำรัสว่า “ถ้าบุคคลตั้งความปรารถนาที่จะไปเกิดในสถานที่ใดสถานที่หนึ่ง หลังจากให้ทาน คือข้าว น้ำ ฝ้าย ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องอุปได้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีป แก่สมณะหรือพราหมณ์ เขาจะบรรลุถึงความปรารถนานั้นได้ ถ้าเขาเป็นผู้มีศีล มิใช่เป็นผู้ทุศีล”<sup>๕๗</sup> และทรงเน้นให้เห็นความสำคัญของผู้ให้ที่เป็นทานบดี ก็พึงได้รับการอนุเคราะห์ จากพระอริยบุคคลให้สมกับคุณความดีของตนที่ตนได้บำเพ็ญมา ดังพระพุทธดำรัสว่า

ทานบดี ย่อมได้รับความอนุเคราะห์ช่วยเหลือจากพระอรหันต์ และอานิสงส์ที่พึงได้รับอื่นๆ รวม ๗ ประการ คือ

๑. พระอรหันต์พึงอนุเคราะห์ทานบดี

๒. พึงเข้าไปหาทานบดี

<sup>๕๕</sup> อัง. อฎฐก. (ไทย) ๒๓/๓๓/๒๘๘-๒๘๙.

<sup>๕๖</sup> พระมหาสง่า ไชยวงศ์, “การศึกษาวิเคราะห์เรื่อง “ทาน” ในพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๑.

<sup>๕๗</sup> อัง. อฎฐก. (ไทย) ๒๓/๓๕/๒๘๒.

๓. ฟังรับโทษทานของท่านบติ
๔. ฟังแสดงธรรมแก่ท่านบติ
๕. กิตติศัพท์ท่านบติฟังจรไป
๖. ท่านบติเข้าไปยังสังคมใดๆ ฟังเป็นผู้แก่ล้า ล้า ไม่เก้อเงิน
๗. คนมีศรัทธาเป็นท่านบติ ยินดีให้ท่านบติ ยินดีให้ท่านสม่าเสมอ หลังจากตายแล้ว ฟังไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์<sup>๔๔</sup>

พระครูไพศาลธรรมานุสิฐ (ถนอม ภิญโญจิตร) สรุปรูปจากผลการให้ทานทั้ง ๗ ประการดังกล่าวนี้ จะเห็นว่า ข้อที่ ๑ – ๖ เป็นผลของการให้ทานที่เห็นอย่างประจักษ์ในปัจจุบัน ส่วนข้อที่ ๗ เป็นผลจากการให้ทานที่จะฟังได้รับในสัมปรายภพ จะเห็นได้ว่าพระสูตรนี้ได้เน้นถึงบุคคลผู้มีศรัทธาเป็นผู้ให้ทานอย่างสม่าเสมอมิได้ขาดเท่านั้นจึงจะได้รับผลหรืออานิสงส์ของท่านอย่างสมบูรณ์

นอกจากที่กล่าวมาแล้วพระพุทธองค์ได้ตรัสถึงอานิสงส์ของท่านในระดับพื้นฐานไว้อีก ๕ ประการ คือ

๑. ผู้ให้ทานย่อมเป็นที่รักที่พอใจของคนหมู่มาก
๒. สัตบุรุษผู้สงบย่อมคบหาผู้ให้ทาน
๓. กิตติศัพท์อันงามของผู้ให้ทานย่อมจรไป
๔. ผู้ให้ทานย่อมไม่ห่างเหินจากธรรมของภคินี
๕. ผู้ให้ทานหลังจากตายแล้วย่อมเกิดในสุคติโลกสวรรค์<sup>๔๕</sup>

การให้ทาน ผู้ให้และผู้รับ ย่อมได้รับอานิสงส์ทั้ง ๒ ฝ่าย ไม่สูญหายไปไหน สมดังพุทธภาษิตว่า “ ทายกผู้ให้โภชนะชื่อว่าให้ฐานะ ๕ ประการแก่ปฏิกาคห คือ

๑. ให้อายุ
๒. ให้วรรณะ (ผิวพรรณ)
๓. ให้สุขะ (ความสุข)
๔. ให้พละ (กำลัง)
๕. ปฏิภาณ ให้ปัญญา

<sup>๔๔</sup> อัง. อฎฐก. (ไทย) ๒๓/๕๗/๑๐๕-๑๑๑.

<sup>๔๕</sup> อัง. ปญจก. (ไทย) ๒๒/๓๕/๕๖.



ครั้นให้สิ่งเหล่านี้แก่ผู้อื่นแล้ว ตนเองก็เป็นผู้พึงได้รับอายุ วรรณะ สุขะ พละ และปฏิภาณเช่นเดียวกัน”<sup>๕๐</sup> พระดำรัสนี้ ชี้ให้เห็นลักษณะของกฎแห่งกรรมที่ว่า “บุคคล หว่านพืชเช่นใด ย่อมได้รับผลเช่นนั้น ผู้ทำกรรมดีย่อมได้ผลดี ผู้ทำกรรมชั่วย่อมได้ผลชั่ว”<sup>๕๑</sup> เพื่อเป็นการแสดงถึงอานิสงส์ของท่านที่บุคคลพึงจะได้รับให้ชัดเจนยิ่งขึ้น พระผู้มีพระภาค เจ้าจักรีสูทอานิสงส์ของท่านไว้อีกว่า

ผู้ที่ให้สิ่งที่น่าพอใจ	ย่อมได้สิ่งที่น่าพอใจ
ผู้ที่ให้สิ่งที่เลิศ	ย่อมได้สิ่งที่เลิศ
ผู้ให้สิ่งที่ดี	ย่อมได้สิ่งที่ดี
ผู้ให้สิ่งที่ประเสริฐ	ย่อมได้สิ่งประเสริฐเช่นกัน <sup>๕๒</sup>

จากอานิสงส์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงทายกผู้ได้รับ คือ จิตใจที่ประเสริฐจากการให้ทาน ด้วยหลักการชำระจิตให้สะอาด อะไรก็ตามที่ให้สิ่งที่ทำ คำที่พูด และอารมณ์ที่คิดแล้ว มีผลทำให้จิตใจสะอาดประณีตสูงส่งด้วยคุณธรรม มโนธรรม เช่น สันโดษ เมตตา กรุณา ปัญญา ซึ่งเป็นเครื่องขจัดความโลภ ความโกรธ และความหลงอันเป็นเครื่องเศร้ามองใจให้บรรเทาเบาบาง หมดสิ้นไปจากจิตใจ นอกจากนี้แล้วยังมี วิธีชำระจิตใจหลายวิธี เช่น อาจะเกิดขึ้นด้วยการรักษาศีล เจริญเมตตาภาวนา ฝึกสมาธิ เจริญสมถภาวนา และวิปัสสนา เป็นต้น<sup>๕๓</sup>

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงชี้ให้เห็นอานิสงส์ ของการให้ทานที่ประกอบด้วยความเชื่อ ความเคารพยำเกรง ตามความเหมาะสม ไว้อีกว่า

ครั้นเราให้ทานด้วยศรัทธาแล้ว ย่อมเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก และเป็นผู้มีรูปงาม น่าดู น่าเลื่อมใส มีฉวีวรรณผุดผ่องยิ่งนัก

ครั้นให้ทานโดยเคารพแล้ว ย่อมเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก และเป็นผู้มีบุตร ภรรยา ทาส คนใช้ และกรรมกรตั้งใจฟังด้วยดี เจริญโตตสดับ ตั้งใจใฝ่รู้

ครั้นให้ทานตามกาล กาลทาน มี ๕ ประการคือ

<sup>๕๐</sup> อัง. ปญจก. (ไทย) ๒๒/๓๓/๕๘.

<sup>๕๑</sup> ส.ส. (ไทย) ๑๕/๒๕๖/๓๓๔ .

<sup>๕๒</sup> อัง. ปญจก. (ไทย) ๒๒/๔๔/๓๒.

<sup>๕๓</sup> คุณ โทจันทร์, พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗),

๑. ให้ทานแก่ผู้มาสู่ถิ่นของตน
๒. ให้ทานแก่ผู้เตรียมจะไป
๓. ให้ทานแก่ผู้เป็น ไข้
๔. ให้ทานในสมัยที่รักษาหาได้ยาก
๕. ให้ข้าวอย่างดี และผลไม้ใหม่แก่ผู้มีศีล<sup>๕๔</sup> อันสมควรแล้ว ย่อมเป็นผู้มั่งคั่ง มี

ทรัพย์มาก มีโภคะมากและเป็นผู้ที่ความปรารถนาที่เกิดขึ้นตามกาลบริบูรณ์

ครั้นเป็นผู้มีจิตอนุเคราะห์ให้ทานแล้ว ย่อมเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก และเป็นผู้มีจิตน้อมไปเพื่อบริโภคกามคุณ ๕ สูงยิ่งขึ้นในที่ที่ทานนั้นผลัดผล

ครั้นให้ทานไม่กระทบตนและผู้อื่นแล้ว ย่อมเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก และเป็นผู้มีโภคทรัพย์ ไม่มีภัยอันตรายมาแต่ที่ไหน ๆ คือ จากไฟ จากน้ำ จากพระราชจากโจร จากคนไม่เป็นที่รัก หรือจากทายาท<sup>๕๕</sup>

จะเห็นว่า การให้ทานจะมีอานิสงส์มากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบฝ่ายผู้ให้คือทายก ต้องประกอบด้วย ปุพพะเจตนา มุญจนเจตนา อปรปรเจตนา<sup>๕๖</sup> และฝ่ายปฏิคาหก ซึ่งทั้งสองนั้นจะต้องเป็นผู้บริสุทธฺิและวัตถุก็ต้องบริสุทธฺิด้วยเช่นกัน บุคคลผู้ให้ทานก็ย่อมหวังผลทานบ้างเป็นธรรมดา ขณะเดียวกันทานนั้นก็ย่อมให้ผลตามวัตถุทานที่บุคคลนั้นๆ ให้แล้ว แต่ที่สำคัญการให้ทานนั้นต้องมุ่งการตกแต่งประดับจิตใจเป็นพื้นฐาน เพราะทานนั้นจะให้ผลในรูปแบบใดก็ตามก็ปล่อยให้ไปตามเหตุตามผลที่เกิดขึ้น ซึ่งอานิสงส์ที่พุทธศาสนิกชนควรจะได้รับอย่างแท้จริงก็คือความเป็นผู้ไม่หวังสิ่งตอบแทนในการให้ทาน แต่มุ่งเพื่อประดับปรุงแต่งจิตโดยไม่กลับมาสู่โลกนี้อีก<sup>๕๗</sup>

ที่กล่าวมาทั้งหมด สอดคล้องกับคำที่ท่านกล่าวไว้ว่า การให้ทานที่สมบูรณ์ครบถ้วน จะมีผลมากอานิสงส์มาก ย่อมขึ้นอยู่กับ

๑. วัตถุสัมปทา ถึงพร้อมแห่งวัตถุ ในที่นี้หมายถึงผู้รับ คือ ปฏิคาหกเป็น
- ทักขิไณยบุคคล ผู้มีความพร้อมพร้อมด้วยคุณธรรม ยังมีคุณธรรมสูงมากเท่าใด ก็ยิ่งทำให้ทาน

<sup>๕๔</sup> อจ. ปญจก. (ไทย) ๒๒/๓๖/๕๓.

<sup>๕๕</sup> อจ. ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๔๘/๒๔๕.

<sup>๕๖</sup> อจ. ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๔๘/๒๔๕.

<sup>๕๗</sup> พระครูไพศาลธรรมานุสิฐ (ถนอม ภิญโญจิตร), “ การศึกษาเปรียบเทียบตัวอย่างการให้ทานในพระสูตรต้นปิฎกกับการปฏิบัติจริงในลำพูน ”, หน้า ๒๓.

ของผู้บริจาคแล้วมีผลมากขึ้นเท่านั้น อย่างเช่น บุคคลผู้เป็นพระอรหันต์หรือพระอนาคามีผู้  
เจ้านิโรธสมาบัติได้

๒. ปัจจัยสัมปทา คือความถึงพร้อมแห่งปัจจัย ในที่นี้หมายถึงสิ่งของที่จะนำมา  
ทำทาน ต้องได้มาอย่างบริสุทธิ์โดยชอบธรรม

๓. เจตนาสัมปทา ถึงพร้อมแห่งเจตนา ในที่นี้หมายถึงมีเจตนาดี ก็ต้องมีเจตนา  
ดี ทั้ง ๓ กาล คือ<sup>๕๘</sup>

๑) บุญเจตนา เจตนาก่อนให้ คือตั้งแต่ตอนแรก เริ่มต้นก็ตั้งใจดี มีความ  
เลื่อมใส จิตใจเบิกบาน และตั้งใจจริง แข็งแรง มีศรัทธามาก ต่อไป

๒) มุญจนเจตนา ขณะถวายก็จริงใจจริงจัง ตั้งใจทำความเบิกบาน  
ผ่องใส มีปัญญา รู้เข้าใจ

๓) อปรปรเจตนา ถวายไปแล้ว หลังจากนั้น ระลึกขึ้นเมื่อไรจิตใจก็เอิบ  
อิมผ่องใส ว่าที่เราทำไปนี้ดีแล้ว ทานนั้นเกิดผลเป็นประโยชน์ เช่น ได้ถวายบำรุงพระศาสนา  
พระสงฆ์จะมีกำลังแล้วท่านก็จะได้ปฏิบัติศาสนกิจ ช่วยให้พระศาสนาเจริญงอกงามมั่นคง  
เป็นปัจจัยให้สังคมของเราอยู่ร่วมเย็นเป็นสุข นึกขึ้นมาเมื่อไรก็เอิบอิมปลื้มใจ ท่านใช้คำว่า<sup>๕๙</sup>

๔. คุณาติเรกสัมปทา ถึงพร้อมด้วยคุณพิเศษ คือ ผู้รับทานมีคุณสมบัติพิเศษ เช่น  
เพิ่งออกจากนิโรธสมาบัติใหม่ๆ<sup>๖๐</sup>

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาวิเคราะห์ เรื่องอามิสทานเท่านั้น เพื่อให้เกิดความ  
เข้าใจเป็นรูปธรรมชัดเจน และจะได้นำไปวิเคราะห์ เปรียบเทียบกับการให้ทานในปัจจุบัน  
ในบทต่อไป

<sup>๕๘</sup> พระมหาสุทิตย์ วิชเชสโก, ทานก้าวแรกแห่งการพัฒนาคุณภาพชีวิต, หน้า ๖๒.

<sup>๕๙</sup> พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *ก้าวไปกับบุญ* ธรรมะฉบับเรียนลัด, (นครปฐม : ญาณเวศกวัน  
, ๒๕๔๖), หน้า ๘

<sup>๖๐</sup> พระมหาสุทิตย์ วิชเชสโก, ทานก้าวแรกแห่งการพัฒนาคุณภาพชีวิต, หน้า ๖๓.

## บทที่ ๓

### การให้ทานของชาวตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

#### ๓.๑ ความหมายและความสำคัญ

ในบทนี้ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย คือ พระสงฆ์ ๑๒ รูป ทายก ๖ คน ครูอาจารย์ ๖ คน อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) ๖ คน ผู้สูงอายุ ๖ คน สมาชิกองค์การส่วนตำบล (อบต.) ๖ คน ผู้ใหญ่บ้าน (ผญ.) ๖ คน ในเขต ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ท่านเหล่านี้เป็นผู้นำชุมชนที่มีความรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม ที่โบราณได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นอย่างดี

เพื่อให้ได้ข้อมูลอันเป็นจริงของการให้ทานในปัจจุบัน เพื่อจะได้นำไปเปรียบเทียบกับสมัยพุทธกาล โดยตั้งประเด็นคำถาม เกี่ยวกับความหมายและความสำคัญ จุดประสงค์การให้ทาน ลักษณะการให้ทาน พฤติกรรมการให้ทาน ประเพณีทำบุญให้ทาน แรงจูงใจในการให้ทาน เพื่อให้เข้าใจแต่ละประเด็น ดังต่อไปนี้

#### ๓.๑.๑ ความหมายของทาน

จากการสัมภาษณ์กลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูล ได้ความหมายของคำว่า “ทาน” ดังนี้  
กลุ่มพระสงฆ์ ให้ความหมายว่า ทาน คือ การให้ การบริจาค การกำจัดความตระหนี่ การเสียสละ การช่วยสังคม การช่วยผู้ด้อยโอกาส

กลุ่มทายกวัด ให้ความหมายว่า ทาน คือ การเสียสละ การช่วยสังคม การช่วยผู้ด้อยโอกาส

กลุ่มกลุ่มครู ให้ความหมายว่า ทาน คือ การแบ่งปัน การเสียสละ การลดความเห็นแก่ตัว การช่วยสังคม การช่วยผู้ด้อยโอกาส

กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) ให้ความหมายว่า ทาน คือ การให้, การบริจาคสิ่งของ การเสียสละทรัพย์สินของตนให้แก่ผู้อื่น การบรรเทาความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น การช่วยผู้ด้อยโอกาส

กลุ่มผู้สูงอายุ ให้ความหมายว่า ทาน คือ การทำบุญ การบริจาคสิ่งของ  
ทานคือให้ของโตแก่ผู้อื่น คั่นแม่้นทานถึถ่ถ่ถ่ ถั่วผู้ให้ช้ช้ช้ช้(ผญาอิสาน)

กลุ่มผู้ใหญ่บ้าน ให้ความหมายว่า ทาน คือ การให้เพื่อผู้อื่น ให้ของตนแก่ผู้  
เดื่อเดื่อเดื่อ การเสี่ยสละ การช่วยสังคม การสร้างควมสัมพันธ์ในชุมชน

กลุ่มสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ให้ความหมายว่า ทาน คือ การ  
เสี่ยสละ การช่วยสังคม การช่วยผู้ด้อยโอกาส สร้างควมสามัคคี สร้างควมดีอย่างหนึ่ง

สรุปได้ว่า กลุ่มเป้าหมายส่วนมาก ให้ความหมายว่า ทาน คือ การให้ การบริจาค,  
การเสี่ยสละ

รองลงมา ทาน คือ การช่วยสังคม การสละสิ่งของเพื่อผู้อื่น

ส่วนน้อย กล่าวว่ ทาน หมายถึง การกำจัดควมตระหนี่ การช่วยสังคม การ  
ช่วยผู้ด้อยโอกาส การลดควมเห็นแก่ตัว การบริจาคสิ่งของ การบรรเทาควมเดื่อเดื่อ  
ให้แก่ผู้อื่น คือการทำบุญ ทานคือให้ของโตแก่ผู้อื่น คั่นแม่้นทานถึถ่ถ่ถ่ ถั่วผู้ให้ช้ช้ช้ช้(ผญา  
อิสาน) การให้เพื่อผู้อื่น ให้ของตนแก่ผู้เดื่อเดื่อเดื่อ การสร้างควมสัมพันธ์ในชุมชน สร้าง  
ควมสามัคคี สร้างควมดีอย่างหนึ่ง

### ๓.๑.๒ ความสำคัญของทาน

จากการสัมภาษณ์กลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูล ได้กล่าวถึงควมสำคัญของการให้ทาน  
ดังนี้

กลุ่มพระสงฆ์ กล่าวถึงควมสำคัญของทานว่

๑. ทานมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในสังคม
๒. การให้ทานเป็นการสร้างบารมี
๓. การบริจาคทานเป็นการบำรุงพระสงฆ์ผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา
๔. การบริจาคทานเป็นแนวทางปฏิบัติพื้นฐานให้บุคคลเข้าถึงธรรมของ  
พระพุทธเจ้า

๕. ทานย่อมมีผลต่อผู้ให้และผู้รับ ผู้ให้รู้จักการเสี่ยสละ รู้จักแบ่งปัน รู้ถึงควม  
เดื่อเดื่อของผู้อื่น ผู้รับรู้ถึงควมมีน้ำใจของผู้ให้

๖. การให้ทานเป็นการช่วยสังคม
๗. การบริจาคทานเป็นการช่วยคนที่ม่ชีวิตอยู่

๘. การบริจาคทาน(ตามความเชื่อ)เป็นการช่วยคนที่เสียชีวิตไปแล้ว

กลุ่มทายกวัต ให้ความสำคัญของท่านว่า การให้ทานเป็นการสร้างบารมี การบริจาคทานเป็นการบำรุงพระสงฆ์ผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา การบริจาคทานเป็นแนวทางปฏิบัติพื้นฐานให้บุคคลเข้าถึงธรรมของพระพุทธเจ้า การบริจาคทานเป็นการช่วยคนที่เสียชีวิตอยู่ การบริจาคทานเป็นการช่วยคนที่เสียชีวิตไปแล้ว

กลุ่มครู ให้ความสำคัญของท่านว่า การให้ทานเป็นการช่วยสังคม ท่านมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในสังคม การให้ทานเป็นการสร้างบารมี

กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) มีความคิดเห็นถึงความสำคัญของท่านว่า การให้ทานเป็นการช่วยสังคม การบริจาคทานเป็นการบำรุงพระสงฆ์ผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา

กลุ่มผู้สูงอายุ ให้ความสำคัญของท่านว่า การให้ทานเป็นการสร้างบารมี การบริจาคทานเป็นการบำรุงพระสงฆ์ผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา การบริจาคทาน(ตามความเชื่อ)เป็นการช่วยคนที่เสียชีวิตไปแล้ว

กลุ่มผู้ใหญ่บ้าน ให้ความสำคัญของท่านว่า การให้ทานเป็นการสร้างบารมี การบริจาคทานเป็นการบำรุงพระสงฆ์ผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา การให้ทานเป็นการช่วยสังคม การบริจาคทานเป็นการช่วยคนมีชีวิตอยู่ การบริจาคทาน(ตามความเชื่อ)เป็นการช่วยคนที่เสียชีวิตไปแล้ว

กลุ่มสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ให้ความสำคัญของท่านว่า ท่านมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในสังคม การบริจาคทานเป็นการบำรุงพระสงฆ์ผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา การบริจาคทานเป็นแนวทางปฏิบัติพื้นฐานให้บุคคลเข้าถึงธรรมของพระพุทธเจ้า การบริจาคทาน(ตามความเชื่อ)เป็นการช่วยคนที่เสียชีวิตไปแล้ว

สรุปได้ว่า ส่วนมากการตอบคำถามเกี่ยวกับความสำคัญของการให้ทานว่า การบริจาคทานเป็นการบำรุงพระสงฆ์ผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา

รองลงมา ให้ความสำคัญของ การให้ทานเป็นการสร้างบารมี

ส่วนน้อย ให้ความสำคัญของท่านว่า ท่านมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในสังคม การบริจาคทานเป็นแนวทางปฏิบัติพื้นฐานให้บุคคลเข้าถึงธรรมของพระพุทธเจ้า ท่านย่อมมีผลต่อผู้ให้และผู้รับ ผู้ให้รู้จักการเสียสละ รู้จักการแบ่งปัน รู้ถึงความเดือนร้อนของผู้อื่น ผู้รับรู้ถึงความมีน้ำใจของผู้ให้ การบริจาคทานเป็นการช่วยคนที่เสียชีวิตไปแล้ว

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

### ๓.๒ จุดประสงค์ของการให้ทาน

สัมภาษณ์กลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับจุดประสงค์ ดังนี้  
กลุ่มพระสงฆ์ กล่าวว่าจุดประสงค์ของการให้ทาน คือ ให้เพื่อบูชาคุณ ให้เพื่ออนุเคราะห์ ให้เพื่อตัดความตระหนี่ ให้เพื่อหวังประโยชน์ชาติหน้าและประโยชน์ในปัจจุบัน  
กลุ่มทายกวัด ได้กล่าวถึงจุดประสงค์ของการให้ทานว่า ต้องการไปเกิดบนสวรรค์ ทำความดีใส่ตัว เพื่อสงเคราะห์ผู้อื่น หวังความร่ำรวย ทำเพื่อความสบายใจ หวังความสุข

กลุ่มครู ได้กล่าวถึงจุดประสงค์ของการให้ทานว่า ให้เพื่อสงเคราะห์ผู้อื่น ให้เพื่อความสบายใจ หวังโชคลาภ

กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) ได้กล่าวถึงจุดประสงค์การให้ทานว่า ให้ทานเพราะหวังความสุข หวังโชคลาภ เพื่อสงเคราะห์ผู้อื่น ทำเพื่อความสบายใจ

กลุ่มผู้สูงอายุ กล่าวถึงจุดประสงค์การทำบุญให้ทานว่า ให้เพื่อหวังต้องการไปเกิดบนสวรรค์ ทำเพื่อพ้นเคราะห์กรรม ทำเพื่อความสบายใจ หวังความสุข หวังโชคลาภ

กลุ่มผู้ใหญ่บ้าน ได้กล่าวถึงจุดประสงค์การทำบุญให้ทานดังนี้ ทำเพื่อความสบายใจ เพื่อสงเคราะห์ผู้อื่น หวังความสุข

กลุ่มสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ได้กล่าวถึงจุดประสงค์การให้ทานว่า ทำความดีใส่ตัว เพื่อสงเคราะห์ผู้อื่น ทำเพื่อความสบายใจ หวังความสุข

สรุปได้ว่า ส่วนมาก คือ ต้องการเกิดในสวรรค์ กำจัดความเห็นแก่ตัว ต้องการเสียดละ ต้องการบำรุงพระศาสนา ต้องการความสุข อนุเคราะห์และตอบแทนบุญคุณ

รองลงมา คือ หวังโชคลาภ ทำตามประเพณี หวังความร่ำรวย สงเคราะห์เพื่อนมนุษย์ ช่วยเหลือคนพิการ และผู้ประสบภัยต่างๆ

ส่วนน้อย คือ ทำตามประเพณีที่ปู่ ย่า ตา ยาย เคยทำกันมา

### ๓.๓ ลักษณะการให้ทาน

จากสัมภาษณ์กลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะการให้ทานดังนี้

กลุ่มพระสงฆ์ ได้กล่าวถึงลักษณะการให้ทานว่า บางคนให้ด้วยศรัทธา ให้ของทีสะอาด ให้ร่วมกับผู้อื่น ให้ลำพังตนเอง ให้เป็นปัจจัย ให้โดยไม่เจาะจง ให้โดยไม่กระทบผู้อื่น



กลุ่มทายกวัด กล่าวถึงลักษณะการให้ทานว่า บางคนให้ด้วยศรัทธา ให้ของที่สะอาด ให้ร่วมกับผู้อื่น ให้เป็นปัจจัย ให้โดยไม่เจาะจง ให้โดยไม่กระทบผู้อื่น ให้ตามกาลสมควร ให้ด้วยมือตนเอง ให้โดยเคารพ ให้โดยอ่อนน้อม ให้ผู้อื่นไปถวายแทน

กลุ่มครู กล่าวถึงลักษณะการให้ทานว่า ส่วนมากให้แก่พระภิกษุสามเณร ให้ของที่สะอาด ให้เป็นปัจจัย ให้โดยเคารพ ให้โดยอ่อนน้อม ให้เพื่อช่วยสังคัม ให้ร่วมกับผู้อื่น ให้โดยไม่กระทบผู้อื่น ให้ด้วยมือตนเอง

กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) กล่าวถึงลักษณะการให้ทานว่า บางคนให้ของที่สะอาด ให้แก่พระภิกษุสามเณร ให้ด้วยมือตนเอง ให้เป็นปัจจัย ให้เพื่อช่วยสังคัม ให้ร่วมกับผู้อื่น ให้ตามกาลสมควร

กลุ่มผู้สูงอายุ กล่าวถึงลักษณะการให้ทานว่า บางคนให้แก่พระภิกษุสามเณร ให้ของที่สะอาด ให้ด้วยศรัทธา ให้โดยเคารพ ให้โดยอ่อนน้อม

กลุ่มผู้ใหญ่บ้าน กล่าวถึงลักษณะการให้ทานว่า ส่วนมากให้แก่พระภิกษุสามเณร ให้ของที่สะอาด ให้ด้วยมือตนเอง ให้โดยเคารพ ให้โดยอ่อนน้อม ให้ตามกาลสมควร ให้เป็นปัจจัย ให้ร่วมกับผู้อื่น ให้โดยไม่กระทบผู้อื่น ให้ด้วยศรัทธา ให้เพื่อช่วยสังคัม

กลุ่มสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) กล่าวถึงลักษณะการให้ทานว่า ให้โดยเจาะจงบุคคล ให้แก่พระภิกษุสามเณร ให้ของที่สะอาด ให้ด้วยศรัทธา ให้ตามกาลสมควร ให้ด้วยมือตนเอง ให้โดยเคารพ ให้ร่วมกับผู้อื่น ให้เป็นปัจจัย ตั้งเป็นมูลนิธิช่วยสังคัม ให้โดยไม่กระทบผู้อื่น ให้โดยเคารพ ให้เพื่อช่วยสังคัม

ชาวพุทธตำบลเมืองเก่ายึดหลักการทำบุญโดยในลักษณะ ให้โดยเคารพ ให้ของที่สะอาด มุ่งเน้นสถานที่ คือ วัด ถวายเป็นสังฆทาน ปาฏิบุคลิกทาน ไม่กระทบตนเองและผู้อื่น เคารพผู้รับทาน ตั้งเป็นกองทุนช่วยเหลือคนพิการ เด็กผู้ด้อยโอกาส ช่วยสังคัมทุกอย่างเมื่อมีโอกาส

สรุปลักษณะการให้ทานของชาวพุทธตำบลเมืองเก่า จากการสัมภาษณ์มี ๒ ประเด็น คือ

๑. ทำด้วยตนเอง (คือถวายด้วยมือตัวเอง)
๒. ให้ผู้อื่นทำแทน (คือ ฝากของทำบุญ)

ส่วนมาก ให้ทานด้วยศรัทธา ให้ของที่สะอาด ให้โดยเคารพ ถวายเป็นสังฆทาน ให้ตามกาล



ส่วนน้อย กล่าวถึงลักษณะการให้ทานว่า ให้เพื่อช่วยสังคม ให้ในวันเกิดตัวเอง ให้แก่คนทั่วไปและขอทาน

#### ๓.๔ ชนิดของทาน

สัมภวณัฎกลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับชนิดของทานที่ทำอยู่ในปัจจุบัน ดังต่อไปนี้

กลุ่มพระสงฆ์ กล่าวถึงพฤติกรรมของการให้ทานว่า ชาวพุทธตำบลเมืองเก่าให้วัตถุเป็นทาน ได้แก่ ข้าว ผลไม้ ผัก ปลา เนื้อสัตว์ ขนมน้ำดื่ม น้ำเปล่า น้ำผลไม้ น้ำผึ้ง น้ำอ้อย ฟ้าห่ม จีวร สบง บาตร ผ้าอาบน้ำฝน รองเท้า ดอกไม้ พวงมาลัย ไม้ดอก ไม้ประดับ ต้นไม้ใบ ต้นไม้ออกลูก ดอกไม้หอม ของหอม รูปหอม เทียน สนุ่ ยาสีฟัน เครื่องข้อม ธงทิว ที่นอน เตียง เสื้อ หมอน มุ้ง ผ้ารองนั่ง อุโบสถ กุฏิ วิหาร ศาลา โต๊ะ ม้านั่ง เก้าอี้ ประทีป รูป โคม หลอดไฟ ไฟฉาย ม้านั่ง

กลุ่มทายกวัด กล่าวถึงพฤติกรรมของการให้ทานว่า ชาวบ้านให้ทานด้วย ข้าว ผลไม้ ผัก ปลา เนื้อสัตว์ ขนมน้ำดื่ม น้ำเปล่า น้ำผลไม้ น้ำผึ้ง น้ำอ้อย ฟ้านุ่น ฟ้าห่ม ฟ้าเช็ดตัว จีวร สบง ผ้าอาบน้ำฝน รองเท้า พวงมาลัย ไม้ดอก ไม้ประดับ ต้นไม้ใบ ต้นไม้ออกลูก ดอกไม้หอม ของหอม รูปหอม เทียน น้ำอบน้ำหอม แป้ง สนุ่ ยาสีฟัน เครื่องข้อม ธงทิว ที่นอน เตียง เสื้อ หมอน มุ้ง ผ้ารองนั่ง ม้านั่ง เก้าอี้ ประทีป รูป เทียน โคม หลอดไฟ ไฟฉาย นอกนี้ยังสร้างอุโบสถ กุฏิ วิหาร ศาลา

กลุ่มครู กล่าวถึงพฤติกรรมของการให้ทานว่า ชาวพุทธตำบลเมืองเก่าให้ทานด้วยวัตถุทาน ดังนี้ ข้าว ผลไม้ ผัก ปลา เนื้อสัตว์ ขนมน้ำเปล่า น้ำผลไม้ บางครั้งมีน้ำผึ้ง น้ำอ้อย ฟ้านุ่น ฟ้าห่มกันหนาว ฟ้าเช็ดตัว จีวร สบง ผ้าอาบน้ำฝน รองเท้า รูปหอม เทียน สนุ่ ยาสีฟัน เตียง เสื้อ หมอน มุ้ง ม้านั่ง เก้าอี้ ประทีป รูป เทียน โคม หลอดไฟ ไฟฉาย นอกนี้ยังสร้างอุโบสถ กุฏิ วิหาร

กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) กล่าวถึงพฤติกรรมของการให้ทานว่า ชาวพุทธตำบลเมืองเก่าให้ทานด้วย ข้าว ผลไม้ ผัก ปลา เนื้อสัตว์ ขนมน้ำดื่ม น้ำเปล่า น้ำผลไม้ จีวร สบง ผ้าอาบน้ำฝน รองเท้า รูปหอม เทียน น้ำอบน้ำหอม แป้ง สำหรับเจิม สนุ่ ยาสีฟัน ธงทิว เตียง เสื้อ หมอน มุ้ง ผ้ารองนั่ง ม้านั่ง เก้าอี้ ประทีป รูป โคม หลอดไฟ ไฟฉาย นอกนี้ยังสร้างอุโบสถ กุฏิ วิหาร ศาลา

กลุ่มผู้สูงอายุ กล่าวถึงพฤติกรรมของการให้ทานว่า ชาวบ้านให้ทานด้วย ข้าว ผลไม้ ผัก ปลา เนื้อสัตว์ ขนมน้ำดื่ม น้ำเปล่า น้ำผลไม้ จีวร สบง ผ้าอาบน้ำฝน รองเท้า เทียน สบู่ ยาสีฟัน เตียง เสื้อ หมอน มุ้ง ผ้ารองนั่ง ม้านั่ง เก้าอี้ ประทีป รูปเทียน โคม หลอดไฟ ไฟฉาย

กลุ่มผู้ใหญ่บ้าน กล่าวถึงพฤติกรรมของการให้ทานว่า ชาวบ้านให้ทานด้วย ข้าว ผลไม้ ผัก ปลา เนื้อสัตว์ ขนมน้ำดื่ม น้ำเปล่า ผ้านุ่ง ผ้าห่ม จีวร สบง ผ้าอาบน้ำฝน รองเท้า รูป เทียน สบู่ ยาสีฟัน เตียง ตั่ง เสื้อ หมอน มุ้ง ผ้ารองนั่ง ม้านั่ง เก้าอี้ ประทีป รูปเทียน โคม หลอดไฟ ไฟฉาย นอกนี่ยังสร้าง อุโบสถ กุฏิ วิหาร

กลุ่มสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) กล่าวถึงพฤติกรรมของการให้ทานว่า ชาวพุทธตำบลเมืองเก่าให้ทานด้วยสิ่งของที่เป็นอามิสทาน คือ ข้าว ผลไม้ ผัก ปลา เนื้อสัตว์ ขนมน้ำเปล่า ผ้านุ่ง ผ้าห่ม จีวร สบง ผ้าอาบน้ำฝน รองเท้า สบู่ ยาสีฟัน เตียง ตั่ง เสื้อ หมอน มุ้ง ผ้ารองนั่ง เก้าอี้ ประทีป รูปเทียน หลอดไฟ ไฟฉาย นอกนี่ยังสร้าง อุโบสถ กุฏิ วิหาร

สรุปได้ว่าการให้ทานด้วยวัตถุทานนั้น ชาวพุทธตำบลเมืองเก่าส่วนมากชอบที่สุด เพราะทำได้ง่าย และอาศัยวัตถุภายนอกเป็นเครื่องมือ ได้แก่ อามิสทาน

รองลงมา คือ ธรรมทาน ได้แก่ การอบรม การสั่งสอนในทางที่ถูกต้อง

นอกเหนือจากวัตถุทาน ดังกล่าวยังมี สร้างโรงครัว หอฉัน สร้างห้องน้ำ ให้ทาน ใต้อะหมี่บุซา ธรรมาสน์ บาตร พัดตาลปัตร ร่ม ไม้แขนผ้า เข็มเย็บผ้า จอบ เสียม เครื่องครัว

### ๓.๕ ผู้ให้ทานและผู้รับทาน

สัมภาษณ์กลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลทั้ง ๓ กลุ่ม สรุปผู้ให้ทานและผู้รับทานดังนี้

กลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มทายกวัด กลุ่มครู กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มสมาชิกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น แสดงความเห็นเกี่ยวกับผู้ให้ทานและผู้รับทาน ส่วนใหญ่มีแนวคิดเป็นอย่างเดียวกันคือ ผู้ให้ทาน ได้แก่ ทายก (ผู้ชาย) ทายิกา (ผู้หญิง)

รองลงมา ผู้ให้ทาน ได้แก่ พระสงฆ์และสามเณร

ผู้รับทาน ที่เป็นหลักใหญ่ในพระพุทธศาสนา ปัจจุบัน ได้แก่ พระภิกษุและสามเณร แม้ชื่อนี้ยังมีประชาชนทั่วไป เช่น คนขอทาน คนพิการ เป็นต้น

### ๓.๖ แรงจูงใจในการให้ทาน

สัมภาษณ์กลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูล ทำให้ได้ทราบถึงเหตุจูงใจในการให้ทาน ดังนี้  
กลุ่มพระสงฆ์ กล่าวถึงแรงจูงใจในการให้ทานว่า เป็นเพราะเชื่อคำสอนของพระพุทธเจ้า ต้องการความสุข ต้องการไปเกิดบนสวรรค์ เชื่อ นรก สวรรค์ ต้องการช่วยสังคม หวังประโยชน์ในปัจจุบัน หวังประโยชน์ภพหน้า

กลุ่มทายกวัด กล่าวถึงแรงจูงใจในการให้ทานว่า ต้องการความสุข ต้องการไปเกิดบนสวรรค์ เชื่อ นรก – สวรรค์ เชื่อคำสอนพระพุทธเจ้า หวังประโยชน์ชาติต่อไป

กลุ่มครู กล่าวถึงแรงจูงใจในการให้ทานว่า บางคนต้องการความสุข เชื่อคำสอนพระพุทธเจ้า ต้องการช่วยสังคม มีศรัทธาด้วยตนเอง หวังประโยชน์ในปัจจุบัน หวังความร่ำรวย หวังโชคลาภ

กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) กล่าวถึงแรงจูงใจในการให้ทานว่า มีสาเหตุมาจาก ต้องการความสุข เชื่อ นรก – สวรรค์ เชื่อคำสอนพระพุทธเจ้า ต้องการช่วยสังคม ผู้อื่นชักชวน

กลุ่มผู้สูงอายุ กล่าวถึงแรงจูงใจในการให้ทานว่า ต้องการความสุข ต้องการไปเกิดบนสวรรค์ เชื่อ นรก – สวรรค์ ต้องการบุญกุศล

กลุ่มผู้ใหญ่บ้าน กล่าวถึงแรงจูงใจในการให้ทานว่า เชื่อคำสอนพระพุทธเจ้า เพราะเป็นชาวพุทธ ต้องการช่วยสังคม หวังประโยชน์ในปัจจุบัน หวังประโยชน์ชาติต่อไป

กลุ่มสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) กล่าวถึงแรงจูงใจในการให้ทานว่า เชื่อคำสอนพระพุทธเจ้า ต้องการช่วยสังคม มีศรัทธาด้วยตนเอง หวังประโยชน์ในปัจจุบัน เพราะพุทธบริษัท

สรุปส่วนมาก หวังประโยชน์ในโลกหน้า เชื่อคำสอนพระพุทธเจ้า ต้องการความสุข

รองลงมา เชื่อเรื่องกรรม ต้องการช่วยสังคมและหวังโชคลาภ

### ๓.๗ อานิสงส์ของการให้ทาน

การสัมภาษณ์กลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูล ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับอานิสงส์ของการให้ทาน ดังนี้

กลุ่มพระสงฆ์ กล่าวว่า อานิสงส์ของการให้ทาน คือการกำจัดความตระหนี่ให้หมดสิ้น ออกจากตัวเอง และต้องการผลบุญเพื่ออนาคต จนถึงได้บรรลุนิพพาน

ส่วน กลุ่มทายกวัด กลุ่มครู กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มผู้ใหญ่บ้าน และกลุ่มสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ได้ข้อมูลดังนี้ ส่วนมาก มีผลกับจิตใจ คือความสบาย และได้รับการยกย่องจากสังคม เป็นที่นับถือของชุมชน รองลงมา อานิสงส์ที่ได้คือ การให้ทานนั้นจะได้รับอานิสงส์ตามประเพณี, ให้เพื่อเป็นบุญกุศลแก่ตนเอง ส่วนน้อย คือประสบโชคบางโอกาสบางครั้ง

### ๓.๘ ประเพณีการทำบุญให้ทาน

การสัมภาษณ์ชาวตำบลเมืองเก่า ยังมีประเพณีเข้ามาเกี่ยวข้องกับ อันถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการทำบุญให้ทานตามกาลสมัย คือ ฮีต ๑๒ คือ การทำบุญประจำเดือนไว้ดังนี้

- |                     |                 |
|---------------------|-----------------|
| ๑. บุญเข้ากรรม      | ๒. บุญคุณทาน    |
| ๓. บุญข้าวจี        | ๔. บุญพระเวส    |
| ๕. บุญสงกรานต์      | ๖. บุญบั้งไฟ    |
| ๗. บุญช่าชะ         | ๘. บุญเข้าพรรษา |
| ๙. บุญข้าวประดับดิน | ๑๐. บุญสลาก     |
| ๑๑. บุญออกพรรษา     | ๑๒. บุญกฐิน     |

กลุ่ม พระสงฆ์ ได้กล่าวถึงประเพณีพื้นบ้านที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับ ซึ่งส่วนหนึ่งของการทำบุญให้ทานตามกาลสมัย ประเพณีที่ยังปฏิบัติกันอยู่ คือ บุญข้าวจี(บุญเดือน ๓) บุญพระเวส(บุญเดือน ๔) บุญสงกรานต์(บุญเดือน ๕) บุญช่าชะ (เดือน ๗) บุญเข้าพรรษา บุญข้าวประดับดิน (เดือน ๙) บุญสลาก (เดือน ๑๐) บุญออกพรรษา บุญกฐิน

กลุ่ม ทายกวัด ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับบุญประเพณีที่ยังมีการปฏิบัติกันอยู่ว่า บุญที่ปฏิบัติอยู่ คือ บุญพระเวส (บุญเดือน ๔) บุญสงกรานต์ (บุญเดือน ๕) บุญเข้าพรรษา บุญข้าวประดับดิน (เดือน ๙) บุญสลาก (เดือน ๑๐) บุญออกพรรษา บุญกฐิน

กลุ่มครู ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับบุญประเพณีที่ยังปฏิบัติอยู่ปัจจุบัน ได้แก่ บุญพระเวส(บุญเดือน ๔) บุญสงกรานต์(บุญเดือน ๕) บุญเข้าพรรษา บุญข้าวประดับดิน (เดือน ๘) บุญสลาก (เดือน ๑๐) บุญออกพรรษา บุญกฐิน

กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) ได้กล่าวว่า บุญประเพณีที่ยังปฏิบัติอยู่ปัจจุบัน ได้แก่ บุญพระเวส(บุญเดือน ๔) บุญสงกรานต์(บุญเดือน ๕) บุญเข้าพรรษา บุญข้าวประดับดิน (เดือน ๘) บุญสลาก (เดือน ๑๐) บุญออกพรรษา บุญกฐิน

กลุ่มผู้สูงอายุ ได้กล่าวว่า บุญประเพณีที่ยังปฏิบัติอยู่ปัจจุบัน ได้แก่ บุญพระเวส(บุญเดือน ๔) บุญสงกรานต์(บุญเดือน ๕) บุญเข้าพรรษา บุญข้าวประดับดิน (เดือน ๘) บุญสลาก (เดือน ๑๐) บุญออกพรรษา บุญกฐิน

กลุ่มผู้ใหญ่บ้าน ได้กล่าวว่า บุญประเพณีที่ยังปฏิบัติกันอยู่ คือ บุญข้าวจี(บุญเดือน ๓) บุญพระเวส(บุญเดือน ๔) บุญสงกรานต์(บุญเดือน ๕) บุญช่าชะ (เดือน ๗) บุญเข้าพรรษา บุญข้าวประดับดิน (เดือน ๘) บุญสลาก (เดือน ๑๐) บุญออกพรรษา บุญกฐิน

กลุ่มสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ได้กล่าวถึงประเพณีที่ยังปฏิบัติกันอยู่ คือ บุญพระเวส(บุญเดือน ๔) บุญสงกรานต์(บุญเดือน ๕) บุญช่าชะ (เดือน ๗) บุญเข้าพรรษา บุญข้าวประดับดิน (เดือน ๘) บุญออกพรรษา บุญกฐิน

ส่วนมากผลการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการทำบุญให้ทานตามประเพณี คือ บุญพระเวส บุญสงกรานต์ บุญเข้าพรรษา บุญสลาก บุญออกพรรษา บุญกฐิน ชาวบ้านยังถือปฏิบัติอยู่มาก

รองลงมา บุญเข้ากรรม บุญข้าวจี

ส่วนน้อย คือ บุญคุณลาน บุญข้าวจี แทบจะไม่มีผู้ทำเหมือนแบบโบราณพาทำกันสรุปตามความเห็นของผู้วิจัยที่ได้กล่าวถึงประเพณีทำบุญให้ทานเพิ่มเข้ามาที่เรียกว่า “ฮิตสิบสอง” นั้นถือว่าเป็นส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาโดยตรงก็มีคือนั้นคือ บุญเข้ากรรม บุญคุณลาน บุญพระเวส บุญเข้าพรรษา บุญออกพรรษา บุญข้าวประดับดิน บุญสลากภัต และบุญกฐิน ทุกบุญที่กล่าวมาล้วนมีทานเป็นพื้นฐานทั้งนั้น ส่วนบุญช่าชะ(ช่าระ) บุญบั้งไฟและบุญข้าวจี อาจไม่มีพื้นมาจากพระพุทธศาสนาโดยตรงก็ตาม แต่ก็จัดเป็นประเพณีที่ชาวบ้านตำบลเมืองเก่าปฏิบัติกันเป็นประจำทุกเดือน



## บทที่ ๔

### เปรียบเทียบการให้ทานในสมัยพุทธกาลกับการให้ทานของชาวพุทธตำบลเมืองเก่า

คำสอนในทางพระพุทธศาสนาที่คนนิยมศึกษารู้อักกันมากและปฏิบัติมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ถือว่าเป็นเบื้องต้นของการทำความดีในตัว คือ การให้ทาน จัดว่าเป็นหลักธรรมนำมาซึ่งความผูกมิตรไมตรีช่วยเหลือสังคมเป็นธรรมชาติเพื่อชำระจิตใจให้สะอาดเป็นแนวทางไปสู่เป้าหมายสูงสุดตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ดังนั้น ทานจึงมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของคนในสังคมมากที่สุดในทุกยุคทุกสมัย

ทาน คือ การให้ การบริจาค การเสียสละ ซึ่งได้ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา นับตั้งแต่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ และออกเผยแผ่แสดงธรรม ในเบื้องต้นของการแสดงเพื่อให้เกิดความเลื่อมใสต่อหลักคำสอน จึงแสดงอนุบุพพิกา ๕ ซึ่งมีทานกถาเป็นข้อแรก ในบุญกิริยาวัตถุ มีทานเป็นเบื้องต้น ในสังคหวัตถุ ๔ มีทานเป็นข้อแรก นอกจากนี้ ทานยังปรากฏเป็นข้อแรกในบารมี ๑๐ ที่พระโพธิสัตว์บำเพ็ญมาก่อนจะมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า

เพื่อให้ให้เกิดความเข้าใจดีในเรื่องทาน จึงจำเป็นต้องต้องศึกษาความหมายชนิดของทาน คุณภาพ ลักษณะของการให้ทาน ผู้ให้ทานและผู้รับทาน จุดประสงค์ของการให้ทาน แรงจูงใจในการให้ทาน และอนิสงส์ของทานตามลำดับดังต่อไปนี้

#### ๔.๑ ความหมายและความสำคัญของทานในพระพุทธศาสนา

##### ๔.๑.๑ ความหมายของการให้ทานในสมัยพุทธกาล

ทาน หมายถึง การให้, สิ่งของที่ให้ ตรงกับภาษาอังกฤษ ว่า **alms** : money , clothes and food that are given to poor people. หรือ **Dāna** ; to give, to deal out, giving, dealing out, alms giving. คำว่า “ทาน” มาจากรากศัพท์บาลีว่า “ ทา ธาตุ ในความให้, ยุ ปัจจัยหลังธาตุ มี อา เป็นที่สุด ญฺ เป็น ออก, เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ, บทวิเคราะห์ เทตติ ทายโก. (ผู้ใด) ย่อมให้, เหตุนั้น (ผู้ นั้น) ชื่อว่า ผู้ให้”

ทาน (นป.) วัตถุอันบุคคลพึงให้

- วิ. เทติ เอตุถาติ ทานํ. เจตนาเป็นเครื่องอันเขาให้
- วิ. ทียติ อเนนาติ ทานํ. การสละ, การให้, การบริจาค
- วิ. ทียเตติ ทานํ. ทียเขตติ วา ทานํ. ทานํ วา ทานํ. ทา ทายะ, ยุ.  
การชำระ, ความชำระ, ความสะอาด, ความบริสุทธิ์

ทาน , ทาน- (ทานะ-, ทานนะ-) น. การให้

ทาน เป็นกิริยาศัพท์ แปลว่า ให้ เป็นนามศัพท์ แปลว่า ของที่ให้ กิริยาที่ให้ไม่คิดเอาคืนกลับมา กล่าวโดยสามัญแห่งโฆหารว่า ทานํ ในทานันนั้นมีพรรณนาไว้โดยนิพพจนะว่า ทียยติ เอเตนาติ = ทานํ วัตถุอัน ๆ มีข้าวน้ำ เป็นต้น อันบุคคลทั้งหลายยอมให้ด้วยธรรมชาตินี้เป็นเหตุ เพราะเหตุอันนั้น ธรรมชาตินั้น จึงชื่อว่าทาน ธรรมชาติเป็นเหตุให้ซึ่งวัตถุอันแห่งบุคคลผู้ให้บริจาค เจตนามิไทยธรรมทานวัตถุเป็นสหาย ชื่อว่าทาน

หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาที่คนนิยมศึกษารู้จักกันมากและปฏิบัติมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ถือว่าเป็นเบื้องต้นของการทำความดีในตัวเอง คือ การให้ทาน จัดว่าเป็นหลักธรรมนำมาซึ่งความผูกมิตรไมตรีช่วยเหลือสังคมเป็นธรรมชาติเพื่อชำระจิตใจให้สะอาด เป็นแนวทางไปสู่เป้าหมายสูงสุดตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ดังนั้น ทานจึงมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของคนในสังคมมากที่สุดในทุกยุคทุกสมัย

เพื่อให้ให้เกิดความเข้าใจดีในเรื่องทาน รู้ถึงความเหมือนและความต่าง ความหมายและความสำคัญ จุดประสงค์ของการให้ทาน ลักษณะของการให้ทาน ชนิดของทาน ผู้ให้ทานและผู้รับทาน แรงจูงใจในการให้ทาน และอันติสงส์ของการให้ทานในสมัยพุทธกาลกับชาวตำบลเมืองเก่า ผู้วิจัยจึงได้นำมาเปรียบเทียบ ตามลำดับดังต่อไปนี้

#### ๔.๑.๒ ความหมายของการให้ทานของชาวพุทธตำบลเมืองเก่า

ความหมายที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูล ได้ความหมายของคำว่า “ทาน” มีดังต่อไปนี้

กลุ่ม พระสงฆ์ ให้ความหมายว่า ทาน คือ การให้, การบริจาค, การกำจัดความตระหนี่, การเสียสละ, การช่วยสังคม, การช่วยผู้ด้อยโอกาส

กลุ่ม ทายกวัด ให้ความหมายว่า ทาน คือ การเสียสละ, การช่วยสังคม, การช่วยผู้ด้อยโอกาส



กลุ่ม ครู ให้ความหมายว่า ทาน คือ การแบ่งปัน, การเสียสละ, การลดความเห็นแก่ตัว, การช่วยสังคม, การช่วยผู้ด้อยโอกาส

กลุ่ม อาสาสมัครสาธารณะสุขหมู่บ้าน (อสม.) ให้ความหมายว่า ทาน คือ การให้, การบริจาคสิ่งของ, การเสียสละทรัพย์สินของตนให้แก่ผู้อื่น, การบรรเทาความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น, การช่วยผู้ด้อยโอกาส

กลุ่ม ผู้สูงอายุ ให้ความหมายว่า ทาน คือ คือการทำบุญ, การบริจาคสิ่งของ, ทานคือให้ของโตแก่ผู้อื่น คั้นแม่นทานถักต้อง ตัวผู้ให้ขึ้นบาน(ผญาอีสาน)

กลุ่ม ผู้ใหญ่บ้าน ให้ความหมายว่า ทาน คือ การให้เพื่อผู้อื่น, ให้ของตนแก่ผู้เดือดร้อน, การเสียสละ, การช่วยสังคม, การสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน

กลุ่ม สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ให้ความหมายว่า ทาน คือ การเสียสละ, การช่วยสังคม, การช่วยผู้ด้อยโอกาส, สร้างความสามัคคี, สร้างความดีอย่างหนึ่ง จึงสรุปได้ว่า ส่วนมาก ให้ความหมายว่า ทาน คือ การให้, การบริจาค, การเสียสละ

รองลงมา ทาน คือ การช่วยสังคม การสละสิ่งของเพื่อผู้อื่น

ส่วนน้อย กล่าวว่า ทาน หมายถึง การกำจัดความตระหนี่ การช่วยสังคม การช่วยผู้ด้อยโอกาส การลดความเห็นแก่ตัวการบริจาคสิ่งของ การบรรเทาความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น การทำบุญ ทานคือให้ของโตแก่ผู้อื่น คั้นแม่นทานถักต้อง ตัวผู้ให้ขึ้นบาน(ผญาอีสาน) การให้เพื่อผู้อื่น ให้ของตนแก่ผู้เดือดร้อน การสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน สร้างความสามัคคี สร้างความดีอย่างหนึ่ง

## ๔.๒ จุดประสงค์ของการให้ทาน

### ๔.๒.๑ จุดประสงค์ของการให้ทานในสมัยพุทธกาล

การให้ทานของบุคคลในสมัยพุทธกาลย่อมมีเป้าหมายหรือจุดประสงค์ของการให้ มีปรากฏให้เห็นในพระสูตรต่างๆ ซึ่งกล่าวถึงการให้ทานในพระสูตรต่างๆ แม้ในมั่งกัลลิตทีปนี ได้กล่าวถึงจุดประสงค์การให้ทานไว้ ๒ ประการ คือ



๑. ให้เพื่ออนุเคราะห์ คือ การช่วยเหลือสงเคราะห์คนยากไร้ด้วยความสงสารมีจิตเมตตา ไม่หวังผลตอบแทนจากสิ่งที่ดีนำไป เพราะคิดว่า ผู้ที่มีความเดือดร้อน ตกยากลำบากเมื่อได้รับการช่วยเหลือ จะส่งผลให้เขามีจิตใจและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

๒. ให้เพื่อบูชาคุณ ได้แก่ถวายทานในพระพุทธเจ้าในฐานะเป็นผู้ก่อตั้งพระพุทธศาสนา และพระสงฆ์สาวก เพราะเป็นผู้มีพระคุณแก่ชาวโลก การให้ทานอีกอย่างหนึ่งเรียกว่า ทานูปปัตติ ๘ คือ การให้ ข้าว, น้ำ, ฝ้าย, ยานพาหนะ, ดอกไม้, ของหอม, ที่นอน, ที่พัก, และเครื่องประทีป เป็นทานแก่สมณะ พราหมณ์ จุดประสงค์ของผู้ให้คือ

๑. ให้เพื่อตายไปจะเกิดเป็น กษัตริย์ หรือเศรษฐี
๒. ให้เพื่อตายไปจะได้เป็น เทวดาชั้นจาตุมมหาราชิกา
๓. ให้เพื่อตายไปจะได้เป็น เทวดาชั้นดาวดึงส์
๔. ให้เพื่อตายไปจะได้เป็น เทวดาชั้นยามา
๕. ให้เพื่อตายไปจะได้เป็น เทวดาชั้นดุสิต
๖. ให้เพื่อตายไปจะได้เป็น เทวดาชั้นนิมานรดี
๗. ให้เพื่อตายไปจะได้เป็น เทวดาชั้นปรนิมิตตวสวัตติ
๘. ให้เพื่อตายไปจะได้เป็น พรหม

#### ๔.๒.๒ จุดประสงค์ของการให้ทานของชาวพุทธตำบลเมืองเก่า

สัมภาษณ์กลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับจุดประสงค์ ดังต่อไปนี้  
กลุ่ม พระสงฆ์ ให้เพื่อบูชาคุณ ให้เพื่ออนุเคราะห์ ให้เพื่อตัดความตระหนี่ ให้เพื่อหวังประโยชน์ชาติหน้าและประโยชน์ในปัจจุบัน

กลุ่ม ทายกวัด ได้กล่าวถึงจุดประสงค์ของการให้ทานว่า ต้องการไปเกิดบนสวรรค์ ทำความดีใส่ตัว เพื่อสงเคราะห์ผู้อื่น หวังความร่ำรวย ทำเพื่อความสบายใจ หวังความสุข

กลุ่ม ครู ให้เพื่อสงเคราะห์ผู้อื่น ให้เพื่อความสบายใจ หวังโชคลาภ

กลุ่ม อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) ได้กล่าวเพื่อ หวังความสุข หวังโชคลาภ เพื่อสงเคราะห์ผู้อื่น ทำเพื่อความสบายใจ

กลุ่ม ผู้สูงอายุ ได้กล่าวเพื่อหวังต้องการไปเกิดบนสวรรค์ ทำเพื่อพ้นเคราะห์กรรม ทำเพื่อความสบายใจ หวังความสุข หวังโชคลาภ

กลุ่ม ผู้ใหญ่บ้าน ได้กล่าวว่า ทำเพื่อความสบายใจ เพื่อสงเคราะห์ผู้อื่น หวังความสุข

กลุ่ม สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ได้กล่าวว่า ทำความดีใส่ตัว เพื่อสงเคราะห์ผู้อื่น ทำเพื่อความสบายใจ หวังความสุข

ส่วนมาก คือ ต้องการเกิดในสวรรค์ กำจัดความเห็นแก่ตัว ต้องการเสียดสละ ต้องการบำรุงพระศาสนา ต้องการความสุข อนุเคราะห์และตอบแทนบุญคุณ

รองลงมา คือ หวังโชคลาภ ทำตามประเพณี หวังความร่ำรวย สงเคราะห์เพื่อนมนุษย์ ช่วยเหลือคนพิการ และผู้ประสบภัยต่างๆ

ส่วนน้อย คือ ทำตามประเพณีที่ปู่ ย่า ตา ยาย เคยทำกันมา

#### ๔.๓ ลักษณะของการให้ทาน

##### ๔.๓.๑ ลักษณะของการให้ทานสมัยพุทธกาล

ลักษณะของการให้ทานของสัตบุรุษนั้น พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ ๕ ประการด้วยกัน คือ ทานด้วยศรัทธา ทานโดยเคารพ ทานตามกาลอันควร ทานด้วยจิตอนุเคราะห์ ทานไม่กระทบตนและผู้อื่น

๑ ให้ทานด้วยศรัทธา คือ การให้ด้วยเชื่อว่าผลของการให้ทานนั้นมีประโยชน์ เกื้อกูลแก่คนอื่น ผู้ให้มีจิตใจดี เบิกบานและอิ่มใจเมื่อให้ทานแล้ว นอกจากนี้ มีความเชื่อว่าผลของการคิดดี พุทธิ และทำดี ย่อมมีผลตอบสนองแก่บุคคลผู้ทำต้องติดสอยห้อยตามผู้ทำไปเหมือนเงาตามตัว

๒ ให้ทานโดยเคารพ คือ ให้ด้วยการนอบน้อมอ่อนละมุนละม่อม ให้ด้วยวาจาไพเราะอ่อนหวาน และให้ด้วยน้ำใจอ่อนน้อม

๓ ให้ทานตามกาล คือ ให้ในกาลอันสมควร เช่น ถวายผ้าอาบน้ำฝนในฤดูการเข้าพรรษาหรือเวลาออกพรรษาดวายผ้าจํานำพรรษา ตลอดทั้งถวายภัตตาหารเช้า-เพลเป็นต้น

๔ ให้ด้วยจิตอนุเคราะห์ คือ ให้เกื้อหนุนโอบอ้อมอารีเมตตา และให้อุดหนุนเอื้อเพื่อช่วยเหลือด้วยกรุณา ท่านแสดงผลของการให้ทานตามกาล และการให้ด้วยจิตอนุเคราะห์ว่า จะเป็นคนมั่งคั่งมีทรัพย์สมบัติมาก มีเครื่องใช้สอยเหลือเฟือและมีความประสงค์เต็มเปี่ยม

๕ ให้ทานไม่กระทบกระทั่งตนและคนอื่น คือ ให้ตามกำลังของคนที่มืออยู่และไม่ต้องรบกวนของคนอื่นมาให้ทาน ท่านแสดงผลของการให้ทานข้อนี้ว่าจะเป็นคนมั่งคั่งมีทรัพย์สินสมบัติมาก และมีโภคทรัพย์ปราศจากภัย

นอกจากนี้พระพุทธองค์ทรงแสดงถึงสัพปุริสทานสูตร ๘ ประการ ดังนี้

๑. สัตบุรุษยอมให้ของที่สะอาด
๒. สัตบุรุษยอมให้ของที่ประณีต
๓. สัตบุรุษยอมให้ของตามกาล
๔. สัตบุรุษยอมให้ของที่สมควร
๕. สัตบุรุษยอมเลือกให้
๖. สัตบุรุษยอมให้เป็นนิตย์
๗. สัตบุรุษกำลังให้ก็ทำจิตใจให้ผ่องใส
๘. สัตบุรุษครั้นให้แล้วก็ดีใจ

#### ๔.๓.๒ ลักษณะการให้ทานของชาวพุทธตำบลเมืองเก่า

สัมภาษณ์กลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลทำให้ทราบประเด็นต่อไปนี้

กลุ่มพระสงฆ์ กล่าวถึงลักษณะการให้ทานของชาวพุทธตำบลเมืองเก่าว่า บางคนให้ด้วยศรัทธา ให้ของที่สะอาด ให้ร่วมกับผู้อื่น ให้ลำพังตนเอง ให้เป็นปัจจัย ให้โดยไม่เจาะจง ให้โดยไม่กระทบผู้อื่น

กลุ่ม ทายกวัด กล่าวถึงลักษณะการให้ทาน ดังนี้ บางคนให้ด้วยศรัทธา ให้ของที่สะอาด ให้ร่วมกับผู้อื่น ให้เป็นปัจจัย ให้โดยไม่เจาะจง ให้โดยไม่กระทบผู้อื่น ให้ตามกาลสมควร ให้ด้วยมือตนเอง ให้โดยเคารพ ให้โดยอ่อนน้อม ให้ผู้อื่นไปถวายแทน

กลุ่มครู กล่าวถึงลักษณะการให้ทานว่า ส่วนมากเน้นให้ทานแก่พระภิกษุสามเณร ให้ของที่สะอาด ให้เป็นปัจจัย ให้โดยเคารพ ให้โดยอ่อนน้อม ให้เพื่อช่วยสังคม ให้ร่วมกับผู้อื่น ให้โดยไม่กระทบผู้อื่นให้ด้วยมือตนเอง

กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) บอกลักษณะการให้ทานของชาวพุทธตำบลเมืองเก่าว่า ให้ของที่สะอาด ให้แก่พระภิกษุสามเณร ให้ด้วยมือตนเอง ให้เป็นปัจจัย ให้เพื่อช่วยสังคม ให้ร่วมกับผู้อื่น ให้ตามกาลสมควร

กลุ่มผู้สูงอายุ กล่าวถึงลักษณะการให้ทานว่า ให้แก่พระภิกษุสามเณร ให้ของที่ สะอาด ให้ด้วยศรัทธา ให้โดยเคารพ ให้โดยอ่อนน้อม

กลุ่มผู้ใหญ่บ้าน กล่าวถึงลักษณะการให้ทานว่า ให้แก่พระภิกษุสามเณร ให้ของที่ สะอาด ให้ด้วยมือตนเอง ให้โดยเคารพ ให้โดยอ่อนน้อมให้ตามกาลสมควร ให้เป็นปัจจัย ให้ร่วมกับผู้อื่น ให้โดยไม่กระทบผู้อื่น ให้ด้วยศรัทธา ให้เพื่อช่วยสังคม

กลุ่มสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) กล่าวถึงลักษณะการให้ทาน ดังนี้ ให้โดยเจาะจงบุคคล ให้แก่พระภิกษุสามเณร ให้ของที่สะอาดให้ด้วยศรัทธา ให้ตามกาล สมควร ให้ด้วยมือตนเอง ให้โดยเคารพ ให้ร่วมกับผู้อื่น ให้เป็นปัจจัย ตั้งเป็นมูลนิธิช่วย สังคม ให้โดยไม่กระทบผู้อื่น ให้โดยเคารพ ให้เพื่อช่วยสังคม

ชาวตำบลเมืองเก่ายึดหลักการทำบุญโดย ให้โดยเคารพ ให้ของที่สะอาด มุ่งเน้น สถานที่ คือ วัด ถวายเป็นสังฆทาน ปาฏิบุคลิกทาน ไม่กระทบตนเองและผู้อื่น เคารพผู้รับ ทาน ตั้งเป็นกองทุนช่วยเหลือคนพิการ เด็กผู้ด้วยโอกาส ช่วยสังคมทุกอย่างเมื่อมีโอกาส

สรุปลักษณะการให้ทานของชาวตำบลเมืองเก่า จากการสัมภาษณ์มี ๒ ประเด็น คือ

๑. ทำด้วยตนเอง (คือถวายด้วยมือตัวเอง)
๒. ให้ผู้อื่นทำแทน (คือ ฝากของทำบุญ)

ส่วนมาก ให้ทานด้วยศรัทธา ให้ของที่สะอาด ให้โดยเคารพ ถวายเป็นสังฆทาน ให้ตามกาล

ส่วนน้อย กล่าวถึงลักษณะการให้ทานว่า ให้เพื่อช่วยสังคม ให้ในวันเกิดตัวเอง ให้แก่คนทั่วไปและขอทาน

#### ๔.๔ ชนิดของทาน

##### ๔.๔.๑ ชนิดของทานในสมัยพุทธกาล

ทานที่กล่าวถึงในพระพุทธศาสนามีหลายประเภท การทำบุญให้ทานจะมีอานิสงส์น้อยมากหรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยที่เป็นส่วนประกอบหลายประการ เพราะสิ่งที่ให้ทานมีทั้งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม บุคคลนั้นทั้งผู้รับและผู้ให้ พฤติกรรมของบุคคลผู้ให้ ให้โดยไม่เจาะจงเรียกว่า สังฆทาน เจาะจง เรียก ปาฏิบุคลิกทาน คุณสมบัติ

ของผู้ให้และผู้รับ คุณภาพของสิ่งของที่ให้ เหล่านี้ล้วนเป็นองค์ประกอบที่บ่งชี้ถึงความพร้อมแห่งทานในพระพุทธศาสนา งานวิจัยนี้จะจัดแบ่งชนิดประเภทของทานตามคุณลักษณะดังต่อไปนี้

#### ๔.๔.๑.๑ ชนิดของทานแบ่งตามสิ่งที่ให้

แบ่งตามสิ่งที่ให้ ทาน มี ๒ ประเภท คือ

๑) อามิสทาน หรือวัตถุทาน ได้แก่ การให้วัตถุสิ่งของต่างๆ สรุปรวมเป็นปัจจัย ๔ เป็นกุศลเจตนาที่เกิดขึ้นด้วยความรัก

๒) ธรรมทาน ได้แก่ การให้ธรรมเป็นทาน

อามิสทาน คือการให้พัสดุสิ่งของ การให้ในลักษณะนี้ใครก็ปฏิบัติได้เป็นการทำได้ง่าย ในสังคัมชาวพุทธ มีให้ข้าว น้ำ ยารักษาโรค เป็นต้น และทรัพย์สินเงินทองภายนอก ทั้งที่เป็นของที่รักมาก เช่น อวัยวะเลือดเนื้อ แขน ขา ดวงตา และวัตถุที่หวงแหนที่สุด คือ การสละชีวิต อามิสทาน หรือ ทานวัตถุ มี ๑๐ อย่าง ตามที่ท่านกล่าวไว้ดังนี้

๑. อนุณี ได้แก่ ของเกี้ยวและของกินทุกอย่าง เช่น ข้าว
๒. ปานํ ได้แก่ น้ำดื่ม ของดื่มรสทุกอย่าง เช่น น้ำมะม่วง
๓. วตุถํ ได้แก่ เครื่องปกปิด คือผ้าถุง ผ้าห่ม ผ้าเช็ดตัว
๔. ยานํ ได้แก่ สิ่งที่จะช่วยให้สำเร็จ เช่นรถ กานหาม ร่ม รองเท้า
๕. มาลา ได้แก่ ดอกไม้ทั้งปวง ต่างโดยเป็นดอกไม้ที่ร้อยแล้ว และยังมีได้ร้อย เช่น ระเบียบดอกมะลิ เป็นต้น หรือต้นไม้ดอกไม้ ต้นไม้ใบ
๖. คนธํ ได้แก่ ของหอมทุกอย่างและเครื่องอุปกรณ์ของหอมที่บดแล้ว และที่มีได้บดและของลูบไล้ทุกอย่างมีจันทร์ เป็นต้น
๗. วิเลปนํ ได้แก่ เครื่องทำการข้อมผิว เครื่องตกแต่ง เช่น ชงทิว เครื่องข้อมเครื่องทา
๘. เสยยา ได้แก่ สิ่งทีฟิงให้นอน มีเตียงและตั้ง เป็นต้น และผ้าปาวาร (ผ้าห่มใหญ่,เสื่อคลุม) และผ้าโกเชาว์ (ผ้าทำด้วยขนแพะ) เป็นต้น เช่น เสื่อ หมอน มุ้ง ผ้าห่ม

๕. อวสถิ ได้แก่ ที่อาศัยสำหรับบำบัตอนัตรายมีลมและแดด หรือที่พัก มีเรือนชั้นเดียว เช่น ที่พัก เครื่องรับรอง ศาลา ม้านั่ง เป็นต้น

๑๐. ปริเปยฺย ได้แก่ เครื่องอุปกรณ์แห่งประทีปมีไส้และน้ำมันเป็นต้น เช่น ประทีป(วัตถุสำหรับส่องแสง) เทียน รูป เครื่องแสงสว่าง

วัตถุนาน ๑๐ ประการนี้ พิจารณาตามเกณฑ์ในเบื้องต้นว่า มีอะไรบ้าง เป็นสิ่งที่ควรให้ การให้วัตถุนานทั้ง ๑๐ ประการนี้ ไม่ได้เฉพาะเจาะจงแก่บรรชิตเท่านั้น มารวาสและสัตว์เดรัจฉานก็ให้ได้เช่นกัน จะเห็นว่า อามิสทาน มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต ในสังคม แต่ไม่ควรละเลยธรรมทาน เมื่อจะบำเพ็ญทานควรพึงทำให้ครบทั้งอามิสทานและ ธรรมทาน สมตามพระดำรัสของพระพุทธองค์ว่า “อามิสทาน” ช่วยค้ำจุนชีวิตให้เขามีที่พึ่ง อาศัย แต่ธรรมทานช่วยให้เขารู้จักพึ่งตนเองได้ต่อไป เมื่อให้อามิสทาน พึงให้ธรรมทานด้วย

คำว่า “ธรรมทาน” ได้แก่ การให้ธรรมเป็นทาน คือ แนะนำสั่งสอนให้ ผู้อื่นตั้งอยู่ในธรรมหรือกล่าวธรรม ให้ความรู้ ความถูกต้องดีงาม คำสอนมุ่งเน้นให้นำไป ปฏิบัติในทางที่ถูกต้อง โดยเฉพาะในทางพระพุทธศาสนา การได้สัมผัสทางประสาทหู ตา จมูก ลิ้น กาย ใจ ก่อให้เกิดธรรมารมณ์ การได้รับสัมผัสจากผู้อื่นและผู้อื่นได้รับสัมผัสจาก เรา ทำให้เกิดสภาวะทางอารมณ์ เช่น ได้ยินเสียงที่ไม่เพราะหู เห็นรูปไม่งาม ดมกลิ่นไม่ดี กายร้อนหนาว มีความโกรธที่เกิดจากการกระทำของผู้อื่น เมื่อเกิดขึ้นต้องรู้จักให้อภัยเหล่านี้ ก็เรียก “ธรรมทาน” การให้ความรู้ การสอนบอกกล่าวธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าหรือ บอกริชาความรู้ที่ไม่เป็นโทษ เพื่อให้ผู้รับดำเนินชีวิตได้อย่างผาสุก พระพุทธองค์ตรัสว่า “การให้ธรรมเป็นทาน ชนะการให้ทั้งปวง” ตลอดถึงการแนะนำในส่วนจิตใจ เช่น การให้ ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง การให้อภัยซึ่งกันและกัน การประชาสัมพันธ์ในสิ่งที่ดีที่งาม ทั้ง ในส่วนที่เป็นโลกียธรรมและโลกุตตรธรรม รวมถึงพระธรรมคำสอนที่พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงประกาศแล้วอันเป็นเหตุนาประโยชน์สุขมาให้ ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า ตลอดทั้งคำ สอนที่เป็นหนทางความดับทุกข์ก็จัดเป็นธรรมทานด้วย

ธรรมทานเป็นยอดแห่งทานทั้งปวง คือเลิศ ประเสริฐสุด กว่าอามิสทาน ทั้งปวง สมตามที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทาน ๒ อย่างนี้ ทาน ๒ อย่าง ะไรบ้าง คือ (๑) อามิสทาน (การให้สิ่งของ) (๒) ธรรมทาน (การให้ธรรม) บรรดาทาน ๒ อย่างนี้ ธรรมทานเป็นเลิศ” และการให้ธรรมเป็นทาน ชนะการให้ทั้งปวง ดังที่พระผู้มีพระ ภาคว่าตรัสพระคาถาแก่ท้าวสักกะจอมเทพและเหล่าเทวดาว่า “การให้ธรรม ชนะการให้ทั้ง

ปวง รสแห่งธรรมชนะรสที่ว่าง ความยินดีในธรรม ชนะความยินดีที่ว่าง ความสิ้น  
ค้นหา ชนะทุกข์ที่ว่าง”

#### ๔.๔.๑.๒ ชนิดของทาน แบ่งตามพฤติกรรมที่ให้

ในพระสูตรเน้นให้เห็นถึงพฤติกรรมของผู้ให้ทานอยู่หลายแห่ง เพราะ  
กิริยาอาการทำทีกของผู้ให้มีความสำคัญมาก สิ่งของที่จะให้มากหรือน้อยไม่สำคัญแต่ประการ  
ใด พระพุทธองค์ได้แสดงลักษณะของการให้ทานไว้ ๕ ประการ คือ

๑. ให้โดยเคารพ
๒. ให้ด้วยความอ่อนน้อม
๓. ให้ด้วยมือตนเอง
๔. ให้ของที่ไม่เป็นเดน
๕. ให้ทานเพราะเห็นผลที่จะมาถึง

#### ๔.๔.๑.๓ ชนิดของทาน แบ่งตามเจตนาที่ให้

ตามลักษณะของการให้ทานนั้น หากยึดเจตนาเป็นที่ตั้งมี ๒ วิธี คือ ให้  
เจาะจงและไม่เจาะจง ได้แก่

๑. สังฆทาน คือการให้แก่สงฆ์หมู่ใหญ่ หรือให้เพื่อส่วนรวม คือ การให้  
โดยไม่จำเพาะเจาะจงในบุคคล ๗ จำพวก คือ

๑. ให้ทานในสงฆ์ ๒ ฝ่าย มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข
๒. ถวายสงฆ์ ๒ ฝ่าย
๓. ภิกษุสงฆ์
๔. ภิกษุณีสงฆ์
๕. นิมนต์สงฆ์ ๒ ฝ่าย
๖. นิมนต์ภิกษุสงฆ์
๗. นิมนต์ภิกษุณีสงฆ์

๒. ปาฏิบุคคลิกทาน ให้เจาะจงแก่บุคคลผู้ใดผู้หนึ่ง พระพุทธองค์ทรง  
ตรัสไว้ใน ทักขินาวิกังคสูตร ถึงการให้เจาะจงในบุคคล ๑๔ จำพวก คือ

๑. พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า



๒. พระปัจเจกพุทธเจ้า
๓. พระอรหันต์
๔. ผู้ปฏิบัติอรหัตผล
๕. พระอนาคามีผล
๖. ผู้ปฏิบัติอนาคามีผล
๗. พระสกทาคามี
๘. ผู้ปฏิบัติสกทาคามีผล
๙. พระโศคาปัตติผล
๑๐. ผู้ปฏิบัติโศคาปัตติผล
๑๑. นักบวชภายนอกพระพุทธศาสนา
๑๒. ผู้มีศีล
๑๓. ผู้ทุศีล
๑๔. ให้ทานในสัตว์ดิรัจฉาน

#### ๔.๔.๑.๔ ชนิดของทาน แบ่งตามองค์ประกอบของทาน

การให้ทานของบุคคลทั่วไปนั้น ถ้าจะให้สำเร็จผลคือได้รับอานิสงส์ของทานอย่างแท้จริงนั้นผู้ให้ต้องรู้จักวิธีการทำทานอย่างถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา คนทั้งหลายจะให้ทานด้วยเหตุผลใดๆ ก็ตาม และสิ่งที่ตนปรารถนานั้นจะสำเร็จผลตามความมุ่งหมายหรือไม่ก็ตาม ย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของทานเป็นสำคัญ ซึ่งพระพุทธองค์ตรัสไว้ในทานสูตร ว่าด้วยเรื่องแห่งองค์ประกอบของทานมีพระคาถาแสดงไว้ว่า

ทายกก่อนแต่จะให้เป็นผู้มีใจดี

กำลังให้ทานอยู่ก็มีจิตเลื่อมใส

ครั้นให้ทานแล้วก็มีใจชื่นบาน

นี่เป็นความจริงพร้อมแห่งขัญ (บุญ)

ปฏิบัติหาผู้สำรวจประพจน์พร้อมจรรยทั้งหลาย

คือ ท่านผู้ปราศจากราคะ ปราศจากโทสะ

ปราศจากโมหะ ไม่มีอาสวะ

ย่อมเป็นเขตถึงพร้อมแห่งการให้



ทายกต้อนรับปฏิบัติหกดด้วยตนเอง  
ถวายทานด้วยมือตนเอง  
ยัญนั้นย่อมมีผลมาก  
เพราะตน (ทายกผู้ให้ทาน) และเพราะผู้อื่น (ปฏิบัติหกด)  
เป็นบัณฑิตผู้เป็นนักปราชญ์ มีศรัทธา  
มีใจพ้นแล้ว บุญยัญอย่างนี้  
ย่อมเข้าถึงโลกที่ปราศจากความเบียดเบียนเป็นสุข

พิจารณาจากพระคาถาข้างต้นนี้แล้ว ซึ่งให้เห็นองค์ประกอบของท่านเป็น เรื่องคุณสมบัติของผู้ให้และผู้รับ คุณสมบัติของทายก คือ ก่อนให้ก็มีใจดี ขณะให้ก็มีจิตใจ เลื่อมใส เมื่อให้แล้วก็มีใจชื่นบาน มีความยำเกรงในผู้รับ และอุปัฏฐากบำรุง สำหรับ คุณสมบัติของปฏิบัติหกด (ผู้รับ) ต้องมีองค์ ๓ คือ เป็นผู้ปราศจากราคะ เป็นผู้ปราศจากโทสะ เป็นผู้ปราศจากโมหะ หรือเป็นพระอริยบุคคล เมื่อผู้ให้ผู้รับมีคุณสมบัติดังกล่าวย่อมได้รับผล บุญคือความสุข นอกจากนี้องค์ประกอบของท่าน ยังมีความสัมพันธ์กับวัตถุที่จะให้ทาน คือ วัตถุต้องเป็นของบริสุทธฺ์ คือได้มาด้วยความสุจริต ยุติธรรม ผู้ให้ทาน ผู้รับทานต้องเป็นคนดี หรือเป็นพระอริยบุคคล ซึ่งพระพุทธองค์ได้ทรงชี้ไว้อย่างชัดเจนในเรื่องความบริสุทธฺ์แห่ง ทักขิณา ๔ ประการ ว่า

๑. ทักขิณาที่บริสุทธฺ์ฝ่ายทายก (ผู้ให้) แต่ไม่บริสุทธฺ์ฝ่ายปฏิบัติหกด (ผู้รับ)
๒. ทักขิณาที่บริสุทธฺ์ฝ่ายปฏิบัติหกด แต่ไม่บริสุทธฺ์ฝ่ายทายก
๓. ทักขิณาที่ไม่บริสุทธฺ์ทั้งฝ่ายทายก และฝ่ายปฏิบัติหกด
๔. ทักขิณาที่บริสุทธฺ์ฝ่ายทายก และฝ่ายปฏิบัติหกด

สำหรับองค์ประกอบของท่านที่จะมีผลมากพระพุทธองค์ทรงเปรียบกับ นาทที่ดีเหมือนกับทานที่บุคคลให้แก่สมณะพราหมณ์ที่ดี ผู้ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ คือ

๑. เป็นผู้มีความเห็นชอบ
๒. เป็นผู้มีความดำริชอบ
๓. เป็นผู้มีความเจรจาชอบ
๔. เป็นผู้มีความกระทำชอบ
๕. เป็นผู้มีความเลียงชีพชอบ
๖. เป็นผู้มีความพยายามชอบ

๗. เป็นผู้มีความระลึกรชอบ

๘. เป็นผู้มีความตั้งใจมั่นชอบ

ข้อความข้างต้น เน้นถึงคุณสมบัติของผู้รับ หากผู้รับมีคุณธรรมดังกล่าว เป็นเหตุให้ท่านมีอานิสงส์มาก ตรงกันข้าม หากไม่มีคุณธรรมดังกล่าว ก็ทำให้มีอานิสงส์น้อยเช่นกัน

การที่พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงเปรียบเทียบให้เห็นเช่นนี้ ซึ่งให้เห็นถึงคุณสมบัติของนาที่ดีเหมือนกับสมณะพราหมณ์ที่ดีว่า ต้องถึงพร้อมด้วยองค์ประกอบ ๘ ประการ และพระพุทธองค์ยังได้มีพระดำรัสอีกว่า

“พืชที่สมบูรณ์ถูกหว่านลงในนาที่สมบูรณ์  
เมื่อฝนตกต้องตามฤดูกาล รัชชาดิจะงอกงามได้  
เพราะไม่มีศัตรูพืช มีความเจริญงอกงาม  
มีความไพบูลย์ มีผลสมบูรณ์เต็มที่ ฉนั้นใด  
โภชนะที่สมบูรณ์ ที่บุคคลให้  
ในสมณะพราหมณ์ผู้มีศีลสมบูรณ์ก็ฉนั้นเหมือนกัน  
ย่อมนำมาซึ่งกุศลอันสมบูรณ์  
เพราะกรรมที่เขาทำไว้นั้นสมบูรณ์แล้ว”

#### ๔.๔.๑.๕ ชนิดของทานแบ่งตามคุณภาพของวัตถุทาน

วัตถุทาน หรือ อามิสทาน การให้อามิส คือการให้วัตถุสิ่งของเป็นทาน เช่น สิ่งของที่เป็นปัจจัยสี่ หรือการให้ทานวัตถุ มีข้าว น้ำ ผ้า ยานพาหนะ เป็นต้น อามิสทาน แบ่งตามคุณภาพของวัตถุที่ทายก คือผู้ให้ มี ๓ ชนิด ดังนี้

๑. ทานทาสะ บางทีเรียกว่า ทาสทาน หมายถึงการที่ทายกให้ของที่ด้อยกว่าของที่ตนบริโภคใช้สอยเอง เช่น เมื่อได้ผลไม้มา ๓ ผล ก็เลือกผลที่เล็กที่สุดให้ไป หรือเลือกผลที่ตนไม่ชอบใจให้ไป การให้อย่างนี้เรียกทาสทาน

๒. สหายทาน คือ การให้สิ่งของที่อยู่ระดับเสมอตัว ชั้นกลาง หมายความว่า ตนเองมีหรือบริโภคใช้สอยอย่างไร ก็ให้ของเช่นนั้นแก่ผู้อื่น เหมือนให้แก่คนที่อยู่ในฐานะเป็นมิตรสหายกัน แบ่งกันกินแบ่งกันใช้ ทายกจึงได้ชื่อว่าสหายทาน เพราะตั้งของที่ตนพึงบริโภคและของที่พึงให้แก่คนอื่นไว้โดยเสมอ ๆ กัน

๓. สามิทาน หรือทานบดี คือ การให้ของที่ประณีต สวยงาม ของดีมีคุณค่าราคาแพงกว่าของที่ตนบริโภคอยู่ คือ เลือกสรรแต่ของที่ตีมีคุณภาพอย่างดีที่สุด ตลอดถึงให้ด้วยความเคารพยำเกรงในวัตถุทานและผู้รับ เหมือนบ่าวเทิดทูนให้แก่นาย ผู้ที่เคารพนับถือ ทายกจึงได้ชื่อว่าเป็นนายให้ เพราะไม่เป็นไปในอำนาจแห่งไทยธรรม แต่ทำวัตถุทานนั้นให้เป็นไปในอำนาจของตน ตามที่ปรากฏในมังคลัตถทีปนีวา

ผู้ใดบริโภคของอร่อยด้วยตน ให้ของไม่อร่อยแก่ชนเหล่าอื่น ผู้นั้นชื่อว่าทาสแห่งไทยธรรม กล่าวคือทานให้ ผู้ใดบริโภคสิ่งใดด้วยตนเอง ให้สิ่งนั้นแหละ ผู้นั้น ชื่อว่าเป็นสหายนานแห่งทานให้ ส่วนผู้ใด ตนเองยังอศภาพให้เป็นไปด้วยสิ่งของอย่างใดอย่างหนึ่ง ย่อมให้ของอร่อยแก่ชนเหล่าอื่น ผู้นั้นชื่อว่าเป็นนาย เป็นหัวหน้า เป็นเจ้าแห่งทานให้ พระผู้มีพระภาคตรัสคำว่า “ทานบดี”

นอกเหนือจากคุณภาพของวัตถุแล้ว ทางด้านจิตใจก็มีส่วนกำหนดคุณภาพด้วย ดังในมังคลัตถทีปนี ได้กล่าวถึงความโลภ กิเลส ตัณหา เป็นตัวแปรสำคัญส่งผลให้ทานดังกล่าวมีลักษณะแตกต่างกันว่า “ทายกผู้ไม่มีความโลภในใจขณะให้ทาน ชื่อว่าเป็นเจ้าแห่งทาน ความโลภนั้นครอบงำไม่ได้ ทายกผู้มีใจใกล้ชิดต่อความเป็นทาสแห่งตัณหาในขณะที่ให้ทาน ชื่อว่าทาสทาน และทายกผู้สละสิ่งของ (ไทยธรรม) อันเป็นที่รักของตนให้ทาน ชื่อว่าสหายนาน” ส่วนการให้ทานของสัตบุรุษย่อมให้ทานด้วยปัญญาพระพุทธเจ้าตรัสไว้ในสัพปุริสทาน ๘ ประการคือ

๑. สัตบุรุษยอมให้ของที่สะอาด
๒. สัตบุรุษยอมให้ของที่ประณีต
๓. สัตบุรุษยอมให้ตามกาล
๔. สัตบุรุษยอมให้ของที่สมควร
๕. สัตบุรุษยอมเลือกให้(บุคคลผู้รับ)
๖. สัตบุรุษยอมให้เป็นนิตย์
๗. สัตบุรุษกำลังให้ก็ทำจิตใจให้ผ่องใส
๘. สัตบุรุษครั้นให้แล้วก็ดีใจ

ท่านผู้เห็นแจ้งย่อมทรงสรรเสริญทานที่สัตบุรุษให้แล้วอย่างนี้  
บัณฑิตผู้มีปัญญา มีศรัทธา มีใจเสียดสละ บุษาย่างนี้  
ยอมเข้าถึงโลกที่ไม่มีความเบียดเบียน เป็นสุข

#### ๔.๔.๒ ชนิดของทานของชาวพุทธตำบลเมืองเก่า

สัมภาษณ์กลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับชนิดของทานที่ทำอยู่ในปัจจุบันดังนี้  
กลุ่ม พระสงฆ์ ได้กล่าวถึงพฤติกรรมของการให้ทานว่า ชาวบ้านให้วัตถุทาน ๑๐ ประการ ได้แก่ ข้าว ผลไม้ ผัก ปลา เนื้อสัตว์ ขนมน้ำดื่ม น้ำเปล่า น้ำผลไม้ น้ำผึ้ง น้ำอ้อย ผ้าห่ม จีวร สบง ผ้าอาบน้ำฝน รองเท้า ดอกไม้ พวงมาลัย ไม้ดอกไม้ประดับ ต้นไม้ใบ ต้นไม้ดอก ออกดอก ดอกไม้หอม ของหอม รูปหอม เทียน สบู่ ยาสีฟัน เครื่องหอม เครื่องหอม ธงทิว ที่นอน เตียง เสื้อ หมอน มุ้ง ผ้ารองนั่ง อุโบสถ กุฏิ วิหาร ศาลาโต๊ะ ม้านั่ง เก้าอี้ ประทีป รูปเทียน โคมร หลอดไฟ ไฟฉาย ม้านั่ง

กลุ่ม ทายกวัด ได้ให้เกี่ยวกับพฤติกรรมของการให้ทานว่า ชาวบ้านให้ทานด้วย ข้าว ผลไม้ ผัก ปลา เนื้อสัตว์ ขนมน้ำดื่ม น้ำเปล่า น้ำผลไม้ น้ำผึ้ง น้ำอ้อย ฟ้านุ่น ผ้าห่ม ผ้าเช็ด จีวร สบง ผ้าอาบน้ำฝน รองเท้า พวงมาลัย ไม้ดอกไม้ประดับ ต้นไม้ใบ ต้นไม้ ออกดอก ดอกไม้หอม ของหอม รูปหอม เทียน น้ำอบน้ำหอม แป้ง สบู่ ยาสีฟัน ครีม เครื่องถูบได้ เครื่องประดับตกแต่ง เครื่องหอม เครื่องหอม ธงทิว ที่นอน เตียง เสื้อ หมอน มุ้ง ผ้ารองนั่ง ม้านั่ง เก้าอี้ ประทีป รูปเทียน โคมร หลอดไฟ ไฟฉาย นอกนี้ยังสร้าง อุโบสถ กุฏิ วิหาร ศาลา

#### ๔.๕ ผู้ให้ทานและผู้รับทาน

ผู้ให้และผู้รับทานในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้ากำหนดไว้คือ พุทธบริษัท ๔ ประกอบด้วย ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา ซึ่งมีหน้าที่บำรุงอุปฐาก

##### ๔.๕.๑ ผู้ให้ทานในสมัยพุทธกาล

๔.๕.๑.๑ ผู้ให้ทาน ในทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า ทายก (ผู้ให้ชาย) ทายิกา (ผู้ให้หญิง) คุณสมบัติของทายก คือ ก่อนให้ก็มีจิตใจดี ขณะให้ก็มีจิตใจเลื่อมใส เมื่อให้แล้วก็มีใจชื่นบาน มีความยำเกรงในผู้รับ และอุปฐากบำรุง

#### ๔.๕.๒ ผู้รับทานในสมัยพุทธกาล

๔.๕.๒.๒ ผู้รับทาน ในทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า ปฏิภาห (ผู้รับ) จะเป็นบุคคลดีมาก ดีน้อย หรือเลวอะไรก็ตาม ทานนั้นมันก็ต่างๆ กัน มีองค์ ๓ คือ เป็นผู้ปราศจากราคะ เป็นผู้ปราศจากโทสะ เป็นผู้ปราศจากโมหะ หรือเป็นพระอริยบุคคล เมื่อผู้ให้ผู้รับมีคุณสมบัติดังกล่าวย่อมได้รับผลบุญคือความสุข

นอกจากนี้องค์ประกอบของทาน ยังมีความสัมพันธ์กับวัตถุที่จะให้ทาน คือวัตถุต้องเป็นของบริสุทธิ์ คือได้มาด้วยความสุจริต ยุติธรรม เจตนาบริสุทธิ์ หมายถึงเจตนาของผู้ให้ บุคคลบริสุทธิ์ หมายความว่า ผู้รับทานต้องเป็นคนดี ก็ตั้งอยู่ในศีลชั้นภูมิของตน

#### ๔.๕.๓ ผู้ให้ทานของชาวพุทธตำบลเมืองเก่า

๔.๕.๓.๑ ส่วนมากมีแนวคิดเป็นอย่างเดียวกันคือ ผู้ให้ทาน ได้แก่ ทายก (ผู้ชาย) ทายิกา (ผู้หญิง) รongลงมา ผู้ให้ทาน ได้แก่ พระสงฆ์และสามเณรที่เป็นทั้งผู้และผู้รับ ประชาชนทั่วไป

#### ๔.๕.๔ ผู้รับทานของชาวพุทธตำบลเมืองเก่า

๔.๕.๓.๒ ส่วนมากผู้รับทาน ในพระพุทธศาสนา ปัจจุบัน ได้แก่ พระภิกษุและสามเณรแม่ชี รongลงมา คนขอทาน คนพิการ และสัตว์เดรัจฉาน เป็นต้น

#### ๔.๖ แรงจูงใจในการให้ทาน

##### ๔.๖.๑ แรงจูงใจในการให้ทานสมัยพุทธกาล

การให้ทานนั้น ย่อมมีเหตุปัจจัยของการให้ เรียกว่าแรงจูงใจในการให้ บุคคลมีจิตใจขวนขวายเพื่อให้ทาน ก็เพราะเกิดจากแรงจูงใจนั่นเอง เหตุแห่งการให้ทานหรือแรงจูงใจในการให้ทานดังกล่าวพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้อย่างชัดเจน ๘ ประการ คือ

๑. บางคนให้ทานเพราะได้โอกาสพอเหมาะ
๒. บางคนให้ทานเพราะความกลัวต่อการถูกติเตียน
๓. บางคนให้ทานเพราะคิดว่าเขาได้ให้แก่ตนแล้ว
๔. บางคนให้ทานเพราะคิดว่าเขาจักให้แก่ตน
๕. บางคนให้ทานเพราะคิดว่าการให้ทานเป็นการดี

๖. บางคนให้ทานเพราะคิดว่าตนหุงหากินเองได้ ชนเหล่านี้หุงหากินเองไม่ได้ การที่เราหุงหากินเองได้จะไม่ให้ทานแก่ชนเหล่านี้ผู้หุงหากินเองไม่ได้ไม่ควร

๗. บางคนให้ทานด้วยคิดว่าเมื่อตนให้ทานนี้ กิตติศัพท์อันงามย่อมขจรไป

๘. บางคนให้ทานเพื่อเป็นเครื่องประดับจิตและปรุงแต่งจิต

ขณะเดียวกันในอัฐฐกนิบาตอังคุตตรนิกายพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสถึงแรงจูงใจในการให้ทานไว้อีก ๘ ประการ ดังนี้

๑. บางคนให้ทานเพราะความชอบ

๒. บางคนให้ทานเพราะความขัง

๓. บางคนให้ทานเพราะความหลง

๔. บางคนให้ทานเพราะความกลัว

๕. บางคนให้ทานเพราะคิดว่าพ่อและปู่เคยให้ทาน

๖. บางคนให้ทานเพราะคิดว่า หลังจากตายแล้วจักไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์

๗. บางคนให้ทานเพราะคิดว่า จิตย่อมผ่องใส เกิดความชื่นชมโสมนัส

๘. บุคคลบางคนให้ทานเพื่อเป็นเครื่องประดับจิตและปรุงแต่งจิต

#### ๔.๖.๒ แรงจูงใจในการให้ทานของชาวพุทธตำบลเมืองเก่า

สัมภาษณ์กลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลทำให้ได้ทราบถึงเหตุจูงใจในการให้ทาน ดังนี้ กลุ่มพระสงฆ์ เชื่อคำสอนของพระพุทธเจ้า ต้องการความสุข ต้องการไปเกิดบนสวรรค์ เชื่อ นรก-สวรรค์ ต้องการช่วยสังคม หวังประโยชน์ในปัจจุบัน หวังประโยชน์ภาย

กลุ่มทายกวัด ต้องการความสุข ต้องการไปเกิดบนสวรรค์ เชื่อ นรก - สวรรค์ เชื่อคำสอนพระพุทธเจ้า หวังประโยชน์ชาติต่อไป

กลุ่มครู ต้องการความสุข เชื่อคำสอนพระพุทธเจ้า ต้องการช่วยสังคม มีสิทธิ์ด้วยตนเอง หวังประโยชน์ในปัจจุบัน หวังความร่ำรวย หวังโชคลาภ

กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) ต้องการความสุข เชื่อ นรก - สวรรค์ เชื่อคำสอนพระพุทธเจ้า ต้องการช่วยสังคม ผู้อื่นชักชวน

กลุ่มผู้สูงอายุ ต้องการความสุข ต้องการไปเกิดบนสวรรค์ เชื่อ นรก - สวรรค์ ต้องการบุญกุศล

กลุ่มผู้ใหญ่บ้าน เชื่อคำสอนพระพุทธเจ้า เพราะเป็นชาวพุทธ ต้องการช่วยสังคม  
หวังประโยชน์ในปัจจุบัน หวังประโยชน์ชาติต่อไป

กลุ่มสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เชื่อคำสอนพระพุทธเจ้า ต้องการ  
ช่วยสังคม มีสัจจะด้วยตนเอง หวังประโยชน์ในปัจจุบัน เพราะเป็นชาวพุทธ

สรุปส่วนมาก หวังประโยชน์ในโลกหน้า เชื่อคำสอนพระพุทธเจ้า ต้องการ  
ความสุข

รองลงมา เชื่อเรื่องกรรม ต้องการช่วยสังคมและหวังโชคลาภ

#### ๔.๗ อานิสงส์ของการให้ทาน

##### ๔.๗.๑ อานิสงส์ของการให้ทานสมัยพุทธกาล

อานิสงส์หรือผลต่างๆของการให้ทานที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ในพระ  
สุตตันตปิฎกหลายพระสูตรว่า การให้ทานนั้นเป็นวิธีที่ดีที่สุดสำหรับช่วยส่งเสริมความ  
ร่วมมือกันทางสังคม เป็นการเชื่อมช่องว่างทางสังคม และทางเศรษฐกิจ สร้างความรัก  
ใคร่ในหมู่คณะให้เกิดความสามัคคี ส่งผลให้ประสบความสำเร็จ ดังพระดำรัสว่า “ถ้าบุคคล  
ตั้งความปรารถนาที่จะไปเกิดในสถานที่ใดสถานที่หนึ่ง หลังจากให้ทาน คือข้าว น้ำ ฝ้าย  
ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีป แก่สมณะหรือ  
พราหมณ์ เขาจะบรรลุถึงความปรารถนานั้นได้ ถ้าเขาเป็นผู้มีศีล มิใช่เป็นผู้ทุศีล” และทรง  
เน้นให้เห็นความสำคัญของผู้ให้ที่เป็นทานบดี ก็พึงได้รับการอนุเคราะห์ จากพระอรหันต์  
ให้สมกับคุณความดีของตนที่ตนได้บำเพ็ญมา ดังพระพุทธดำรัสว่า

ทานบดี ย่อมได้รับความอนุเคราะห์ช่วยเหลือจากพระอรหันต์ และอานิสงส์ที่พึง  
ได้รับอื่นๆ รวม ๗ ประการ คือ

๑. พระอรหันต์พึงอนุเคราะห์ทานบดี
๒. พึงเข้าไปหาทานบดี
๓. พึงรับไทยทานของทานบดี
๔. พึงแสดงธรรมแก่ทานบดี
๕. กิตติศัพท์ทานบดีพึงจรไป
๖. ทานบดีเข้าไปยังสังคมใดๆ พึงเป็นผู้แก่ล้าวกกล้า ไม่เก้อเงิน







จากอนิสงส์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงทายกผู้ได้รับ คือ จิตใจที่ประเสริฐจากการให้ทาน ด้วยหลักการชำระจิตให้สะอาด อะไรก็ตามที่ให้สิ่งที่ทำ คำที่พูด และอารมณ์ที่คิดแล้ว มีผลทำให้จิตใจสะอาดประณีตสูงส่งด้วยคุณธรรม มโนธรรม เช่น สันโดษ เมตตา กรุณา ปัญญา ซึ่งเป็นเครื่องขัดความโลภ ความโกรธ และความหลงอันเป็นเครื่องเศร้าหมองใจให้บรรเทาเบาบางหมดสิ้นไปจากจิตใจ นอกจากนี้แล้วยังมี วิธีชำระจิตใจหลายวิธี เช่น อาจเกิดขึ้นด้วยการรักษาศีล เจริญเมตตาภาวนา ฝึกสมาธิ เจริญสมถภาวนา และวิปัสสนา เป็นต้น

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงชี้ให้เห็นอนิสงส์ ของการให้ทานที่ประกอบด้วยความเชื่อ ความเคารพยำเกรง ตามความเหมาะสม ไว้อีกว่า

ครั้นเราให้ทานด้วยศรัทธาแล้ว ย่อมเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก และเป็นผู้มีรูปงาม น่าดู น่าเลื่อมใส มีฉวีวรรณผุดผ่องยิ่งนัก

ครั้นให้ทานโดยเคารพแล้ว ย่อมเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก และเป็นผู้มีบุตร ภรรยา ทาส คนใช้ และกรรมกรตั้งใจฟังด้วยดี เจียใตศตสดับ ตั้งใจใฝ่รู้

ครั้นให้ทานตามกาล กาลทาน มี ๕ ประการคือ

๑. ให้ทานแก่ผู้มาสู่ถิ่นของตน

๒. ให้ทานแก่ผู้เตรียมจะไป

๓. ให้ทานแก่ผู้เป็นไข้

๔. ให้ทานในสมัยที่รักษาหาได้ยาก

๕. ให้ข้าวอย่างดี และผลไม้ใหม่แก่ผู้มีศีล อันสมควรแล้ว ย่อมเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมากและเป็นผู้ที่ความปรารถนาที่เกิดขึ้นตามกาลบริบูรณ์

ครั้นเป็นผู้มีจิตอนุเคราะห์ให้ทานแล้ว ย่อมเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก และเป็นผู้มีจิตน้อมไปเพื่อบริโศกคามคุณ ๕ สูงยิ่งขึ้นในที่ที่ทานนั้นผลัดผล

ครั้นให้ทานไม่กระทบตนและผู้อื่นแล้ว ย่อมเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก และเป็นผู้มีโภคทรัพย์ ไม่มีภัยอันตรายมาแต่ที่ไหน ๆ คือ จากไฟ จากน้ำ จากพระราช จากโจร จากคนไม่เป็นที่รัก หรือจากทายาท

จะเห็นว่า การให้ทานจะมีอนิสงส์มากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบฝ่ายผู้ให้คือทายก ต้องประกอบด้วย ปุพพเจตนา มุจฺจนเจตนา อปรปรเจตนา และฝ่ายปฏิบัติคือผู้รับซึ่งทั้งสองนั้นจะต้องเป็นผู้บริสุทธิ์และวัตถุก็ต้องบริสุทธิ์ด้วยเช่นกัน บุคคลผู้ให้ทานก็ย่อม

หวังผลทานบ้างเป็นธรรมดา ขณะเดียวกันทานนั้นก็ย่อมให้ผลตามวัตถุประสงค์ที่บุคคลนั้นๆ ให้แล้ว แต่ที่สำคัญการให้ทานนั้นต้องมุ่งการตกแต่งประดับจิตใจเป็นพื้นฐาน เพราะทานนั้นจะให้ผลในรูปแบบใดก็ตามก็ปล่อยให้ไปตามเหตุตามผลที่เกิดขึ้น ซึ่งอานิสงส์ที่พุทธศาสนิกชนควรจะได้รับอย่างแท้จริงก็คือความเป็นผู้ไม่หวังสิ่งตอบแทนในการให้ทาน แต่มุ่งเพื่อประดับจิตปรุงแต่งจิตโดยไม่กลับมาสู่โลกนี้อีก

ที่กล่าวมาทั้งหมด สัมกับคำที่ท่านกล่าวไว้ว่า การให้ทานที่สมบูรณ์ครบถ้วน จะมีผลมากอานิสงส์มาก ย่อมขึ้นอยู่กับ

๑. วัตถุประสงค์ ถึงพร้อมแห่งวัตถุประสงค์ ในที่นี้หมายถึงผู้รับ คือ ปฏิภาหเป็นทักษิณบุคคล ผู้มีความพร้อมพร้อมด้วยคุณธรรม ยังมีคุณธรรมสูงมากเท่าใด ก็ยิ่งทำให้ทานของผู้บริจาคแล้วมีผลมากขึ้นเท่านั้น อย่างเช่น บุคคลผู้เป็นพระอรหันต์หรือพระอนาคามีผู้เข้านิโรธสมบัติได้

๒. ปัจจัยสัมปทา คือความถึงพร้อมแห่งปัจจัย ในที่นี้หมายถึงสิ่งของที่จะนำมาทำทาน ต้องได้มาอย่างบริสุทธิ์โดยชอบธรรม

๓. เจตนาสัมปทา ถึงพร้อมแห่งเจตนา ในที่นี้หมายถึงมีเจตนาดี คือต้องมีเจตนาดี ทั้ง ๓ กาล คือ

๑. บุญเจตนา เจตนาก่อนให้ คือตั้งแต่ตอนแรก เริ่มต้นที่ตั้งใจดี มีความเลื่อมใส จิตใจเบิกบาน และตั้งใจจริง แข็งแรง มีศรัทธามาก ต่อไป

๒. บุญเจตนา ขณะถวายก็จริงใจจริงจัง ตั้งใจทำความเบิกบาน ผ่องใส มีปัญญา รู้เข้าใจ

๓. อปรปรเจตนา ถวายไปแล้ว หลังจากนั้น ระลึกขึ้นเมื่อไรจิตใจก็เฝืออิมผ่องใส ว่าที่เราทำไปนี้ดีแล้ว ทานนั้นเกิดผลเป็นประโยชน์ เช่น ได้ถวายบำรุงพระศาสนา พระสงฆ์จะได้มีกำลังแล้วท่านก็จะได้ปฏิบัติศาสนกิจ ช่วยให้พระศาสนาเจริญงอกงามมั่นคง เป็นปัจจัยให้สังคมของเราอยู่ร่วมเย็นเป็นสุข นึกขึ้นมาเมื่อไรก็เฝืออิมปลื้มใจ ท่านใช้คำว่า

๔. คุณาติเรกสัมปทา ถึงพร้อมด้วยคุณพิเศษ คือ ผู้รับทานมีคุณสมบัติพิเศษ เช่น เพิ่งออกจากนิโรธสมบัติใหม่ๆ

#### ๔.๗.๒ อานิสงส์ของการให้ทานของชาวพุทธตำบลเมืองเก่า

ชาวตำบลเมืองเก่าเชื่อและศรัทธาในพระธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไม่ได้ขยอ่นไปกว่าพุทธศาสนิกชนในภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศไทย แม้ว่าความเชื่อเรื่องผู้ให้ทานหลังจากตายแล้วย่อมเกิดในสุคติโลกสวรรค์ หรือผู้ที่ไม่ทำบุญให้ทาน ตายแล้วจะไปตกนรกจะยังไม่ปรากฏชัดเจนเกี่ยวกับความเชื่อ แต่ชาวตำบลเมืองเก่าก็มีได้ละเอียดต่อความเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี คือ ยังทำบุญให้ทานปัจจัย ๔ ถวายแต่ภิกษุสงฆ์ตลอดมาส่วนอานิสงส์ของการให้ทานของชาวตำบลเมืองเก่าถึงแม้จะไม่มีลักษณะผู้รับผลที่ชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรม แต่ก็ส่งผลดีในด้านจิตใจและได้รับการยกย่องนับถือจากสังคมทำให้เกิดความสุขสงบไปแท้จริงของการกระทำ และเป็นการบำรุงพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนก็เป็นอานิสงส์ของท่านเช่นกัน

#### ๔.๘ ประเพณีการทำบุญให้ทาน

##### ๔.๘.๑ ประเพณีการทำบุญให้ทานของชาวพุทธตำบลเมืองเก่า

ประเพณีเข้ามาเกี่ยวข้องกับ อันถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการทำบุญให้ทานตามกาลสมัย ของชาวตำบลเมืองเก่า คือ ฮีต ๑๒ คือ การทำบุญประจำเดือนมีดังนี้

บุญเข้ากรรม	บุญคุณลาน	บุญข้าวจี
บุญพระเวส	บุญสงกรานต์	บุญบ้องไฟ
บุญช่าชะ	บุญเข้าพรรษา	บุญสลากภัต
บุญข้าวประดับดิน	บุญออกพรรษา	บุญกฐิน

ความเห็นของผู้วิจัยเกี่ยวประเพณีการทำบุญให้ทานสมัยปัจจุบัน ที่ชาวตำบลเมืองเก่าทำกันอยู่ในปัจจุบันนี้ ที่กล่าวถึงเพราะประเพณีหลายอย่างที่ได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนาเช่น บุญเข้าพรรษา บุญข้าวสาก บุญออกพรรษา บุญกฐิน บุญเข้ากรรม เป็นต้น

ประเพณีการทำบุญให้ทานของชาวตำบลเมืองเก่า มีบุญประเพณีที่ยังยึดถือปฏิบัติกันอยู่เป็น ส่วนมาก คือ บุญพระเวส บุญเข้าพรรษา บุญกฐิน บุญข้าวประดับดิน บุญช่าชะ บุญข้าวจี บุญสงกรานต์

รองลงมา บุญข้าวจี และบุญเข้ากรรม

ส่วนบุญคุณลานและบุญบ้องไฟมีน้อยแทบไม่ปรากฏ

## ๔.๕ เปรียบเทียบผลการให้ทาน

### ๔.๕.๑ ผลการให้ทานในสมัยพุทธกาล

จากการศึกษาเรื่องการให้ทานในสมัยพุทธกาลนี้ ผู้วิจัยได้ข้อสรุปว่า ทาน โดยความหมายทั่วไป คือ การเสียสละ การกำจัดความตระหนี่ มุ่งประโยชน์ตนเองและผู้อื่น ช่วยเหลือสังคมตามโอกาส สำหรับทานในพระพุทธศาสนาในคัมภีร์พระสูตร ทาน คือ การให้ เพื่ออนุเคราะห์ สงเคราะห์แก่ผู้อื่น ให้สิ่งของที่ควรให้ ให้แก่บุคคลที่ควรให้ แบ่งปันความสุขแก่ผู้อื่น เป็นเครื่องกำจัดกิเลสความตระหนี่ เป็นการสร้างบารมีเพื่อเป้าหมายสูงสุดต่อไป

ในพระสูตรตันตปิฎก ได้กล่าวถึงชนิดของทานให้การให้ คือ อามิสทาน อันเป็นวัตถุภายนอก และมีการกล่าวถึงแรงจูงใจให้บำเพ็ญทาน ปรากรเหตุภายใน คือ ด้านจิตใจ ภายนอก คือ สังคมเป็นตัวกำหนด สำหรับอามิสทานที่เป็นวัตถุสิ่งของ กล่าวถึง ความหมาย คุณภาพ ลักษณะ ความบริสุทธิ์ ไม่บริสุทธิ์มาเป็นเงื่อนไขในการได้รับอานิสงส์ด้วย

ธรรมทาน อันเป็นธรรมาธิษฐาน พுகถึงธรรมะล้วนๆไม่ระบุถึงตัวบุคคล ไม่มีสถานที่

ผู้รับทาน มีการระบุถึงผู้รับซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่มีคุณสมบัติเพียบพร้อม ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ มีคุณธรรมจริยธรรม เป็นนักบวชในศาสนาและนอกศาสนา บุคคลทั่วไป คนจน หรือพวกราช และสัตว์เดรัจฉาน

ผู้ให้ ได้พบคุณสมบัติผู้รับว่า การให้ทานที่ถูกต้องครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ที่ทานได้วางไว้ มิใช่เรื่องที่จะปฏิบัติได้ง่าย ผู้ให้ต้องเตรียมความพร้อม มีความตั้งใจในการให้ให้ด้วยความเคารพอ่อนน้อม ให้ด้วยศรัทธา มีเจตนาเกื้อกูลแก่คนอื่น ไม่หวังผลตอบแทน เลือกผู้รับ ทั้งนี้ ผู้ให้มีศรัทธาตลอดและคำนึงถึงอุปการคุณเป็นองค์ประกอบด้วย ด้านอานิสงส์ ที่จะพึงได้แบ่งออกเป็น ๒ อย่าง ภพนี้และภพหน้า มีกล่าวถึงเฉพาะอานิสงส์ผู้ให้ สำหรับผู้รับไม่มีการกล่าวถึง

### ๔.๕.๒ ผลการให้ทานของชาวพุทธตำบลเมืองเก่า

ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูล คือ พระสงฆ์ ๑๒ รูป ทายก ๖ คน ครูอาจารย์ ๖ คน อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) ๖ คน ผู้สูงอายุ ๖ คน สมาชิกองค์การปกครองส่วนตำบล (อบต.) ๖ คน ผู้ใหญ่บ้าน (ผญ.) ๖ คน ในเขต

ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ท่านเหล่านี้เป็นผู้นำชุมชนที่มีความรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม ที่โบราณได้ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาเป็นอย่างดี เพื่อให้ได้ข้อมูลอันเป็นจริงของการให้ทานในปัจจุบัน เพื่อจะได้นำไปเปรียบเทียบกับสมัยพุทธกาล ด้ความหมายของคำว่า “ทาน” มีดังนี้

### ๑. ประเด็นเกี่ยวกับความหมายของการให้ทาน

พบว่า ส่วนมาก ให้ความหมายว่า ทาน คือ การให้, การบริจาค, การเสียสละ รongลงมา ทาน คือ การช่วยสังคม การสละสิ่งของเพื่อผู้อื่น ส่วนน้อย กล่าวว่า ทาน หมายถึง การกำจัดความตระหนี่ การช่วยสังคม การช่วยผู้ด้อยโอกาส การลดความเห็นแก่ตัว การบริจacsสิ่งของ การบรรเทาความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น คือการทำบุญ ทาน คือ ให้ของใดแก่ผู้อื่น คั่นแน่นทาน ถักต้อง ตัวผู้ให้ชั้นบาน(ผญาอีสาน) การให้เพื่อผู้อื่น ให้ของคนแก่ผู้เดือดร้อน การสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน สร้างความสามัคคี สร้างความดีอย่างหนึ่ง

### ๒. ประเด็นความสำคัญของทาน

พบว่า ส่วนมากการตอบคำถามเกี่ยวกับความสำคัญของการให้ทานว่า การบริจacsทานเป็นการบำรุงพระสงฆ์ผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา รongลงมา ให้ความสำคัญของการให้ทานเป็นการสร้างบารมี ส่วนน้อย ให้ความสำคัญของการให้ทานว่า ทานมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในสังคม การบริจacsทานเป็นแนวทางปฏิบัติพื้นฐานให้บุคคลเข้าถึงธรรมของพระพุทธเจ้าทานย่อมมีผลต่อผู้ให้และผู้รับ ผู้ให้รู้จักการเสียสละ รู้จักการแบ่งปัน รู้ถึงความเดือนร้อนของผู้อื่น ผู้รับรู้ถึงความมีน้ำใจของผู้ให้ การบริจacsทานเป็นการช่วยคนที่เสียชีวิตไปแล้ว

### ๓. ประเด็นจุดประสงค์ของการให้ทาน

พบว่า ส่วนมาก คือ ต้องการเกิดในสวรรค์ กำจัดความเห็นแก่ตัว ต้องการเสียสละ ต้องการบำรุงพระศาสนา ต้องการความสุข อนุเคราะห์และตอบแทนบุญคุณ รongลงมา คือ หวังโชคลาภ ทำตามประเพณี หวังความร่ำรวย สงเคราะห์เพื่อนมนุษย์ ช่วยเหลือคนพิการ และผู้ประสบภัยต่างๆ ส่วนน้อย คือ ทำตามประเพณีที่ปู่ย่า ตายาย เคยทำกันมา

#### ๔. ประเด็นลักษณะการให้ทาน

พบว่า ส่วนมาก ให้ทานด้วยศรัทธา ให้ของที่สะอาด ให้โดยเคารพ ถวายเป็นสังฆทาน ให้ตามกาล ส่วนน้อย กล่าวถึงลักษณะการให้ทานว่า ให้เพื่อช่วยสังคม ให้ในวันเกิดตัวเอง ให้แก่คนทั่วไปและขอทาน

#### ๕. ประเด็นชนิดของทาน

พบว่า ส่วนมากให้ทานมากที่สุดเป็นวัตถุ เพราะทำได้ง่าย และอาศัยวัตถุกาย เป็นเครื่องมือ ได้แก่ อามิสทาน คือวัตถุทาน ๑๐ ประการ รองลงมา คือธรรมทาน ได้การแนะนำสั่งสอน นอกเหนือจากนี้มีการให้ทาน คือ สร้างโรงครัว หอฉัน ห้องน้ำ ให้ทาน โต๊ะหมู่บูชา ธรรมาสน์ บาตร พัดตาลปัตร ร่ม ไม้แขนผ้า เข็มเย็บผ้า จอบ เสียม เครื่องครัว เป็นต้น

#### ๖. ประเด็นผู้ให้ทาน

พบว่า ส่วนใหญ่มีแนวคิดเป็นอย่างเดียวกันคือ ผู้ให้ทาน ได้แก่ ทายก (ผู้ชาย) ทายิกา (ผู้หญิง) รองลงมา ผู้ให้ทาน ได้แก่ พระสงฆ์และสามเณรเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับอีกส่วนหนึ่งและประชาชนทั่วไป

#### ๗. ประเด็นผู้รับผู้รับทาน

พบว่า ผู้รับทาน ที่เป็นหลักใหญ่ในพระพุทธศาสนา ปัจจุบัน ส่วนมากได้แก่ พระภิกษุและสามเณร รองลงมา แม่ชี นอกจากนี้ยังมี ประชาชนทั่วไปเช่น คนขอทาน คนพิการ เป็นต้น

#### ๘. ประเด็นแรงจูงใจในการให้ทาน

พบว่า ส่วนมาก นิยมทำบุญถวายทานอุทิศส่วนกุศลให้ญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว และเจ้ากรรมนายเวร หวังประโยชน์ในโลกหน้า เชื่อคำสอนพระพุทธเจ้า ต้องการความสุข รองลงมา เชื่อเรื่องกรรม ต้องการช่วยสังคมและหวังโชคลาภ

### ๘. ประเด็นอานิสงส์ของการให้ทาน

พบว่า ส่วนมาก มีผลกับจิตใจ คือความสุข และได้รับการยกย่องจากสังคม เป็นที่นับหน้าถือตาของชุมชน รองลงมา อานิสงส์ที่ได้คือ การให้ทานนั้นจะได้รับอานิสงส์ตามประเพณี ให้เพื่อเป็นบุญกุศลแก่ตนเอง ประสบโชคบางโอกาสบางครั้งและทำให้พระพุทธศาสนามั่นคง

### ๑๐. ประเด็นประเพณีการทำบุญให้ทาน

พบว่า ส่วนมากให้ข้อมูลเกี่ยวกับการทำบุญให้ทานตามประเพณี คือ บุญพระเวส บุญสงกรานต์ บุญเข้าพรรษา บุญข้าวสาก บุญออกพรรษา บุญกฐิน ชาวบ้านยังถือปฏิบัติอยู่มาก รองลงมา บุญเข้ากรรม บุญข้าวจี ส่วนน้อย คือ บุญคุณลานแทบจะไม่มีผู้ทำเหมือนแบบโบราณพาทักัน

ความคิดเห็นของผู้วิจัยขอสรุปถึงประเพณีทำบุญให้ทานที่เรียกว่า “ฮีตสิบสอง” นั้นถือว่าเป็นส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาโดยตรงก็มีคือนั้นคือ บุญเข้ากรรม บุญคุณลาน บุญพระเวส บุญเข้าพรรษา บุญออกพรรษา บุญข้าวประดับดิน บุญสลากภัต และบุญกฐิน ทุกบุญที่กล่าวมาล้วนมีทานเป็นพื้นฐานทั้งนั้น ส่วนบุญช่าสะ(ช่าระ) บุญบ้องไฟและบุญข้าวจี อาจไม่มีพื้นมาจากพระพุทธศาสนาโดยตรงก็ตาม แต่ก็จัดเป็นประบุญที่ชาวตำบลเมืองเก่าปฏิบัติกันเป็นประจำทุกเดือน





## บทที่ ๕

### สรุปผลการวิจัยและเสนอแนะ

#### ๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การเปรียบเทียบการให้ทานในสมัยพุทธกาลกับการให้ทานสมัยปัจจุบันของชาวพุทธตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ได้ผลสรุปดังนี้

##### ๕.๑.๑ ความหมายและความสำคัญของทาน

ครั้งพุทธกาล ทาน หมายถึง การให้ การบริจาค ให้สิ่งที่ควรให้แก่บุคคลที่ควรให้ แบ่งปันความสุขให้แก่ผู้อื่น กำจัดความตระหนี่ ส่วนในปัจจุบันที่เหมือนกับพุทธกาลคือ การให้ การบริจาค การเสียสละ ส่วนความแตกต่างก็มี เช่น การช่วยสังคม การสละสิ่งของเพื่อผู้อื่น การช่วยผู้ด้อยโอกาส การลดความเห็นแก่ตัว การบรรเทาความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น ให้ของตนแก่ผู้เดือดร้อน การสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน สร้างความสามัคคี สร้างความดีอย่างหนึ่ง ที่แตกต่างจากพุทธกาล เกิดจากอิทธิพลทางสังเคราะห์ธุรกิจ ค่านิยมทางวัตถุ

##### ๕.๑.๒ จุดประสงค์ของการให้ทาน

จุดประสงค์การให้ทานในสมัยพุทธกาลมีปรากฏให้ได้ศึกษาในพระสูตรต่างๆ รวมทั้งในมังคลัตถปิฎกที่ได้กล่าวถึงจุดประสงค์การให้ทานไว้ ๒ ประการ คือ ให้เพื่ออนุเคราะห์ คือ การช่วยเหลือสงเคราะห์คนยากไร้ด้วยความสงสารมีจิตเมตตา ไม่หวังผลตอบแทนจากสิ่งที่ตนให้ไป ให้เพื่อบูชาคุณ คือผู้ทำอุปการะแก่ตน ส่วนจุดประสงค์ของการให้ทานในปัจจุบันของชาวพุทธตำบลเมืองเก่า คือ ต้องการเกิดในสวรรค์ กำจัดความเห็นแก่ตัว ต้องการเสียสละ ต้องการบำรุงพระศาสนา ต้องการความสุข อนุเคราะห์และตอบแทนบุญคุณ หวังโชคลาภ ทำตามประเพณี หวังความร่ำรวย สงเคราะห์เพื่อนมนุษย์ช่วยเหลือคนพิการ และผู้ประสบภัยต่างๆ ทำตามประเพณีที่ปู่ ย่า ตา ยาย เคยทำกันมาความ



เหมือนกันคือ ให้เพื่ออนุเคราะห์ ให้เพื่อบูชาคุณ ส่วนที่แตกต่างกัน คือ เกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อในท้องถิ่นที่ปู่ ย่า ตา ยาย เคยทำกันมาคือยึดคติในคณโโบราณ

### ๕.๑.๓ ลักษณะของการให้ทาน

ลักษณะของการให้ทานสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ ๕ ประการ ดังนี้ ให้ทานด้วยศรัทธา คือ การให้ด้วยเชื่อว่าผลของการให้ทานนั้นมีประโยชน์เกื้อกูลแก่คนอื่น ผู้ให้มีจิตใจดี เบิกบานและอิ่มใจเมื่อให้ทานแล้ว ให้ทานโดยเคารพ คือ ให้ด้วยการนอบ น้อมอ่อนละมุนละม่อม ให้ด้วยวาจาไพเราะอ่อนหวาน และให้ด้วยน้ำใจอ่อนน้อม ให้ทาน ตามกาล คือ ให้ในกาลอันสมควร เช่น ถวายผ้าอาบน้ำฝนในฤดูการเข้าพรรษาหรือเวลาออก พรรษาถวายผ้าจํานำพรรษา ให้ด้วยจิตอนุเคราะห์ คือ ให้เกื้อหนุนโอบอ้อมอารีเมตตา และ ให้อุดหนุนเอื้อเพื่อช่วยเหลือด้วยกรุณา ให้ทานไม่กระทบกระทั่งตนและคนอื่น คือ ให้ตาม กำลังของตนที่มีอยู่และไม่ต้องรบกวนของคนอื่นมาให้ทาน

ส่วนลักษณะการให้ทานของชาวพุทธตำบลเมืองเก่ามีดังนี้ บางคนให้ด้วยศรัทธา ให้ของที่สะอาด ให้ร่วมกับผู้อื่น ให้ลำพังตนเอง ให้ผู้อื่นทำแทน ให้เป็นปัจจัย ให้โดยไม่ เจาะจง ให้โดยไม่กระทบผู้อื่น ให้โดยเคารพ ให้ของที่สะอาด มุ่งเน้นสถานที่ คือ วัด ถวายเป็นสังฆทาน ปาฏิบุคลิกทาน ไม่กระทบตนเองและผู้อื่น เคารพผู้รับทาน ตั้งเป็น กองทุนช่วยเหลือคนพิการ เด็กผู้ด้อยโอกาส ช่วยสังคมทุกอย่างเมื่อมีโอกาส

### ๕.๑.๔ ชนิดของทาน

ชนิดของทานสมัยพุทธกาลที่สำคัญมี ๒ ประเภท คือ อามิสทาน คือการให้พ วัตถุสิ่งของ การให้ในลักษณะนี้ใครก็ปฏิบัติได้ เป็นการทำได้ง่าย ในสังคมชาวพุทธ มีให้ ข้าว น้ำ ยารักษาโรค เป็นต้น และทรัพย์สินเงินทองภายนอก ทั้งที่เป็นของที่รักมาก เช่น อวัยวะ เลือดเนื้อ แขน ขา ดวงตา และวัตถุที่หวงแหนที่สุด คือ การสละชีวิต ธรรมทาน ได้แก่ การให้ธรรมเป็นทาน คือ แนะนำสั่งสอนให้ผู้อื่นตั้งอยู่ในธรรมหรือกล่าวธรรม ให้ ความรู้ ความถูกต้องดีงาม คำสอนมุ่งเน้นให้นำไปปฏิบัติในทางที่ถูกต้อง ส่วนชนิดของทาน ในปัจจุบันที่ชาวพุทธตำบลเมืองเก่าให้เป็นทานส่วนมากเป็นอามิสทาน ได้แก่ ข้าว ผลไม้ ผัก ปลา เนื้อสัตว์ ขนมนํ้าดื่ม นํ้าเปล่า นํ้าผลไม้ นํ้าผึ้ง นํ้าอ้อย ฟ้านุ่น ฟ้าห่ม ฟ้าเช็ดตัว จีวร สบง ผ้าอาบน้ำฝน รองเท้า พวงมาลัย ไม้ดอกไม้ประดับ ต้นไม้ใบ ต้นไม้ออกผล ดอกไม้หอม ของหอม รูปหอม เทียน นํ้าอบนํ้าหอม แป้งเจิม สบู่ ยาสีฟัน เครื่องหอม

ชงทิว ที่นอน เตียง ตั่ง เสื้อ หมอน มุ้ง ผ້กรองนั่ง ม้านั่ง เก้าอี้ ประทีป รูป โคม หลอดไฟ ไฟฉาย นอกนี้ยังสร้าง อุโบสถ กุฏิ วิหาร ศาลาส่วนธรรมทานก็มีเหมือนกัน ความเหมือนกันชนิดของทานในสมัยพุทธกาลกับปัจจุบัน สรุปลงในปัจจัย ๔ อย่าง ได้แก่ เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ซึ่งจัดเป็นอามิสทาน ส่วนธรรมทานก็เหมือนกัน คือการแนะนำให้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา แต่มุ่งเน้นต่างกัน คือ พุทธกาลมุ่งความหลุดพ้น บรรลุธรรม ส่วนปัจจุบัน มุ่งให้ดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างสงบสุข

ส่วนความแตกต่างชนิดของทานสมัยพุทธกาล มุ่งวัตถุทานที่หาได้ตามสภาพแวดล้อมในสมัยนั้น ส่วนปัจจุบันวัตถุทานมีความหลากหลายตามค่านิยมของผู้บริโภค เช่น เครื่องอุปโภคบริโภคที่สำเร็จรูปมากขึ้น

#### ๕.๑.๕ ผู้ให้ทานและผู้รับทาน

ผู้ให้ทานในสมัยพุทธกาล เรียกว่า ทายก (ผู้ให้ชาย) ทายิกา (ผู้ให้หญิง) คุณสมบัติของทายก คือ ก่อนให้ก็มีจิตใจ ขณะให้ก็มีจิตใจเลื่อมใส เมื่อให้แล้วก็มีใจชื่นบาน มีความยำเกรงในผู้รับ และอุปัฏฐากบำรุง ส่วนผู้ให้ทานในสมัยปัจจุบันก็เหมือนกัน ผู้ให้ทาน ได้แก่ ทายก (ผู้ชาย) ทายิกา (ผู้หญิง) ผู้ให้ทาน ได้แก่ พระสงฆ์และสามเณรที่เป็นทั้งผู้และผู้รับ ประชาชนทั่วไป ไม่มีความแตกต่างกันระหว่างผู้ให้และผู้รับทั้งสมัยพุทธกาลและปัจจุบัน แม้พระพุทธศาสนาจะล่วงมาแล้วเป็นเวลานานก็ตาม

ผู้รับทานในสมัยพุทธกาลเรียกว่า ปฏิกาหก (ผู้รับ) จะเป็นบุคคลดีมาก ดิฉันย หรือเลวอะไรก็ตาม ทานนั้นมันก็ต่างๆ กัน มีองค์ ๓ คือ เป็นผู้ปราศจากราคะ เป็นผู้ปราศจากโทสะ เป็นผู้ปราศจากโมหะ หรือเป็นพระอรหันต์ เมื่อผู้ให้ผู้รับมีคุณสมบัติดังกล่าวย่อมได้รับผลบุญคือความสุข ส่วนผู้รับทานในสมัยปัจจุบัน ได้แก่ พระภิกษุและสามเณรแม่ชี คนขอทาน คนพิการ และสัตว์เดรัจฉาน เป็นต้น

ความเหมือนก็คือ ผู้รับทานในสมัยพุทธกาลและปัจจุบัน คือ พระภิกษุสงฆ์เป็นสำคัญ ตลอดทั้งสมณพราหมณ์ (นักบวชลัทธิต่างๆ) ในสมัยนั้น จะต่างกันบ้าง คือ ผู้รับทาน ซึ่งเป็นพระสงฆ์สมัยปัจจุบันเป็นสมมติสงฆ์ แม้จะมีอริยสงฆ์อยู่บ้างก็น้อย หรือแทบไม่มีเลย

### ๕.๑.๖ แรงจูงใจในการให้ทาน

แรงจูงใจในการให้ทานสมัยพุทธกาลนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้อย่างชัดเจน ๘ ประการ คือ บางคนให้ทานเพราะได้โอกาสพอเหมาะ บางคนให้ทานเพราะความกลัวต่อการถูกตีเตียน บางคนให้ทานเพราะคิดว่าเขาได้ให้แก่ตนแล้ว บางคนให้ทานเพราะคิดว่าเขาจักให้แก่ตน บางคนให้ทานเพราะคิดว่าการให้ทานเป็นการดี บางคนให้ทานเพราะคิดว่าตนหุงหากินเองได้ ชนเหล่านี้หุงหากินเองไม่ได้ การที่เราหุงหากินเองได้จะไม่ให้ทานแก่ชนเหล่านี้ผู้หุงหากินเองไม่ได้ไม่ควร บางคนให้ทานด้วยคิดว่าเมื่อตนให้ทานนี้ กิตติศัพท์อันงามย่อมขจรไป บางคนให้ทานเพื่อเป็นเครื่องประดับจิตและปรุ้งแต่งจิต ขณะเดียวกันพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสถึงแรงจูงใจในการให้ทานในอัฐกฐนิบาต อังคุตตรนายไว้อีก ๘ ประการ ดังนี้ บางคนให้ทานเพราะความชอบ บางคนให้ทานเพราะความชัง บางคนให้ทานเพราะความหลง บางคนให้ทานเพราะความกลัว บางคนให้ทานเพราะคิดว่าพ่อและปู่เคยให้ทาน บางคนให้ทานเพราะคิดว่า หลังจากตายแล้วจักไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ บางคนให้ทานเพราะคิดว่าจิตย่อมผ่องใส เกิดความชื่นชม โสมนัสบุคคล บางคนให้ทานเพื่อเครื่องประดับจิตและปรุ้งแต่งจิต ส่วนแรงจูงใจในการให้ทานของชาวพุทธตำบลเมืองเก่า มีสาเหตุจาก เชื่อคำสอนของพระพุทธเจ้า ต้องการความสุข ต้องการไปเกิดบนสวรรค์ เชื่อนรก-สวรรค์ ต้องการช่วยสังคม หวังประโยชน์ในปัจจุบัน หวังประโยชน์ภายหน้า เชื่อเรื่องกรรม ต้องการช่วยสังคมและหวังโชคลาภ

จึงกล่าวได้ว่าแรงจูงใจในการทำบุญให้ทานทั้งสมัยพุทธกาลกับปัจจุบันนั้น มีสาเหตุเหมือนกันตามที่ปรากฏในพระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์คือมุ่งประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่น เช่นกัน

### ๕.๑.๗ อานิสงส์ของการให้ทาน

สมัยพุทธกาลพระพุทธองค์ได้ตรัสถึงอานิสงส์ของท่านในระดับพื้นฐานไว้ ๕ ประการ คือ ผู้ให้ทานย่อมเป็นที่รักที่พอใจของคนหมู่มาก สัตบุรุษผู้สงบย่อมคบหาผู้ให้ทาน กิตติศัพท์อันงามของผู้ให้ทานย่อมขจรไป ผู้ให้ทานย่อมไม่ห่างเหินจากกรรมของคฤหัสถ์ ผู้ให้ทานหลังจากตายแล้วย่อมเกิดในสุคติโลกสวรรค์ ที่กล่าวมาทั้งหมดการให้ทานที่สมบูรณ์ครบถ้วน จะมีผลมากอานิสงส์มาก ย่อมขึ้นอยู่กับ วัตถุประสงค์ ถึงพร้อมแห่งวัตถุ ในที่นี้หมายถึงผู้รับ คือ ปฏิภาหเป็นทักษิณบุคคล ผู้มีความพร้อมพร้อมด้วยคุณธรรม ยังมี

คุณธรรมสูงมากเท่าใด ก็ยิ่งทำให้ท่านของผู้บริจาคแล้วมีผลมากขึ้นเท่านั้น อย่างเช่น บุคคลผู้เป็นพระอรหันต์หรือพระอนาคามีผู้เข้านิโรธสมบัติได้ ปัจจัยสัมปทา คือความถึงพร้อมแห่งปัจจัย ในที่นี้หมายถึงสิ่งของที่นำมาทำทาน ต้องได้มาอย่างบริสุทธิ์โดยชอบธรรม เจตนาสัมปทา ถึงพร้อมแห่งเจตนา ในที่นี้หมายถึงมีเจตนาดี คือต้องมีเจตนาดี ทั้ง ๓ กาล คือ บุญพเจตนา เจตนาก่อนให้ คือตั้งแต่ตอนแรก เริ่มต้นก็ตั้งใจดี มีความเลื่อมใส จิตใจเบิกบาน และตั้งใจจริง แข็งแรง มีศรัทธามาก ต่อไป บุญเจตนา ขณะถวายก็จริงใจจริงจัง ตั้งใจทำความเบิกบานผ่องใส มีปัญญา รู้เข้าใจ อปราปรเจตนา ถวายไปแล้ว หลังจากนั้น ระลึกขึ้นเมื่อไรจิตใจก็เอบอิมผ่องใส ว่าที่เราทำไปนี้ดีแล้ว ทานนั้นเกิดผลเป็นประโยชน์

ชาวพุทธตำบลเมืองเก่าเชื่อและศรัทธาในพระธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ไม่ได้ย่นย่อไปกว่าพุทธศาสนิกชนในภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศไทย แม้ว่าความเชื่อเรื่องผู้ให้ทานหลังจากตายแล้วย่อมเกิดในสุคติโลกสวรรค์ หรือผู้ที่ไม่ทำบุญให้ทาน ตายแล้วจะไปตกนรก จะยังไม่ปรากฏชัดเจนเกี่ยวกับความเชื่อ แต่ชาวตำบลเมืองเก่าก็ได้ละเลยต่อความเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี คือ ยังทำบุญให้ทานปัจจัย ๔ ถวายแต่ภิกษุสงฆ์ตลอดมาส่วนอานิสงส์ของการให้ทานของชาวตำบลเมืองเก่าถึงแม้จะไม่มีลักษณะผู้รับผลที่ชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรม แต่ก็ส่งผลดีในด้านจิตใจและได้รับการยกย่องนับถือจากสังคมทำให้เกิดความสุข โดยความเป็นจริงของการกระทำนั้น เป็นการบำรุงพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนก็เป็นอานิสงส์ของท่านเช่นกัน

### ๕.๑.๘ ประเพณีการทำบุญให้ทาน

ประเพณีการทำบุญให้ทานในปัจจุบันที่เข้ามาเกี่ยวข้องเป็นส่วนหนึ่งของการทำบุญให้ทานตามกาลสมัยของชาวพุทธตำบลเมืองเก่า คือ ฮีต ๑๒ บางส่วน คือ บุญพระเวส บุญเข้าพรรษา บุญออกพรรษา บุญกฐิน บุญข้าวประดับดิน บุญช่าชะ บุญข้าวจี บุญสงกรานต์ บุญข้าวจี และบุญเข้ากรรม บุญคูณลานและบุญบั้งไฟมีน้อยแทบไม่ปรากฏ

ความเห็นของผู้วิจัยเกี่ยวประเพณีการทำบุญให้ทานสมัยปัจจุบัน ที่ชาวพุทธตำบลเมืองเก่าทำกันอยู่ในปัจจุบันนี้ ที่กล่าวถึงเพราะมีประเพณีหลายอย่างที่ได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนา เช่น บุญเข้าพรรษา บุญข้าวสาก บุญออกพรรษา บุญกฐิน บุญเข้ากรรม เป็นต้น

## ๕.๒ สรุปเปรียบเทียบการให้ทานสมัยพุทธกาลกับการให้ทานของชาวพุทธตำบลเมืองเก่า

สรุปเปรียบเทียบการให้ทานในสมัยพุทธกาลกับการให้ทานของชาวพุทธตำบลเมืองเก่า ความหมายของในสมัยพุทธกาล ทาน หมายถึง การให้ การบริจาค ให้สิ่งที่ควรให้ แก่บุคคลที่ควรให้ แบ่งปันความสุขให้แก่ผู้อื่น กำจัดความตระหนี่ เป็นพื้นฐานในการทำ ความดี ในขั้นสูงขึ้นไปอีก ชาวพุทธตำบลเมืองเก่ากล่าวว่า ทาน หมายถึง การให้ การ บริจาค การเสียสละ ทาน หมายถึง การกำจัดความตระหนี่ การช่วยสังคมการช่วย ผู้ด้อยโอกาส

จุดประสงค์ในพุทธกาล คือ ให้เพื่ออนุเคราะห์ ให้เพื่อบูชาคุณ ส่วนจุดประสงค์ ของการให้ทานชาวตำบลเมืองเก่า ส่วนมากมีความคล้ายกับสมัยพุทธกาลคือให้เพื่อ อนุเคราะห์ และบูชาคุณ ส่วนความต่างคือการให้โดยมีจุดประสงค์เพื่อความสุขในปัจจุบัน

ลักษณะการให้ทานในสมัยพุทธกาล ผู้ในมีความเคารพเลื่อมใสศรัทธาในผู้รับ ทาน ด้วยความยำเกรงอย่างแท้จริง ส่วนการให้ทานของชาวพุทธตำบลเมืองเก่า มีลักษณะ คล้ายกันกับสมัยพุทธกาลแต่เพลากว่า ชนิดของทานที่ให้เป็นเครื่องอุปโภคและบริโภคซึ่ง สิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีพขั้นพื้นฐานในสมัยนั้น ส่วนในตำบลเมืองเก่าวัตถุที่ให้หลากหลาย มากขึ้นทั้งเครื่องบริโภคและอุปโภคเป็นสิ่งที่ทันสมัยตามยุคปัจจุบัน

ผู้ให้และผู้รับทานในสมัยพุทธกาลมีกลุ่มผู้ให้หลายประเภทเช่น กลุ่มอริยบุคคล ปุถุชน และกลุ่มที่เป็นเทพชั้นต่ำจนถึงชั้นสูง ส่วนตำบลเมืองเก่ามีทั้งเพศชายเพศหญิงทุกชั้น ทุกวัย ผู้รับในสมัยพุทธกาล มีพระพุทธเจ้า พระสงฆ์สาวกรวมถึงประเภทสัตว์ด้วย ส่วน ผู้รับทานในตำบลเมืองเก่ามีเพียงพระภิกษุสงฆ์สามเณร ประชาชนทั่วไป คนจนและคน พิการ เป็นต้น

แรงจูงใจในการให้ทานสมัยพุทธกาล เกิดจากให้เพราะบูชาคุณในบุคคลนั้นๆ ให้ด้วยความเลื่อมใสศรัทธาซึ่งตั้งอยู่ในฐานะทักษิณบุคคล ในตำบลเมืองเก่ามีความ คล้ายกัน แต่มีวัตถุประสงค์เป้าหมายของการให้ทานเพิ่มมากขึ้น

สำหรับอานิสงส์ของการให้ทานในสมัยพุทธกาล มีผู้ได้รับผลดีจากการให้ทาน ที่ชัดเจนตามที่ปรากฏในสุตตันปิฎกตามที่ได้ทราบกันดี ส่วนอานิสงส์ของการให้ทานของ ชาวตำบลเมืองเก่า ไม่มีลักษณะผู้รับผลที่ชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรม แต่ส่งผลดีในด้านจิตใจ และได้รับการยกย่องนับถือจากสังคมทำให้เกิดความสุขสงบทางจิตใจ

### ๕.๓ ข้อเสนอแนะ

#### ๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

ข้อค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ทราบถึงการให้ทานของชาวพุทธในสมัยพุทธกาลที่ถูกต้องตามหลักพุทธบัญญัติ ทั้งในด้านอามิสทาน ได้แก่ วัตถุสิ่งของต่างๆที่ให้ทาน และธรรมทาน ซึ่งเป็นยอดของการให้ทาน เพราะเป็นการให้สิ่งที่มนุษย์เกิดสัมมาทิฐิ ดำเนินชีวิตถูกต้องตามทำนองครองธรรมไม่ถลำพลาด

นอกจากนี้ ยังได้ทราบถึงวิธีการให้ทาน วัตถุทานที่ชาวพุทธตำบลเมืองเก่า ได้ยึดปฏิบัติต่อกันมาตามประเพณีและจารีต ได้แก่ ฮีต ๑๒ ซึ่งได้รับอิทธิพลทางศาสนาเป็นพื้นฐาน สามารถนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติสืบต่อไป

#### ๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัยเรื่องศึกษาเปรียบเทียบการให้ทานในสมัยพุทธกาลกับปัจจุบัน : ศึกษาเฉพาะกรณี ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้พบว่า ยังมีประเด็นที่น่าสนใจควรแก่การศึกษาวิจัยเพิ่มเติม ดังนี้

๑. ศึกษาทัศนคติการให้ทานของชาวพุทธมหายานในไทยและต่างประเทศ
๒. ศึกษาการบำเพ็ญทานบารมีของพระโพธิสัตว์
๓. ศึกษาเปรียบเทียบการให้ทานของชาวพุทธเถรวาทในไทยและต่างประเทศ
๔. ศึกษาวิเคราะห์ความหมาย รูปแบบ และวิธีการให้ทานตามหลัก วิเจยฺย ทานํ ของพระพุทธรศาสนาเถรวาท



## บรรณานุกรม

### ก. เอกสารปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด ๕๑ เล่ม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

\_\_\_\_\_ พระธรรมปัทมฐกถาแปล ภาค ๓. พิมพ์ครั้งที่ ๑๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

### ข. เอกสารทุติยภูมิ

#### ๑. หนังสือ

กรมศิลปากร. จารึกสมัยสุโขทัย. กรุงเทพมหานคร : กรมศิลปากรจัดพิมพ์  
เนื่องในโอกาสฉลอง ๑๐๐ ปีลายสือไทย, ๒๕๒๖.

พระครูศิริปัญญา牟尼(อ่อน). คัมภีร์มงคลทีปนิแปล. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เลียง  
เชียงจางเจริญ, ๒๕๐๖.

คุณ โทจันทร์. พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์,-  
๒๕๓๓, หน้า ๑๓.

ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์ และคณะ. หลักการดำรงชีวิตในสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร :  
มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๓.

ทองหล่อ วงษ์ธรรมา. ปรัชญา ๒๐๑ พุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ โอ.เอส.-  
พรินติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๘.

บุญมี แทนแก้ว. ประวัติศาสตร์ต่างๆ และปรัชญาธรรม. กรุงเทพมหานคร :  
โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๖.

ประชิด สกณะพัฒน์. ศาสนพิธี. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แสงดาว, ๒๕๓๓.



- ประยูร หงสมบุญ. **พจนานุกรมมคช-ไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๒ , กรุงเทพมหานคร:  
บริษัทธรรมสาร จำกัด, ๒๕๔๖.
- ปิ่น มุกข์คณท์. **มงคลชีวิต**, กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.
- พระมหาสุวิทย์ วิชเชสโก. **ทานก้าวแรกแห่งการพัฒนาคุณภาพชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ ๔.  
ปทุมธานี : บริษัท ฟองทองเอ็นเตอร์ไพรซ์ จำกัด, ๒๕๔๑.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**.  
พิมพ์ครั้งที่ ๕ , กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- \_\_\_\_\_ **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**.  
พิมพ์ครั้งที่ ๕, กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- \_\_\_\_\_ **บุญ-บารมีที่จะกู้แผ่นดินไทย**. กรุงเทพมหานคร :  
กรมวิชาการ, โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๓.
- \_\_\_\_\_ **ก้าวไปกับบุญ** ธรรมะฉบับเรียนลัด. นครปฐม :  
วัดญาณเวศกวัน, ๒๕๔๖.
- \_\_\_\_\_ **ธรรมบุญชีวิต** พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม, พิมพ์  
ครั้งที่ ๓๖, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,  
๒๕๕๓.
- พระสิริมงคลจารย์. **มงคลตถปิณี แปล เล่มที่ ๓**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๘, กรุงเทพมหานคร :  
มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.
- พระมหาทองสุข ชาญสุโข. **มรดกอันล้ำค่าของพระเจ้าอโศกมหาราช**. พาราณสี:  
พิมพ์ที่ สิทธารถวิหาร(เสนคุปตะ ลอดจ์ บานาร์ส ฮินดู ยูนิเวอร์ซิตี  
พาราณสี รัฐอุตตรประเทศ ประเทศอินเดีย, ๒๕๕๒.
- พระอุดรคณาธิการ (ชวินทร์ สระคำ). **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในอินเดีย**.  
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.
- พระราชสุธี(โสภณ โสภณจิตฺโต). **อุทยานบุญ**, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ กุศลมอรัณง,  
๒๕๕๘.
- พระวิเทศธรรมรังสี (สุรศักดิ์ ชีวานนุโท). **พระธรรมนำชีวิต**, กรุงเทพมหานคร:  
บริษัท จรัลการพิมพ์, ๒๕๕๓.



พุทธทาสภิกขุ. **ทศพิชราชธรรม**, กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๓๗.

\_\_\_\_\_ . **ทาน คีล ภาวนา**, กรุงเทพมหานคร: รุ่งแสงการพิมพ์, ม.ป.ป.

\_\_\_\_\_ . **เดือนใจวัยรุ่น**, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ม.ป.ป.

พระมหาสังเวช ฐมฺมเนตฺติโก. **ความอัศจรรย์ในพระธรรมวินัย**, กรุงเทพมหานคร:  
สำนักพิมพ์ประดิพันธ์, ๒๕๓๖.

พระราชญาณวิสิฐฺ(เสริมชัย ชยมงฺคโล). **หลักธรรมาภิบาล**, กรุงเทพมหานคร:  
โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๕.

พระเทพดิลก (ระแบบ จิตฺตญาโณ). **หลักมงคล ๓๘ ประการ**. พิมพ์ครั้งที่ ๗,  
กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๕.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**, ๒๕๔๒.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **สารานุกรมพระพุทธศาสนา**.  
สุเชาวน์ พลอยชุม รวบรวม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร :  
โรงพิมพ์พิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

\_\_\_\_\_ **บาลีไวยากรณ์วชิวิภาค**, ภาคที่ ๒ อาขยาตและกิตก์, หน้า ๑๕๓.

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พิมพ์ ฐมฺมชโร). **มงคลยอดชีวิต ฉบับสมบูรณ์**,  
กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๒๘.

สภาวัฒนธรรมจังหวัดขอนแก่น. **ของดีอีสาน**. ขอนแก่น : สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด  
ขอนแก่น, ๒๕๔๐.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. **พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖,  
กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

อร่าม อินพุ่ม, **มงคลชีวิต ๓๘ ประการ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ เพชรกระรัต,  
๒๕๓๗.

## ๒. วิทยานิพนธ์

บุญหนา จิมานัง. **พฤติกรรมการทำบุญของชาวพุทธในเขตอำเภอเมือง จังหวัด**  
ขอนแก่น. **วิทยานิพนธ์ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขา**  
วิทยาการพัฒนาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๕.

พระมหาไพฑูริย์ สุทฺธวิฑูโร/น้อยวัน . วิชาวิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่องบาปในพระพุทธศาสนา  
เถรวาท. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาพุทธศาสนา  
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,  
๒๕๔๖.

พระมหาเอกรินทร์ เอกนโร/วงษ์จันทร์ . การศึกษาเชิงวิเคราะห์บุญในพุทธปรัชญาเถรวาทและปรัชญาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖ .

พระมหาเชน แสงมณี . การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องอานิสงส์ของท่านในพระพุทธศาสนา. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

พระครูไพศาลธรรมานุกิจ (ถนอม ภิญโญจิตร). การศึกษาเปรียบเทียบตัวอย่างการให้ทานในพระสูตรต้นตอปฏิภักกับการปฏิบัติจริงในลำพูน. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย :  
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระมหาสง่า ไชยวงศ์ . การศึกษาวิเคราะห์เรื่อง ทานในพระพุทธศาสนา.  
**วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,  
๒๕๔๑.

พระมหาเปรม โอภาโส . ศึกษาวิเคราะห์ศรัทธาของชาวพุทธไทยในปัจจุบัน.  
**วิทยานิพนธ์ ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาปรัชญา  
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

พระมหาธวัช เขมธโช(พุทธโส). การศึกษาวิเคราะห์เรื่องการเทศน์มหาชาติ ที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย, **วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาพุทธศาสนา.  
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

พระมหาบุญกอง คุณาโร (มหา). การศึกษาเชิงวิเคราะห์ความกตัญญู(กตญนุตา) ในพระพุทธศาสนาเถรวาท. **วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**  
สาขาพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

๓. วรรสาร

สุเมโธ ภิกขุ. มงคลธรรมนำชีวิต แสงเดือนอีสาน, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๔๖:  
หน้า ๕๗-๕๘

ภาษาอังกฤษ

A S Hornby , **Oxford Advanced Learner's Dictionary** of Current English,  
Oxford University ,page 30.

Rhys davids, T.W. and Stede .W. **Pali-English Dictionary**. Printed in Great  
Britain by Antony Rowe Ltd, Chippenham, Wiltshire,  
Reprint 1999, page 318.

D.C. Ahir, **Asoka The Great**. Delhi: Publishing Corporation, 1995.

H.L. Hazra, **Royal Patronage of Buddhism in Ancient India**. Delhi : D.K.  
Publication, 1984.



## ภาคผนวก

ศึกษาเปรียบเทียบการให้ทานสมัยพุทธกาลกับปัจจุบัน : ศึกษาเฉพาะกรณี

ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

A COMPARATIVE STUDY OF THE GIVING IN THE BUDDHA TIME AND  
THE PRESENT TIME : A CASE STUDY OF MUANG-KAO  
SUB-DISTRICT, MUANG DISTRICT, KHON KAEN PROVINCE

.....  
คำชี้แจง

๑. แบบสอบถามนี้เกี่ยวกับ ศึกษาเปรียบเทียบการให้ทานสมัยพุทธกาลกับปัจจุบัน ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยมี ๑ เพื่อศึกษาการให้ทานในสมัยพุทธกาล ๒ เพื่อศึกษาการให้ทานของชาวตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๓ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการให้ทานในสมัยพุทธกาลกับชาวตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

๒. แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น ตอนๆ คือ

๒.๑ ข้อมูลทั่วไปผู้ตอบแบบสอบถาม ภูมิลำเนา, พระสงฆ์

๒.๒ ตอนที่ ๑-๕, แบบสอบถาม

๒.๓ ตอนที่ ๖, คำสัมภาษณ์เชิงลึก

๒.๔ ตอนที่ ๗, สัมภาษณ์, ผู้ให้สัมภาษณ์, วัน เดือน ปี

แต่ละตอนจะมีคำชี้แจงให้ทราบทุกขั้นตอน

๓. ข้อมูลและคำตอบแบบสอบถามนี้จะนำไปใช้ในการศึกษาวิจัยเท่านั้น จะไม่มีผลเสียดต่ผู้ตอบแบบสอบถามแต่อย่างใด และผู้ทำการวิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ ดังนั้น กรุณาตอบแบบสอบถามทุกข้อและโปรดให้ข้อมูลที่ชัดเจนตรงกับความจริงมากที่สุด

ขอเจริญพร

(พระมหาอนงค์ กตปุญโญ/หล้าทองอิน)

นิติระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ศึกษาเปรียบเทียบการให้ทานสมัยพุทธกาลกับปัจจุบัน : ศึกษาเฉพาะกรณี  
ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ข้อมูลส่วนตัวผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

๑. เพศ  ชาย  หญิง อายุ.....ปี
๒. สถานภาพ  โสด  สมรส  
อื่นๆ ระบุ .....
๓. การศึกษา  ป๔-๖. ,  ม. ๓-๖ ,  
 อนุปริญญา,  ปริญญาตรี,  ปริญญาโท,  ปริญญาเอก  
อื่นๆ ระบุ .....
๔. อาชีพ  รับราชการ  ทำงานบริษัท  กิจส่วนตัว  เกษตรกร  
อื่นๆ ระบุ.....

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

- ๒๐๐๐-๔๐๐๐  
 ๔๐๐๐-๖๐๐๐  
 ๖๐๐๐-๘๐๐๐  
 ๘๐๐๐-๑๐๐๐๐  
 ๑๐๐๐๐-๑๐๐๐๐๐  
 ๒๐๐๐๐ ขึ้นไป

๕. ที่อยู่อาศัย บ้านเลขที่.....หมู่.....ตำบล.....  
อำเภอ.....จังหวัด.....

ศึกษาเปรียบเทียบการให้ทานสมัยพุทธกาลกับปัจจุบัน : ศึกษาเฉพาะกรณี  
ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

แบบสัมภาษณ์

ข้อมูลส่วนตัว (กิกษุ) ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

๑. สันเพศ  พระสงฆ์  สามเณร อายุ.....ปี พรรษา.....

๒. สถานภาพ  เจ้าคณะตำบล  เจ้าอาวาส  พระลูกวัด

๓. การศึกษา

ทางโลก  ป๕-๖. ,  ม. ๓-๖ ,

อนุปริญญา,  ปริญญา .....

ทางธรรม  นธ.ตรี  นธ.โท  นธ.เอก

ปธ. ....

๕. วัด .....เลขที่.....หมู่.....

ตำบล.....อำเภอ.....

จังหวัด.....

**แบบสัมภาษณ์เป็นประเด็นดังนี้**

**ตอนที่ ๑**

**คำชี้แจง** โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด เพียงขอเดียว พร้อมทั้งเหตุผล

**๑. ความหมายของท่าน**

**๑.๑ ความหมายของท่านคิดว่าคำใดถูกต้องที่สุด**

- ( ) การให้ทาน
- ( ) การเสียสละ
- ( ) การบริจาค
- ( ) การทำบุญความดีชนิดหนึ่ง
- ( ) การช่วยสังคม
- ( ) การจัดความตระหนี่

อื่นๆ.....(ระบุ.....)

เพราะเหตุใด.....

**๑.๒.ความสำคัญของการให้ทาน**

**๑.ท่านคิดว่า ทานข้อใดสำคัญมากที่สุด**

- ( ) อามิสทาน
- ( ) ธรรมทาน

อื่นๆ.....(ระบุ.....)

เพราะเหตุใด.....

**๒.ท่านคิดว่าในปัจจุบันนี้การให้ทานประเภทใดมากที่สุด**

- ( ) อามิสทาน
- ( ) ธรรมทาน

อื่นๆ.....(ระบุ.....)

เพราะเหตุใด.....



**๓.ในการให้อามิสทาน ท่านได้ให้ด้วยเหตุผลใดมากที่สุด**

- (     ) เพื่อช่วยสังคม
- (     ) เพื่ออนุเคราะห์
- (     ) เพื่อบูชาคุณ
- อื่นๆ (ระบุ.....)
- เพราะเหตุใด.....

**๔.ท่านคิดว่าการให้ทานข้อใดได้อานิสงส์มากที่สุด**

- (     ) ปาฏิปุคคติกทาน (การให้ทานโดยเจาะจง)
- (     ) สังฆทาน (การให้โดยไม่เจาะจง( คือส่วนรวม )
- อื่นๆ (ระบุ.....)
- เพราะเหตุใด.....

**๕. ท่านให้ทานแก่ใครมากที่สุด**

- (     ) พระภิกษุสามเณร
- (     ) ประชาชน คนจน คนพิการ
- (     ) แม่ชี
- (     ) สัตว์เดรัจฉาน
- อื่นๆ (ระบุ.....)
- เพราะ.....

**๖.ระหว่าง อามิสทานกับธรรมทาน ในตำบลเมืองเก่า ท่านคิดว่าชาวบ้านชอบให้ทานอย่างไรมากที่สุด**

- (     ) อามิสทาน (การให้ทานวัตถุสิ่งของ)
- (     ) ธรรมทาน (การสั่งสอนแนะนำธรรมะ)
- อื่นๆ (ระบุ.....)
- เพราะเหตุใด.....

**๗. อามิสทาน ต่อไปนี้ท่านทานอะไรมากที่สุด**

- (     ) ทานเลือด(บริจาคโลหิต)
- (     ) ทานอวัยวะบางส่วน ( ไต,แขน,ขา, )
- (     ) บุตร,ภรรยา

( ) ปรึกษาทั้งหมดในร่างกายเวลาตาย  
อื่นๆ (ระบุ.....)  
เพราะเหตุใด.....

ตอนที่ ๒. จุดประสงค์การให้ทาน

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย  ลงในช่องที่ตรงกับการทำหรือ ความประสงค์ของท่านมากที่สุด เพียงคำเดียว

รายการ		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑.	เพื่อความสุขาติหน้า					
๒	เพื่อความสุขในชาติปัจจุบัน					
๓	เพื่อไปสู่สวรรค์เมื่อตาย					
๔.	เพื่อ โขคลาก					
๕.	อยากได้บุญกุศล					
๖.	หวังความร่ำรวย					
๗.	กลัวเกิดเป็นคนจนในชาติหน้า					
๘.	ไม่มีจุดประสงค์ใด					
๙.	เพื่อบูชาคุณ					
๑๐	เพื่อกำจัดความตระหนี่					
๑๑.	เพื่ออนุเคราะห์					
๑๒	เพื่อช่วยสังคม					
๑๓	เพื่อผูกมิตรไมตรี					
๑๔	เพื่อให้ได้รับการยกย่อง					
๑๕	เพื่อบำรู้งศาสนา					

ตอนที่ ๓. ลักษณะของการให้ทาน

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับการกระทำหรือความคิดเห็นของท่านมากที่สุด เพียงข้อเดียว

รายการ		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑.	ให้โดยเจาะจงบุคคล					
๒.	ให้ร่วมกับผู้อื่น					
๓.	ให้ลำพังตนเอง					
๔.	ให้แก่สัตว์เครื่องนุ่งห่ม					
๕.	ให้แก่คนทั่วไป และขอทาน					
๖.	ให้แก่คนพิการทุกประเภท					
๗.	ให้แก่พระภิกษุสามเณร					
๘.	ให้เป็นปัจจัย					
๙.	ตั้งเป็นมูลนิธิหรือช่วยสังคม					
๑๐.	ให้โดยไม่เจาะจง (ปาฏิบุคลิกทาน)					
๑๑.	ให้โดยไม่กระทบผู้อื่น					
๑๒.	ให้ด้วยศรัทธา					
๑๓.	ให้ตามกาลสมควร					
๑๔.	ให้ของที่สะอาด					
๑๕.	ให้ด้วยมือตนเอง					
๑๖.	ให้โดยเคารพ					
๑๗.	ให้โดยอ่อนน้อม					
๑๘.	ให้ผู้อื่นไปถวายแทน					
๑๙.	ให้เพื่อช่วยสังคม					
๒๐.	ให้ในวันเกิดตัวเอง					

ตอนที่ ๔ ประเพณีการให้ทาน

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับการกระทำหรือความคิดเห็นของท่านมากที่สุดเพียงคำตอบเดียว

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ท่านเคยทำบุญประเพณี ๑๒ เดือนต่อไปนี้					
๑.บุญข้าวกรรมของภิกษุสงฆ์					
๒.บุญกุศลทาน( สู้ข้าว)					
๓.บุญข้าวจี ( เดือน๓)					
๔.บุญพระเวส (เดือน ๔)					
๕.บุญสงกรานต์ (บุญเดือน๕)					
๖.บุญบังไฟ (เดือน๖)					
๗.บุญชำระ (ชำระเดือน๗)					
๘.บุญเข้าพรรษา เดือน๘)					
๙.บุญข้าวประดับดิน( เดือน๙ )					
๑๐.บุญข้าวสาก (เดือน ๑๐)					
๑๑.บุญออกพรรษา (เดือน ๑๑)					
๑๒.บุญกฐิน (เดือน๑๒)					

นอกจากที่กล่าวมานี้ท่านเคยให้ทาน					
วันมาฆบูชา					
วันวิสาขบูชา					
บุญลอยกระทง					
บุญปีใหม่					

ตอนที่ ๕ แรงจูงใจในการให้ทาน

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับกรกระทำหรือความคิดเห็นของท่านมากที่สุดเพียงคำตอบเดียว

รายการ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑. ต้องการชื่อเสียง					
๒.กลัวถูกคนติเตียน					
๓.ต้องการความสรรเสริญ					
๔.หวังโชคลาภ					
๕.ต้องการความสุข					
๖.ต้องการไปเกิดบนสวรรค์					
๗.ทำตามผู้อื่น					
๘.ผู้อื่นชักชวน					
๙.ให้เพราะชอบกัน					
๑๐.ให้เพราะรำคาญ					
๑๑.ให้โดยไม่มีเหตุผล					
๑๒. เชื่อ นรก - สวรรค์					
๑๓.เชื่อคำสอนพระพุทธเจ้า					
๑๔.ให้เพราะถูกบังคับ					
๑๕.ต้องการช่วยสังคม					
๑๖.มี สัทธาด้วยตนเอง					
๑๗.หวังประโยชน์ในปัจจุบัน					
๑๘.หวังประโยชน์ชาติต่อไป					
๑๙.เพราะเป็นชาวพุทธ					

### คำสัมภาษณ์

ศึกษาเปรียบเทียบการให้ทานสมัยพุทธกาลกับปัจจุบัน : ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลเมืองเก่า  
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

\*\*\*\*\*

#### ตอนที่ ๖

##### แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

๑. ประเด็นคำถามเกี่ยวกับความหมายของท่าน
  - ๑.๑ ท่าน มีความหมายว่าอย่างไร?
  - ๑.๒ ท่าน มีความสำคัญอย่างไร?
๒. ประเด็นคำถามเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การให้ทาน
  - ๒.๑ ท่านทำบุญให้ทาน เพื่ออะไร?
๓. ประเด็นคำถามเกี่ยวกับลักษณะของการให้ทาน
  - ๓.๑ ลักษณะของการให้ทานมีอย่างไรบ้าง?
๔. ประเด็นคำถามเกี่ยวกับชนิดของท่าน?
  - ๔.๑ ท่านมีชนิดใดบ้าง?
๕. ประเด็นคำถามเกี่ยวกับผู้ให้และผู้รับทาน
  - ๕.๑ ผู้ให้ทานคือบุคคลประเภทใดบ้าง?
  - ๕.๒ ผู้รับทานคือบุคคลประเภทใดบ้าง?
๖. ประเด็นคำถามเกี่ยวกับแรงจูงใจในการให้ทาน
  - ๖.๑ ท่านทำบุญให้ทานสาเหตุหรือแรงจูงใจมาจากอะไร?
๗. ประเด็นคำถามเกี่ยวกับประเพณีทำบุญให้ทาน
  - ๗.๑ ท่านพบว่าในตำบลเมืองเก่า ประเพณีทำบุญให้ทานในปัจจุบัน ประเพณีใดนิยมทำกันมากที่สุด?
  - ๗.๒ ท่านพบว่าในตำบลเมืองเก่า ประเพณีทำบุญให้ทานในปัจจุบัน ประเพณีใดทำกันน้อยที่สุด หรือไม่ทำเลย?

๘. ประเด็นคำถามเกี่ยวกับอานิสงส์ของการให้ทาน

๘.๑ ท่านคิดว่า ทานมีผลในปัจจุบันอย่างไร?

๘.๒ ท่านคิดว่า ทานมีผลในอนาคตอย่างไร?

ตอนที่ ๗ ผู้ให้สัมภรณ์

๑. พระสงฆ์

สัมภรณ์, พระครูปริยัติสารสุนทร, ๒ มิถุนายน ๒๕๕๐

สัมภรณ์, พระอธิการชุมพล เดชธมฺโม, ๒ มิถุนายน ๒๕๕๐

สัมภรณ์, พระครูวินัยธรโฆสิต สุเมโธ, ๔ มิถุนายน ๒๕๕๐

สัมภรณ์, พระมหาสนั่น สุนนฺธิโร, ๔ มิถุนายน ๒๕๕๐

สัมภรณ์, พระอธิการอภัย ปรกโม, ๖ มิถุนายน ๒๕๕๐

สัมภรณ์, พระครูวิชัยสารานุกุต, ๖ มิถุนายน ๒๕๕๐

สัมภรณ์, พระมหาจตุรวิทย์ อจาโร, ๗ มิถุนายน ๒๕๕๐

สัมภรณ์, พระสมหวัง จนฺทธมฺโม, ๗ มิถุนายน ๒๕๕๐

สัมภรณ์, พระครูสังฆรักษ์วรณะ, ๘ มิถุนายน ๒๕๕๐

สัมภรณ์, พระประจวบ ฐิตธมฺโม, ๘ มิถุนายน ๒๕๕๐

สัมภรณ์, พระปรีชา อภิญญาโณ, ๘ มิถุนายน ๒๕๕๐

สัมภรณ์, พระสัมพันธ์ ชนาสโก, ๘ มิถุนายน ๒๕๕๐

๒. ทายกวัด

สัมภรณ์, นายสี คำพูน, ๑๑ มิถุนายน ๒๕๕๐

สัมภรณ์, นายทอง คำอ้อ, ๑๑ มิถุนายน ๒๕๕๐

สัมภรณ์, นายพัน คือสา, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๐

สัมภรณ์, นายคำพูน หนูบุญ, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๐

สัมภรณ์, นายหนูปิ่น คำพูน, ๑๓ มิถุนายน ๒๕๕๐

สัมภรณ์, นายสนาม ถาดโนนเขวา, ๑๓ มิถุนายน ๒๕๕๐

**๓. ครู-อาจารย์**

สัมภาษณ์, นางสาวทัศนีย์ สีหาบุตร, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๐  
สัมภาษณ์, นายอารีย์ แสนเหนือ, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๐  
สัมภาษณ์, นางเจียมจิต คอนพรมุ่ง, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๐  
สัมภาษณ์, นางสุจิตตรา สิทธิ, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๐  
สัมภาษณ์, นางสาวรัชนี้ เผ่าบ้านฝาง, ๑๗ มิถุนายน ๒๕๕๐  
สัมภาษณ์, นายรัช บุษบาจันทร์กุล, ๑๗ มิถุนายน ๒๕๕๐

**๔. อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน(อสม.)**

สัมภาษณ์, นางวาสนา พรหมภักดี, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๐  
สัมภาษณ์, นางจำเริญ ชัยรัตน์, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๐  
สัมภาษณ์, นางทองใส วงษ์ศรีเทพ, ๒๑ มิถุนายน ๒๕๕๐  
สัมภาษณ์, นางสมเกียรติ กุลโกทา, ๒๑ มิถุนายน ๒๕๕๐  
สัมภาษณ์, นางสมพันธ์ พรหมแสง, ๒๒ มิถุนายน ๒๕๕๐  
สัมภาษณ์, นางประทีน หनुบุญ, ๒๓ มิถุนายน ๒๕๕๐

**๕. ผู้สูงอายุ**

สัมภาษณ์, นายเสน โยมบุตร, ๒๔ มิถุนายน ๒๕๕๐  
สัมภาษณ์, นางน้อย คำอ้อ, ๒๔ มิถุนายน ๒๕๕๐  
สัมภาษณ์, นางผาย วงษ์ศรีเทพ, ๒๖ มิถุนายน ๒๕๕๐  
สัมภาษณ์, นางน้อย พันธุ์ไม้, ๒๖ มิถุนายน ๒๕๕๐  
สัมภาษณ์, นายมี จอมทอง, ๒๘ มิถุนายน ๒๕๕๐  
สัมภาษณ์, นายคำสีนวล แสนอาจ, ๒๘ มิถุนายน ๒๕๕๐

**๖. ผู้ใหญ่บ้าน**

สัมภาษณ์, นายผล เกาะลุน, ๑ กรกฎาคม ๒๕๕๐  
สัมภาษณ์, นายไพฑูรย์ บุษราคัม, ๑ กรกฎาคม ๒๕๕๐  
สัมภาษณ์, นายยศพล พรหมดี, ๓ กรกฎาคม ๒๕๕๐



สัมภาษณ์, นายมนตรี ตรีพรมยุ่ง, ๓ กรกฎาคม ๒๕๕๐

สัมภาษณ์, นายสมเกียรติ โจรนแสงชัย, ๔ กรกฎาคม ๒๕๕๐

สัมภาษณ์, นายผานิจ โพธิ์ฝ้าย, ๔ กรกฎาคม ๒๕๕๐

#### ๑. สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองเก่า

สัมภาษณ์, นายประดิษฐ์ สมตา, ๔ กรกฎาคม ๒๕๕๐

สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ สุราย, ๔ กรกฎาคม ๒๕๕๐

สัมภาษณ์, นายสุมิตร คำอ้อ, ๖ กรกฎาคม ๒๕๕๐

สัมภาษณ์, นายประดิษฐ์ อุ่นสิน, ๖ กรกฎาคม ๒๕๕๐

สัมภาษณ์, นายมนตรี แก้วบุญเรือง, ๘ กรกฎาคม ๒๕๕๐

สัมภาษณ์, นายดำเนิน มณีศักดิ์, ๘ กรกฎาคม ๒๕๕๐

### ประวัติผู้วิจัย

**ชื่อ** พระมหาอนงค์ ฉายา กตปุญโญ นามสกุล หล้าทองอินทร์  
**เกิด** เกิด ๒๑๗ ค่ำ ปี มะเส็ง วันที่ ๕ เดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๘  
บิดา นายพงษ์ มารดา นางยม บ้านเลขที่ ๑๐๒ หมู่ที่ ๘ ตำบลหนองไผ่  
อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี

#### บรรพชา

วัน ๓๖ ๖ ค่ำ ปี ขาล วันที่ ๑๓ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๕  
วัดสามัคคีบำเพ็ญผล อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี  
พระอุปัชฌาย์ พระครูสิริธรรมรัช วัดสามัคคีบำเพ็ญผล ตำบลหนองหาน  
อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี

#### อุปสมบท

วัน ๓๖ ๖ ค่ำ ปี ขาล วันที่ ๑๓ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๕  
ที่อุโบสถวัดสามัคคีบำเพ็ญผล อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี  
พระอุปัชฌาย์ พระครูสิริธรรมรัช วัดสามัคคีบำเพ็ญผล ตำบลหนองหาน  
อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี  
พระกรรมวาจาจารย์ พระนกร สุวโจ วัดสามัคคีบำเพ็ญผล  
ตำบลหนองหาน อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี  
พระอนุสาวนาจารย์ พระรณสฤษฎ์ ขนติชโร วัดสามัคคีบำเพ็ญผล  
ตำบลหนองหาน อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี

**การศึกษา** น.ธ.เอก, ป.ธ.๔, พธ.บ. (สาขาปรัชญา)

**ที่อยู่ปัจจุบัน** วัดหัวหิน ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

**ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง** เจ้าอาวาสวัดหัวหิน